

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

MEVDUATIN ÇEKİLMESİNE ENGEL HALLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Pınar VURALOĞLU

088249109

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet ÖZDAMAR

Ankara-2011

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
TİCARET HUKUKU BİLİM DALI**

MEVDUATIN ÇEKİLMESİNE ENGEL HALLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Pınar VURALOĞLU

088249109

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mehmet ÖZDAMAR

Ankara-2011

ONAY

Pınar Vuraloğlu tarafından hazırlanan “Mevduatın Çekilmesine Engel Haller” başlıklı bu çalışma, 18.10.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Özel Hukuk Anabilim, Ticaret Hukuku Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Ahmet Battal (Başkan)

Doç. Dr. Mehmet Özdamar

Yrd. Doç. Dr. Hayrettin Çağlar

ÖNSÖZ

Mevduat, tasarruf sahiplerinin genelinin zor ekonomik koşullar altında çalışarak biriktirdikleri ve bankaya yatırdıkları paraları ifade etmektedir. Bu yönüyle mevduat, özellikle küçük tasarruf sahipleri açısından çok büyük önemi haizdir. Tasarruf sahipleri, birikimleri olan paralarını gerek saklama amacıyla gerekse gelir elde etme amacıyla bankalara yatırmaktadır. Tasarruf sahipleri bunu yaparken, bankaların bir güven kurumu olmalarından hareketle, paralarının bankada en iyi şekilde muhafaza edileceğini ve talep ettikleri anda paralarını geri çekebileceklerini düşünmektedirler. Tasarruf sahiplerinin bankalardaki mevduatının talep edildiği anda bankaca iade edilme yükümlülüğü, mevduatın en önemli unsurunu oluşturmaktadır. Öyle ki, bu yükümlülüğe aykırı davranılması halinde Bankacılık Kanununda bir takım adli ve idari para cezaları ile hapis cezası öngörülmüştür. Çekilmek istenilen paranın miktarının veyahut cinsinin bir önemi yoktur.

Bu çalışmada, mevduatın en önemli unsurunu oluşturan bankanın mevduatı iade etme yükümlülüğüne, diğer bir deyişle mevduatın tasarruf sahipleri tarafından serbestçe çekilebilmesine engel teşkil eden haller incelenmiştir. Mevduatın çekilmesine engel teşkil eden haller, Bankacılık Kanununda *numerus clausus* yöntemiyle sayılmadığı için, Bankacılık Kanunu dışında kalıp da diğer Kanunlarda yer alan bazı hallere de yer verilmeye çalışılmıştır. Kuşkusuz, bu çalışmada yer verilen örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Mevduatın çekilmesine engel teşkil eden haller, doktrindeki çalışmaların yanı sıra yerleşik yargı içtihatlarından örnekler verilerek izah edilmeye çalışılmıştır.

Tez konusunun belirlenmesi ve yazılması sırasında bana yol gösteren ve yapıcı eleştirileri ve ufkumu genişleten bakış açısıyla beni yönlendiren Sayın Doç. Dr. Mehmet Özdamar'a teşekkür ederim.

Her koşulda yanımda olduklarını bildiğim ve öğrenim hayatım boyunca da bana destek olan canım aileme sonsuz sevgi ve şükranlarımla...

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM MEVDUATIN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, VADE VE TURLERİ VE MEVDUATIN ÇEKİLMESİ

I. MEVDUAT KAVRAMI.....	4
A. Mevduatın Tanımı ve Unsurları	4
B. Mevduatın Hukuki Niteliği	8
1. Karz Akdi Görüşü	9
2. Usulsüz Tevdi Sözleşmesi Görüşü	10
3. Karma Sözleşme ve Sui Generis Sözleşme Görüşü	11
4. Görüşümüz.....	12
C. Mevduat Sözleşmesinin Şekli ve Sözleşmede Bulunması Gereken Unsurlar	15
II. MEVDUATIN VADE VE TURLERİ.....	17
A. Yasal Düzenleme	17
B. Mevduatın Vadeleri	18
1. Vadesiz Mevduat.....	18
2. İhbarlı Mevduat.....	19
3. Vadeli Mevduat.....	21
4. Birikimli Mevduat	23
C. Mevduatın Türleri	23
1. Tasarruf Mevduatı	24
2. Resmi Kuruluşlar Mevduatı	27
3. Ticari Kuruluşlar Mevduatı	29
4. Bankalar Mevduatı.....	30
III. MEVDUATIN ÇEKİLMESİ	33
A. Hesap Cüzdanının İbrazı Karşılığında Para Çekilmesi.....	36
B. Genel Vekâletname İle Para Çekilmesi	37
C. Talimat Veya Faks Kanalı İle Para Çekilmesi.....	39
D. Mevduat Sahibi Tarafından İmzalanan Boş Tediye Fişleri Veya Çeklerle Para Çekilmesi	41
E. Hesaptan Para Çekilmesine Hesap Sahibinin Muvafakat Etmesi.....	42
F. Hesabın Bulunduğu Şubeden Başka Bir Şubede Para Çekilmesi.....	43

İKİNCİ BÖLÜM MEVDUATIN İSTENİLDİĞİNDE ÇEKİLEBİLMESİ SERBESTİSİNİN BANKACILIK KANUNUNDAKİ İSTİSNALARI

I. YASAL DÜZENLEME.....	45
II. BANKACILIK KANUNUNDA SAYILAN ENGEL HALLER	45

A. Vade ve İhbar Süresine İlişkin Kısıtlamalar	45
B. Mevduat Hesabının Rehnedilmesi	47
C. Mevduat Hesabı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması	52
D. Mevduat Hesabının Temlik Edilmesi	55
E. Mevduat Hesabının Takas Edilmesi	62
F. Mevduatın Zamanaşımına Uğraması	65
1. Yasal Düzenlemeler	65
2. Zamanaşımına Uğrayacak Mevduatın Vade ve Türleri	66
3. Mevduatın Zamanaşımına Uğramasının Şartları	67
a. Mevduat Sahibi Tarafından İşlem Yapılmaması	67
b. Zamanaşımı Süresinin Dolması	68
c. Mevduat Hesabı Sahibine Bildirim Yapılması ve Mevduatın Hak Sahibi Tarafından Aranmaması	69
4. Düzenlemenin Amacı	69
5. Mevduatın Zamanaşımına Uğramasının Sonuçları ve Hükümün Eleştirisi	70
6. Zamanaşımı Süresinin İşlemesine İlişkin Özel Haller	71
a. Küçükler Adına Açılan Hesaplar ve Bloke Hesaplar	71
b. Vadeli ve İhbarlı Mevduat Hesapları	73
c. Mevduat Hesabı Üzerinde Haciz veya Tedbir Bulunması	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MEVDUATIN İSTENİLDİĞİNDE ÇEKİLEBİLMESİ SERBESTİSİNİN DİĞER İSTİSNALARI

I. MEVDUAT HESABI ÜZERİNDE İNTİFA HAKKI BULUNMASI	75
II. BANKANIN MEVDUAT HESABINDAN MAHSUP YETKİSİ	79
III. BANKA NEZDİNDEKİ ORTAK MEVDUAT HESAPLARI	81
A. Hukuki Niteliği	82
B. Ortak Mevduat Hesabı Türleri	83
1. Teselsülsüz Ortak Hesaplar	83
2. Teselsüllü Ortak Hesaplar	86
IV. MEVDUAT HESABININ HACZEDİLMESİ	88
A. Vadesiz Mevduat Hesaplarının Haczedilmesi	89
B. Vadeli-İhbarlı Mevduat Hesaplarının Haczedilmesi	95
C. Mevduat Hesabına Gelecek Müstakbel Alacakların Haczedilmesi	96
D. Ortak Mevduat Hesaplarının Haczedilmesi	97
E. Amme Alacağından Dolayı Bankadaki Mevduatın Haczedilmesi	98
V. MEVDUAT HESABI ÜZERİNDE İHTİYATİ HACİZ BULUNMASI	101
VI. MEVDUAT HESABI ÜZERİNDE İHTİYATİ TEDBİR BULUNMASI	102
VII. BLOKE HESAPLAR	103
VIII. KÜÇÜKLER ADINA AÇILAN MEVDUAT HESAPLARI	105
A. Velayet Altında Bulunan Küçüklerin Durumu	106
B. Ana Veya Babadan Birinin Velayeti Altında Bulunan Küçüklerin Durumu	108
C. Muamele Ehliyeti Genişletilmiş Küçüklerin Durumu	108
D. Mahkemece Ergin Kılınan Küçüklerin Durumu	109

E. Evlenme İle Ergin Kılınan Küçüklerin Durumu	110
F. Vesayet Altında Bulunan Küçüklerin Durumu.....	110
IX. MEVDUAT HESABI SAHİBİNİN KISITLANMASI.....	112
X. MEVDUAT HESABI SAHİBİNE KAYYIM ATANMASI.....	113
XI. MEVDUAT HESABI SAHİBİNE YASAL DANIŞMAN ATANMASI.....	114
XII. DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARINA İLİŞKİN BAZI SORUNLAR.....	115
A. Banka Döviz Tevdiat Hesabı Sözleşme Hükümlerinin İncelenmesi	115
B. Konunun Borçlar Kanunu Açısından İncelenmesi	120
XIII. MÜFLİSE AİT MEVDUAT HESAPLARI	121
XIV. MEVDUAT HESABI SAHİBİNİN GAİPLİĞİNE KARAR VERİLMESİ ..	123
XV. MEVDUAT HESABI SAHİBİNİN ÖLÜMÜ	124
SONUÇ	128
KAYNAKÇA.....	133
ÖZET.....	141
ABSTRACT	143

KISALTMALAR

ABD	: Ankara Barosu Dergisi
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BankK	: Bankacılık Kanunu
BATİDER	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	: Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
C	: Cilt
çev.	: Çeviren
DEÜHF	: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
EPDK	: Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İİK.	: İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KİK	: Kamu İhale Kurumu
md.	: Madde
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu Anonim Şirketi
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
S	: Sayı
s.	: Sayfa
sa.	: Sayılı
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu

SÜHFD	: Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
t.	: Tarih
TAPDK	: Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu
vd.	: ve devamı
Y.3.HD	: Yargıtay 3. Hukuk Dairesi
Y.4.HD	: Yargıtay 4. Hukuk Dairesi
Y.11.HD	: Yargıtay 11. Hukuk Dairesi
Y.12.HD	: Yargıtay 12. Hukuk Dairesi
Y.19.HD	: Yargıtay 19. Hukuk Dairesi
YTD.	: Yargıtay Ticaret Dairesi
Y.HGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu
Y.İBK.	: Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu
Yönt	: Yönetmelik

GİRİŞ

İlk defa 5411 sayılı Bankacılık Kanununda açıkça tarifi yapılan mevduat, halka duyuru yapılmak suretiyle, bir ivaz karşılığında veya ivazsız olarak, istenildiğinde ya da belirli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen parayı ifade etmektedir. Mevduatın tanımı içerisinde yer alan “geri ödenme” unsuru, mevduatın en önemli özelliğini teşkil etmektedir.

Mevduatın geri ödenme unsuru öylesine önemlidir ki, Bankacılık Kanununun 61. maddesinde, özellik arz eden bazı hukuki durumlar haricinde mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri alma haklarının hiçbir suretle sınırlandırılmayacağı belirtilmiştir. Yine Bankacılık Kanununun 146/1-o ve 151. maddelerinde, mevduatın iade edilmesi yükümlüğüne aykırı davrananlara hapis, adli para ve idari para cezaları öngörülmüştür. Bankacılık Kanununun 61. maddesi emredici nitelikte olduğundan, buna aykırı her şart batıl addedilecektir.

Bankacılık Kanunundaki bu hüküm, bundan önceki bankalar kanunlarında da yer almaktaydı. Mevduat sahiplerinin paralarını diledikleri anda çekebilme hakları, bankalar kanunlarında eskiden bu yana belirtilen ve koruma altına alınan bir hak olmuştur.

Bankacılık Kanununun emredici nitelikteki 61. maddesinin uygulanmasına ilişkin olarak çıkarılan Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte de mevduatın kural olarak serbestçe çekilebileceğine, buna ilişkin bazı istisnaların olabileceğine yer verilmiştir.

Mevduatın istenildiği zaman çekilebilmesi serbestîsi, mevduatın bütün türleri için geçerlidir. Bunun yanında, iadesi talep edilen mevduatın miktarının

büyük ya da küçük olmasının; mevduatın Türk Lirası ya da yabancı bir para cinsinden olmasının da bir önemi yoktur.

Açıklamalarımızdan anlaşılacağı üzere kural, mevduatın istendiğinde çekilebilmesidir. İstisna olarak bu serbestiyi engelleyen haller mevcuttur. Mevduatın çekilmesine engel teşkil eden haller, kanunlardan doğmuş olabileceği gibi, banka ile hesap sahibi arasındaki sözleşmede düzenlenen özel hususlardan da doğmuş olabilir. Ancak mevduatın serbestçe çekilebilmesine ilişkin hüküm emredici olduğundan, sözleşmelerde her konuda kısıtlama yapılması mümkün değildir. Bu kısıtlamalar ancak mevduatta vade ve ihbar sürelerine ilişkin olabilecektir.

Bankacılık Kanununun 61. maddesi, mevduat bankaları tarafından kabul edilen “mevduat” ile fon toplayan katılım bankaları nezdinde açtırılan gerçek ve tüzel kişilere ait özel cari hesap ve katılma hesaplarında yer alan parayı ifade eden “katılım fonları”nı bir arada düzenlemiştir. Bu nedenle, çalışmamızda yer alan “mevduat” ibaresinin, aynı zamanda “katılım fonu” olarak da kabul edilmesi ve mevduatın çekilmesine engel teşkil eden hallerin katılım fonlarının çekilmesi için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Mevduatın çekilmesine engel hallerin incelendiği bu çalışmada konu üç bölüm olarak incelenmiştir.

Birinci bölümde, mevduatın tanımı yapılarak unsurları tek tek ele alınmıştır. Bu unsurlardan en önemlisinin, tezimizin konusunu ilgilendiren mevduatın iade edilmesi olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra doktrinde yer alan tartışmalarla birlikte yargı kararlarına da atıf yapılmak suretiyle mevduatın hukuki niteliğine ilişkin görüşlere ve en son da kendi görüşümüze yer verilmiştir. Mevduatın vade ve türleri de bu bölümde ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Özellikle tasarruf mevduatının Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından sigorta altına alınarak tasarruf sahiplerinin korunduğu ifade

edilmiştir. Son olarak mevduatın bankadan çekilebilme serbestisi ve çekilme şekilleri başlıklar altında incelenmiştir.

İkinci bölümde, Bankacılık Kanununun 61. maddesinde zikredilen ve tezimizin konusunu teşkil eden mevduatın çekilmesine engel hallere ayrı başlıklar altında yer verilmiştir. Bu haller gerek yasal dayanakları gerekse örnek yargı kararlarıyla ele alınarak incelenmiştir.

Bankacılık Kanununun 62. maddesinde düzenlenen mevduatın zamanaşımına uğramasına da, tasarruf sahiplerinin mevduatlarına kavuşmasını engelleyen diğer bir hal olarak ikinci bölümde yer verilmiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde, Bankacılık Kanununda yer almayıp da diğer kanunlarda yer alan ve mevduatın çekilmesine ve tasarruf sahibinin hesapta tek başına hareket etmesine engel teşkil eden haller ayrı başlıklar altında ve yine örnek yargı kararlarıyla ele alınarak incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEVDUATIN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ, VADE VE TÜRLERİ VE MEVDUATIN ÇEKİLMESİ

I. MEVDUAT KAVRAMI

A. Mevduatın Tanımı ve Unsurları

5411 sayılı Bankacılık Kanununa göre mevduat, *“yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde veya belirli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen para”*yı ifade etmektedir.

Mevduat kavramı, tanımından da anlaşıldığı üzere, kendi içerisinde çeşitli unsurları barındırmaktadır. Buna göre mevduatın en önemli unsuru, bankanın kabul ettiği parayı mislen iade etme yükümlülüğü altında olmasıdır¹. Mevduatın öncelikli unsuru ise, Bankacılık Kanununun 60. maddesine göre gerçekleştirilmiş bir mevduat kabulünün bulunmasıdır². Tanımda geçen halka duyurma ifadesi, bankanın mevduat topladığına ilişkin olarak ilan veya mektup yazma suretiyle yazılı veya sözlü olarak duyuru yoluyla halkı bilgilendirmesi anlamına gelmektedir³. Mevduat kabulüne izin verilmiş olan bir bankaya yatırılan para karşılığında banka tarafından faiz verilip verilmemesinin veya yatırılan paranın geri ödenmesinin bir vadeye bağlanıp bağlanmamasının, yatırılan paranın mevduat olarak nitelendirilmesinde bir önemi bulunmamaktadır⁴.

¹ Reisoğlu, Seza; Bankacılık Kanunu Şerhi (Şerh), C:I, Ankara 2007, s.115; Küney, Hikmet; Banka Tekniği, Ankara 1986, s.2; Kaplan, İbrahim; Banka Sözleşmeleri Hukuku (Banka Sözleşmesi), C:I, Ankara 1996, s.130

² Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.130; Yasan, Mustafa; Türk Banka Hukukunda Mevduat, İstanbul 2001, s.18.

³ Reisoğlu, Şerh, s.115; Alışkan, Murat; Türk Banka Hukukunda Mevduat Sigortası, İstanbul 2004, s.83.

⁴ Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.130; Battal, Ahmet; Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu (Bankanın Sorumluluğu), Ankara 2001, s.34; Altaş, Hüseyin; Mevduat Hesabından Yetkisiz Para Çekilmesinde Bankanın Hukuki Sorumluluğu, ABD 2001, S:3, s.37.

Mevduat kabulü, 5411 sayılı Kanunun 4. maddesi uyarınca mevduat bankalarının başlıca faaliyet konusunu teşkil etmektedir. Mevduat kabulü, mevduat kavramı ile aynı anlamı ifade etmemektedir⁵. Mevduat kabulü, yalnız mevduatın değil, bankaya teminat amacıyla yatırılan paralar gibi mevduat niteliğinde olmayan başka paraların da toplanması anlamına gelen bir üst kavramdır⁶. Diğer bir deyişle mevduat, mevduat kabul işleminin konusunu teşkil etmektedir⁷.

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 60. maddesi uyarınca, kredi kuruluşları ile özel kanunlarına göre yetkili olanlar dışında hiçbir gerçek veya tüzel kişi aslen veya fer'an meslek edinerek mevduat kabul edemez. Bankacılık Kanununun 3. maddesi uyarınca kredi kuruluşları, kendi nam ve hesabına mevduat kabul etmek ve kredi kullandırmak başta olmak üzere faaliyet gösteren mevduat bankaları ve özel cari ve katılma hesapları yoluyla fon toplamak ve kredi kullandırmak esas olmak üzere faaliyet gösteren katılım bankalarıdır. Kredi kuruluşlarından yalnız mevduat bankaları mevduat kabulüne yetkilidir⁸. Özel kanunlarına göre yetkili olan kuruluşlara gelince; 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunun 3/I-C maddesinde tarım kredi kooperatifleri ile bölge ve merkez birliklerinin mevduat toplamaya yetkili oldukları belirtilmiştir⁹. Yine 5584 sayılı Posta Kanununun 37. maddesinde, posta idaresinde bir kişinin adına çek hesabı açılmasının mümkün olduğu, bunun için ilgili kişinin belirtilecek en az parayı vermeye mecbur olduğu belirtilmiştir¹⁰.

Bankacılık Kanununun 60. maddesi uyarınca, bir gerçek veya tüzel kişinin mevduat kabul edebilmesi, ancak bu Kanunda sayılan kuruluşlar ile

⁵ Alışkan, a.g.e., s.81; Konuralp, Haluk; *Banka Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği*, ABD 1980, S:1, s.14-15; Turanboy, Kürşad Nuri; *Tasarruf Mevduatı Sözleşmesinin Niteliği*, GÜHFD 1997, S:1, C:1, s. 257.

⁶ Alışkan, a.g.e., s.81.

⁷ Yasan, a.g.e., s.18.

⁸ Reisoğlu, Şerh, s.808.

⁹ Reisoğlu, Şerh, s.809.

¹⁰ Reisoğlu, Şerh, s.809.

kendi özel kanunlarına göre yetkili kılınmış kuruluşlardan olmasına bağlıdır¹¹. Bankacılık Kanununun 3. maddesi uyarınca mevduat kabul etme yetkisini haiz olan mevduat bankaları ile özel kanunlarına göre yetkili kılınan kuruluşlar dışındaki hiçbir gerçek veya tüzel kişinin, mevduat kabul etme ve ticaret unvanları ile kamuya yapacakları açıklamalarda, duyuru ve reklamlarında bu izlenimi yaratacak ifade kullanma yetkisi yoktur. Bu hak; mevduat kabul etme ve toplama bakımından BankK'da ve özel kanunlarında yetkili kılınmış olan kuruluşlara tanınmış münhasır bir hak olup, kurala aykırı olarak bir ivaz karşılığında ya da ivazsız yapılan her davranış, mevduat kabulü anlamına gelecektir¹². Bu kuralın amacı, mevduatı sürekli bir denetim altında çalışan güvenilir ellerde toplamak suretiyle korumak ve banka sayılmayan gerçek ve tüzel kişilerin bu hakkı kullanarak, imtiyaz suretiyle faaliyet icra eden bankalara halk arasında duyulan güvenin kötüye kullanılmasını önlemektir¹³. Kurala aykırı davranan kişiler, BankK'nın 150/1-2. maddesi uyarınca, hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

Yürürlükteki 5411 sayılı Kanundan önceki Bankalar Kanunlarında, mevduatın açık bir şekilde tanımına yer verilmemiştir¹⁴. Cumhuriyet dönemi Bankalar Kanunlarından; 05.06.1933 tarih ve 2419 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2243 sayılı Mevduatı Koruma Kanununda¹⁵, 09.06.1936 tarih ve 3325 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 2999 sayılı Bankalar Kanununda¹⁶,

¹¹ Reisoğlu, Şerh, s.810; Battal, Bankanın Sorumluluğu, s.37; Eyüpgiller, Servet; Bankalar Kanunu Şerhi (Şerh), Ankara 1981, s.67-68; Duygan, Süleyman/Tüzün, Necat; Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 1964, s.98; Erem, Faruk / Altıok, Akın / Tandoğan, Haluk; Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara 1975, s.62; Tolun, Osman; Banka ve Borsa Hukuku, Ankara 1959, s.32; Ünay, Vecdî; Bankalar Kanununun Doğrudan Doğruya Veya Dolayısıyla Mevduatı Himaye Edici Hükümleri, Ankara 1961, s.7-8; Turanboy, Asuman; Bankacılar İçin Banka Hukuku Bilgisi (Banka Bilgisi), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:364, s.34-35.

¹² Turanboy, Banka Bilgisi, s.35; Ünal, Ahmet Cemil; *Mevduat Kabulü ve Katılım Bankaları*, Turgut Akıntürk'e Armağan, s.827-828.

¹³ Ünay, a.g.e., s.8; Duygan/Tüzün, a.g.e., s.98; Battal, Bankanın Sorumluluğu, s.37.

¹⁴ Battal, Ahmet; Bankacılık Kanunu Şerhi (Şerh), Ankara 2006, s.71; Eyüpgiller, Şerh, s.68; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.130; Konuralp, a.g.m., s.14; Çevik, Kemal; Ekonomi Hukuku Yaklaşımı İle Banka Hukuku, Ankara 2009, s.283; Ünal, a.g.m., s.821.

¹⁵ www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yasal_Duzenlemeler/Yururlukten_Kaldirilan/Cumhuriyet_Donemi_Bankalar_Kanunlari.doc, (29.08.2010).

¹⁶ www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yasal_Duzenlemeler/Yururlukten_Kaldirilan/Cumhuriyet_Donemi_Bankalar_Kanunlari.doc, (29.08.2010).

02.07.1958 tarih ve 9944 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7129 sayılı Bankalar Kanununda¹⁷, ”mevduat”ın açık bir tanımı yapılmamış fakat “mevduat kabulü” müessesesine yer verilmiştir. 22.07.1983 tarih ve 18112 (2. mükerrer) sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 7129 sayılı Bankalar Kanununa ilişkin 70 sayılı KHK’nın¹⁸ 13. maddesinin gerekçesinde; “... *Yürürlükteki kanunda mevduat tanımının bulunmayışı bazı kişi ve kuruluşların çeşitli adlarla mevduat toplamasına yol açtığı ve bu durumu hukuken önleme imkânı olmadığı için mevduatın tanımlanması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu maddede yer alan tanımla mevduat olarak adlandırılan ve Devlet tarafından himaye ve kontrol edilen fonların kararnamenin öngördüğü usul ve prensipler dışında toplanması ve kullanılması önlenmektedir.*” ifadeleri kullanılarak¹⁹, mevduat kavramının tanımlanmasının önemi vurgulanmıştır²⁰. Anılan KHK’daki madde gerekçesine rağmen, bu KHK’dan sonra çıkarılan, 02.05.1985 tarih ve 18742 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 3182 sayılı Bankalar Kanununda²¹ ve 23.06.1999 tarih ve 23734 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 4389 sayılı Bankalar Kanununda da mevduatın özel olarak tanımı yapılmamış fakat “mevduat kabulü” kavramına yer verilmiştir.

İlk defa 5411 sayılı Kanun ile mevduatın açık bir şekilde tanımı yapılmıştır. Kanunun madde gerekçesinde, kanunda öngörülen yapıların, süreçlerin, sistemlerin daha iyi anlaşılabilmesi, anlam bütünlüğünün ve terim birliğinin sağlanması, Kanunun takibinin kolaylaştırılması amacıyla, Avrupa Birliği direktifleri dikkate alınarak mevduatın tanımının yapıldığı ifade edilmiştir²².

¹⁷ www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yasal_Duzenlemeler/Yururlukten_Kaldirilan/Cumhuriyet_Donemi_Bankalar_Kanunlari.doc, (29.08.2010).

¹⁸ www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yasal_Duzenlemeler/Yururlukten_Kaldirilan/Cumhuriyet_Donemi_Bankalar_Kanunlari.doc, (29.08.2010).

¹⁹ www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yasal_Duzenlemeler/Yururlukten_Kaldirilan/Cumhuriyet_Donemi_Bankalar_Kanunlari.doc, (29.08.2010).

²⁰ Yasan, a.g.e., s.10.

²¹ www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yasal_Duzenlemeler/Yururlukten_Kaldirilan/Cumhuriyet_Donemi_Bankalar_Kanunlari.doc, (29.08.2010).

²² Türkiye Bankalar Birliği, Gerekçeli 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, C:I, s.274.

Mevduat sahibi tarafından, kanunen kabule yetkili kuruluşlara yatırılarak bu kuruluşlarca geçerli kabul işlemi yapılan para, bankanın mülkiyetine geçmektedir²³. Banka, mülkiyetine geçen parayı, mevduat sahibine mislen iade etme, diğer bir deyişle, geri ödeme yükümlülüğü altına girmektedir ki bu husus mevduatın en önemli unsurunu oluşturmaktadır²⁴.

Son olarak “duyuru”yu mevduatın unsurları arasında saymak mümkündür²⁵. Duyuru ile halkın bilgilendirilmesi, yazılı veya sözlü olabileceği gibi, ilan, mektup yazma, reklam, broşür dağıtma veya internet yoluyla da olabilir²⁶.

B. Mevduatın Hukuki Niteliği

Müşteri tarafından bankaya tevdi edilen paranın, diğer bir deyişle mevduatın, banka tarafından kabulü ile banka ve müşterisi arasında bir hukuki ilişki meydana gelmektedir. Müşteri ve banka arasında meydana gelen bu ilişkiye bağlı olarak bankanın müşterisiyle yaptığı sözleşme, banka sözleşmelerinden olan “mevduat sözleşmesi”dir²⁷. Mevduat sözleşmesi, kanunda düzenlenmemiş atipik bir sözleşmedir.

Mevduat sözleşmesinin hukuki niteliği hakkında doktrinde ticari karz, usulsüz tevdi ve karma nitelikli sui generis sözleşme²⁸ veya sui generis sözleşme olmak üzere dört farklı görüş ileri sürülmektedir.

²³ Çeker, Mustafa; Hukuki Yönüyle Banka Mevduatı, Adana 2004, s.22; Vural, Güven; Türk Banka Hukuku, Ankara 1991, s.64; Kandiller, Rıza; Banka Hukuku ve Bankalar Kanunumuzun Başlıca Hükümleri, Ocak 1986, s. 59.

²⁴ Reisoğlu, Şerh, s.115; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.130; Çevik, a.g.e., s.284; Ünal, a.g.m., 823-824.

²⁵ Çevik, a.g.e., s.284; Ünal, a.g.m., s.822-823.

²⁶ Çevik, a.g.e., s.284; Reisoğlu, Şerh, s.115; Alışkan, a.g.e., s.83; Taşdelen, Servet; Bankacılık Kanunu Şerhi, Ankara 2006, s.156; Ünal, a.g.m., 823.

²⁷ Koç, Nevzat; *İsviçre-Türk Hukukunda Bankaya Tevdi Sözleşmesi*, Prof. Şükrü Postacıoğlu’na Armağan, s.145.

²⁸ Tanımın eleştirisi için bkz. s.12-13.

1. Karz Akdi Görüşü

Borçlar Kanununun 306. maddesi uyarınca karz, ödünç veren kişinin bir miktar para ya da misli nitelikte bir malın mülkiyetini ödünç alana geçirdiği, ödünç alan kişinin de aynı miktar ve özellikte aynı türden şeyi ödünç verene geri vermekle yükümlü olduğu sözleşmedir²⁹. BK'nın 307. maddesinde, ticaret muamelelerine ilişkin karz akitlerinde, taraflar arasında şart kılınmamış olsa dahi faiz verileceği belirtilmiştir. Doktrinde banka ile müşteri arasında meydana gelen hukuki ilişkinin karz akdi niteliğinde olduğunu savunan görüşler; müşterilerin parasını bankaya yalnızca saklamak için değil, aynı zamanda faiz elde ederek çoğaltmak istedikleri için yatırdıkları; bankaların da kabul ettikleri bu parayı işlettikleri ve daha sonra mevduat sahibine yüksek oranlarda faiz ödedikleri gerekçesine dayanmaktadırlar³⁰.

Doktrinde *Tekinalp*, vadeli mevduat ve vadesiz mevduat ayırımından yola çıkarak, aslında her iki tür de vekâlet akdi ile birlikte karma nitelik taşımasına rağmen, vadeli mevduatı karz, vadesiz mevduatı ise usulsüz vedia olarak nitelendirmek gerektiğini, zira BankK'nın 61. maddesinin açık hükmünün, vadesiz mevduatın usulsüz tevdi olduğunu ispatladığını savunmaktadır³¹.

Yargıtay da eski tarihli bir kararında “... *Tarafların yekdiğerine yüklendiği vecaibe nazaran banka ile tevdiat sahibi arasında teessüs eden münasebet ticari karz*

²⁹ Anılan madde, 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 386. maddesine karşılık gelmekte olup; sözleşmenin adı “Tüketim Öduncü” olarak değiştirilmiştir.

³⁰ Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.207-208; İmregün, Oğuz; Mevduatı Koruma Bakımından Bankalara Devlet Müdahalesi, İstanbul 1957, s. 41; Tunçomağ, Kenan; Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Borç İlişkileri, İstanbul 1977, s.307; Feyzioğlu, N. Feyzi; Borçlar Hukuku 2. Kısım Akdin Muhtelif Nevileri, C:I, İstanbul 1980, s.563; Sungur, Turgut; Bankacılar İçin Banka Tekniği, Ankara 1999, s.5.

³¹ Tekinalp, Ünal; Ünal Tekinalp’in Banka Hukukunun Esasları, İstanbul 2009, s.437. Aynı yönde görüş için bkz. Koç, a.g.m., s.181-182; Şirin, Şerafettin; Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması, İstanbul 1994, s.232.

münasebetidir” ifadelerini kullanarak, mevduatın hukuki niteliğini ticari karz olarak kabul etmiştir³².

2. Usulsüz Tevdi Sözleşmesi Görüşü

Borçlar Kanununun 472. maddesi uyarınca usulsüz tevdi, saklayıcının kendisine tevdi olunan meblağı, belirli bir süre sonunda veya istenildiği anda, aynen iade etmeye mecbur olmaksızın mislen iade etme borcunu doğuran bir sözleşmedir³³. Doktrinde banka ile müşteri arasında meydana gelen hukuki ilişkinin usulsüz tevdi niteliğinde olduğunu savunan görüşler; mevduat sahiplerinin paralarını bankaya işletmek amacıyla değil, muhafaza edilmesi amacıyla tevdi ettikleri, tevdi edilen paranın misli eşya niteliğinde olması ve aynen değil mislen iade edileceği gerekçesine dayanmaktadırlar³⁴.

Doktrinde, vadeli ve vadesiz mevduat hesapları ayırımından yola çıkarak; parasını istediği an serbestçe çekebilmek için bankaya yatıran ve vadesiz mevduat hesabı açtıran mevduat sahiplerinin, faiz de alsalar asıl amaçlarının paralarını diledikleri an çekmek olduğu, bu nedenle vadesiz mevduat hesaplarının, usulsüz tevdi sözleşmesinin en tipik örneği olduğunu savunan görüşler de mevcuttur³⁵.

³² YTD. 17.5.1955, 1812/3707 (Bilgen, Mahmut; *İnternet Bankacılığında Kaynaklanan Zararlarda Bankaların Sorumlulukları*, Bankacılar Dergisi 2009, S:71, s:80, dn.18).

³³ Anılan madde, 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 570. maddesine karşılık gelmekte olup; sözleşmenin adı “Misli Şeylerin Saklanması” olarak değiştirilmiştir

³⁴ Rado, Türkan; Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku, İstanbul 2001, s.84; Bilge, Necip; Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, Ankara 1971, s.353; Hatemi, Hüseyin / Serozan, Rona / Arpacı, Abdülkadir; Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul 1992, s.505.

³⁵ Tekinalp, a.g.e., s.437; Yavuz, Cevdet; Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul 2009, s.815; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s.1024; Çevik, a.g.e., s.285; Erişgin, Nuri; *Birlikte Mirasçılarının Miras Bırakanın Hesabı Üzerindeki Tasarruf Yetkisi*, AÜHFD 2003, S:3, C:52, s.130; Yücel, Yonca F.; *Tasarruf Sahiplerinin Hak ve Menfaatlerinin Korunmasına Dair Mevzuat*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2010, S:87, s.470; Koç, a.g.m., s.181-182.

Yargıtay bir kararında, parayı yatıran mevduat sahibi ile banka arasındaki hukuki ilişkinin vedia sözleşmesine dayandığını kabul etmiştir³⁶.

Mevduatın hukuki niteliğinin karz ya da usulsüz tevdi olarak kabul edilmesi halinde doğacak farklılıklardan bazıları; usulsüz tevdide taraflar arasında ayrı bir anlaşma olmadıkça, bankanın, alacağı ile müşterinin bankadaki mevduatını tek taraflı iradesi ile takas edemeyecek olması ve aynı zamanda vadeli mevduatta bankanın, vadeden önce parayı iade etmeme hakkını ileri süremeyecek olmasıdır³⁷. Diğer bir fark ise, karzda ödünç alınan paranın iadesine dair borç, alacaklının ikametgâhına götürülecek borçlardan iken; usulsüz tevdide mudiye para, saklandığı yerde iade edilecek olduğundan aranılacak borçlardandır³⁸.

3. Karma Sözleşme ve Sui Generis Sözleşme Görüşü

Doktrinde mevduat sözleşmesinin hukuki niteliği hakkında ileri sürülen son görüş ise, mevduatın hem karz hem de usulsüz tevdi sözleşmesinin unsurlarını barındıran, bu iki akdin karışımı (karma nitelikli) sui generis bir sözleşme olduğu şeklindedir³⁹. Bir kısım yazarlar ise, mevduatın hem karz akdinin unsurlarını hem de (usulsüz) vedia unsurlarını barındırdığını belirterek, mevduat sözleşmesinin sui generis bir akit olduğunu ifade etmektedir⁴⁰. Çeker'e göre mevduat sözleşmesi, kanunda düzenlenmiş

³⁶ Y.HGK, 02.11.1983 t., 1980/11-2802 E. ve 1983/1047 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 26.09.2010).

³⁷ Reisoğlu, Şerh, s.118; Bilgen, Mahmut; Faiz Hukuku Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat, İstanbul 2001, s.251; Tandoğan, Haluk; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Borçlar Hukuku), C:I/2, Ankara 1985, s.327, 330; Uygur, Turgut; Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri, C:7, Ankara 1994, s.141; Becker, Herman; İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, II. Bölüm Çeşitli Sözleşme İlişkileri, çev. A.Suat Dura, Bern 1934, s.980-981.

³⁸ Tandoğan, Borçlar Hukuku, s.327; Uygur, a.g.e., s.141; Becker, a.g.e., s.980-981.

³⁹ Vural, a.g.e., s.65; Taşdelen, a.g.e., s.618; Önder, M. Fahrettin; *Banka Hukukunda Tasarruf Mevduatı Sözleşmesi*, SDÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2003, S:1, C:8, s.98; Yasan, a.g.e., s.73.

⁴⁰ Reisoğlu, Şerh, s.118; Yavuz, a.g.e., s.24-25; Alıcı, Yaşar; Bankacılık Kanunu Şerhi, İstanbul 2007, s.666.

sözleşme tiplerinden hiçbirine uymayan; saklama, yönetme ve gelir elde etme amaçlarını taşıyan kendine özgü bir sözleşmedir⁴¹.

Yargıtay da yakın tarihli kararlarında, “... mevduat ödünç (karz) ile usulsüz vedia akitlerinin karışımı kendine özgü niteliği bulunan bir sözleşme türü olmaktadır”; “... mevduat ödünç (karz) ile usulsüz vedia sözleşmelerinin niteliklerini taşıyan kendine özgü bir sözleşmedir”; “Mevduat yatırma, ağırlıklı olarak esas itibariyle belli oranda faiz elde etme amacına yöneldiği için karz akdine daha çok yaklaşan, ancak güvenilir bir kurumda parayı muhafaza etme fikri ile vedia akdini hatırlatan sui generis bir akit tipidir” ifadeleriyle mevduat sözleşmesinin niteliğini, karz ve usulsüz sözleşmelerinin unsurlarını barındıran sui generis bir sözleşme olarak tayin etmiştir⁴².

4. Görüşümüz

Mevduat sözleşmesinin, Borçlar Kanununda ve diğer kanunlarda düzenlenen sözleşme tiplerinden hiçbirisine girmemekle, atipik (isimsiz) bir sözleşme olduğu tartışmasızdır. Mevduat sözleşmesinin atipik bir sözleşme olduğu tespit edildikten sonra yapılması gereken, atipik sözleşmelerden hangi gruba girdiğinin saptanmasıdır. İsimsiz sözleşmelerin bir türü olan karma sözleşme, kanunun düzenlediği çeşitli sözleşme tiplerinde öngörülen unsurların, kanunun öngörmediği tarzda bir araya getirilmesiyle oluşan sözleşmedir⁴³. Kendine özgü (sui generis) sözleşme ise, kanunda

⁴¹ Çeker, a.g.e., s.31.

⁴² Y. 11.HD, 17.06.1988 t., 1988/4712 E. ve 1988/4063 K.; Y. 11.HD, 27.11.1989 t., 1989/7057 E. ve 1989/6640 K.; Y. 11.HD, 04.02.1999 t., 1998/86272 E. ve 1999/468 K.; Y. 11.HD, 10.03.2003 t., 2002/9647 E. ve 2003/2110 K.; Y. 11.HD, 29.09.2003 t., 2003/2344 E. ve 2003/8511 K.; Y. 11.HD, 09.02.2004 t., 2003/6407 E. ve 2004/1027 K.; Y. 11.HD, 06.03.2006 t., 2005/2326 E. ve 2006/2222 K.; Y. 11.HD, 23.06.2008 t., 2007/64294 E. ve 2008/8326 K.; Y. 11.HD, 09.03.2010 t., 2008/11681 E. ve 2010/2594 K.; Y. 12.HD, 16.02.2001 t., 2001/1313 E. ve 2001/2890 K.; Y. 12.HD, 29.04.2004 t., 2004/6537 E. ve 2004/10591 K.; Y. 12.HD, 28.10.2008 t., 2008/17766 E. ve 2008/18682 K.; Y. 12.HD, 16.05.2008 t., 2008/7745 E. ve 2008/10420 K.; Y. HGK., 09.02.2005 t., 2005/11-20 E. ve 2005/34 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 01.10.2010).

⁴³ Yavuz, a.g.e., s.21; Hatemi/Serozan/Arpacı, a.g.e., s.44; Bilge, a.g.e., s.15-16; Aral, Fahrettin; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Borçlar Hukuku), Ankara 2003, s.52; Zevkliler, Aydın; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 1998, s.16.

düzenlenmiş hiçbir sözleşme tipinin edimine, unsuruna uymayan, tamamen yeni bir sözleşmedir⁴⁴.

Doktrinde mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğini “karma nitelikli sui generis sözleşme” olarak saptayan görüşlere ve mevduatı, “bu iki sözleşmenin karışımı kendine özgü niteliği bulunan sözleşme” olarak tanımlayan yüksek yargı kararlarına, “karma sözleşme” ve “sui generis sözleşme”, isimsiz sözleşmeler üst başlığı altında yer alan iki ayrı sözleşme türü olduğundan ve bu sözleşmeler ayrı anlamları ifade ettiğinden, iştirak etmemekteyiz.

Mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğini, “karz ve usulsüz tevdi sözleşmelerinin unsurlarını taşıyan sui generis bir sözleşme” olarak saptayan görüşler ve yüksek yargı kararları ise, kendi içerisinde bir çelişkiyi barındırmaktadır. Sui generis sözleşme, yukarıda tanımına yer verdiğimiz üzere, kendisini oluşturan unsurların ve sözleşmeden doğan edimlerin, kanunun düzenlediği sözleşme tiplerinin hiçbirinde bulunmadığı, kendine özgü yapısı olan, yeni bir sözleşme türüdür. Oysa mevduat sözleşmesinin, “karz ve usulsüz tevdi sözleşmelerinin unsurlarını taşıyan sui generis bir sözleşme” olduğunu kabul eden görüşler, kanunda düzenlenen iki sözleşme türüne atıf yapmaktadırlar. Sui generis sözleşmelerin özelliği, kanunda düzenlenmiş sözleşmelere ait unsurları ihtiva etmemesi olduğundan; mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğini, “karz ve usulsüz tevdi sözleşmelerinin unsurlarını taşıyan sui generis bir sözleşme” olarak saptayan doktrindeki görüşlere ve yüksek yargı kararlarına iştirak etmiyoruz.

Mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğinin saptanması konusunda, öncelikle tarafların iradelerinin ön planda tutulması, daha sonra ise tarafların karşılıklı edimlerine bakılması gerektiğini düşünmekteyiz⁴⁵.

⁴⁴ Yavuz, a.g.e., s.24; Hatemi/Serozan/Arpacı, a.g.e., s.50; Aral, Borçlar Hukuku, s.52; Zevkliler, a.g.e., s.11.

⁴⁵ Konuralp, a.g.m., s.17.

Amacın faiz elde etmekten çok paranın güvenli bir yerde muhafaza edilmesinin ve talep edildiği anda iadesinin söz konusu olduğu vadesiz mevduat hesaplarında, her ne kadar bankaların uygulamaları gereği tasarruf sahibine faiz vermesi söz konusu olsa da, burada baskın olan unsurlar daha çok usulsüz tevdi sözleşmesine ilişkin unsurlardır⁴⁶. Ancak, mevduat sahibi tarafından paranın bankaya tevdi edildiği andan itibaren paranın mülkiyeti bankaya geçmekte ve banka bu parayı kaynak olarak kullanıp işletmekte, bunun karşılığında faiz tahakkuk ettirerek tasarruf sahibine cüzi de olsa faiz ödemekte ve talep edildiği anda da parayı tasarruf sahibine mislen iade etmektedir⁴⁷. Görüldüğü üzere, vadesiz mevduat sözleşmesi; usulsüz tevdi, vekâlet ve karz sözleşmelerine ait hükümlerin iç içe geçtiği karma bir özellik arz etmektedir.

Vadeli mevduatta ise baskın olan amaç, paranın işletilmesi ve faiz elde etmek, belirli vadeler sonunda bu faizin anaparaya eklenerek toplam meblağa tekrar faiz işletilmesi olduğundan, karz sözleşmesine ait unsurlar daha baskın olarak karşımıza çıkmakla beraber, burada da yine ödünç alma ve ödünç verme nedeniyle karz akdi, bankanın her vade süresi sonunda faiz tahakkuk ettirip mevduat sahibine ödeyecek olması nedeniyle vekâlet sözleşmesi ve bankanın parayı saklaması ve parayı aynen değil de mislen iade edecek olması dolayısıyla usulsüz tevdi sözleşmesine ait hükümlerin iç içe geçtiği karma bir sözleşme karşımıza çıkmaktadır⁴⁸.

Kuşkusuz mevduat sahibinin amacının tek başına parayı güvenli bir yerde muhafaza etmek veya parayı işleterek faiz elde etmek olduğu söylenemez⁴⁹. Mevduat sahibinin bu iki amaca bir arada sahip olması da mümkündür. Mevduat sözleşmesinde tarafların karşılıklı edimlerine bakacak olursak; tasarruf sahibinin bir miktar paranın mülkiyetini bankaya geçirdiğini, buna karşılık bankanın ise, bu parayı tasarruf sahibi adına sakladığını,

⁴⁶ Konuralp, a.g.m., s.17.

⁴⁷ Konuralp, a.g.m., s.18.

⁴⁸ Konuralp, a.g.m., s.18; Tekinalp, a.g.e., s.437.

⁴⁹ Konuralp, a.g.m., s.17.

kaynak olarak belirli bir süre kullandığını, özellikle vadesiz hesabın söz konusu olduğu durumlarda parayı dilediği an tasarruf sahibine iade etmekle yükümlü olduğunu, parayı işleterek tasarruf sahibine faiz tahakkuk ettirip ödediğini ve parayı mevduat sahibine mislen geri verdiğini görmekteyiz. İşte bu nedenledir ki, mevduat sözleşmesi, karz, usulsüz tevdi ve vekâlet sözleşmelerine ait unsurların ve edimlerin bir araya geldiği karma bir sözleşmedir.

Mevduatın değişik sözleşme tiplerine ait unsurları ve edimleri barındırdığını tespit ettikten sonra; mevduat sözleşmesinde kanunda düzenlenen sözleşme tiplerine ait unsurlar, kanunun öngörmediği tarzda bir araya getirildiğinden; mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğini, isimsiz sözleşmelerden “karma sözleşme” olarak; uygulanacak hükümleri ise tarafların iradesine göre hangi sözleşme tipine ait unsur daha baskın geliyorsa o sözleşme tipine ait hükümlerin uygulanacağı şeklinde belirlemenin doğru olacağı kanaatindeyiz.

C. Mevduat Sözleşmesinin Şekli ve Sözleşmede Bulunması Gereken Unsurlar

Bankacılık Kanununun 60, 61, 62 ve 93. maddelerine dayanılarak BDDK tarafından çıkarılan Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in⁵⁰ 4/3. maddesi uyarınca, mevduat bankaları, mevduat kabulünde müşterileri ile bir çerçeve sözleşme imzalamakla yükümlüdür. Borçlar Kanunumuzun sözleşme serbestisi ilkesi uyarınca, sözleşmelerin yazılı olarak yapılması zorunlu olmadığından, mevduat sahibi ile banka arasındaki sözleşmenin yazılı olarak yapılmasının, bir sıhhat şartı değil, ispat şartı olduğunu söyleyebiliriz.

⁵⁰ 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

İlgili Yönetmelikte, mevduat bankalarının, müşterileri adına mevduat kabul edebilmeleri için; müşterilerini tanımak amacıyla müşterilerinin kimliklerini, T.C. kimlik ve vergi numaralarını belgelemeleri ve BankK'nın 76. maddesinin üçüncü fıkrasına istinaden Maliye Bakanlığı tarafından yapılan düzenlemelerde yer alan diğer yükümlülükleri yerine getirmelerinin zorunlu olduğu belirtilmiştir (Yönt. md. 4/2). Bankacılık Kanununun 76/3. maddesinde de, bankaların, kimliklerini ve vergi numaralarını belgelemeyen müşterileri adına mevduat, katılım fonu, kredi ve her ne nam altında olursa olsun hesap açmaları ve sözleşme düzenlemeleri yasaklanmıştır.

Çerçeve sözleşmede bulunması zorunlu olan unsurlar, anılan Yönetmelikte belirtilmiştir. Buna göre, banka tarafından kabul edilen mevduatın sigortalanan tutarı; mevduatın zamanaşımına uğraması halinde yapılacak uygulamalar; mevduatın sahibi tarafından doğrudan veya vereceği talimat ile başkası tarafından çekilmesine veya kendisinin ya da bir başkasının Türkiye'de veya yurt dışında kurulu bir banka nezdindeki hesabına aktarımına ve bu kapsamdaki elektronik bankacılık uygulamalarına ilişkin usul ve esaslar, çerçeve sözleşmede yer alacaktır. Çerçeve sözleşmede bu hususlara ilaveten, vadesiz mevduat hesabı sözleşmelerinde hesap sahibinin talebi halinde mevduatını geri alma hakkının bulunduğu; vadeli mevduat hesabı sözleşmelerinde uygulanacak faiz oranının vade sonuna kadar değiştirilmeyeceğine; vadesinde kapatılmayan hesabın ayrıca bir talimat verilmedikçe aynı vade ve yenileme tarihinde geçerli faiz oranı üzerinden yenilenmiş sayılacağına; hesap sahibinin kredi kuruluşundan talep hakkının vadenin bittiği tarihteki birim hesap değeri veya faiz oranı üzerinden hesaplanan tutarda olacağına; hesapların yenilenmesi halinde sözleşmenin de yenilenmiş sayılacağına dair hususların da yer almasının zorunlu olduğu düzenlenmiştir (Yönt. md.4/4).

Yönetmeliğin 4/6. maddesinde, düzenlenecek sözleşmenin bir nüshası ile hesap sahipleri adına mevduat bankasının düzenleyeceği hesap cüzdanının müşterilere verilmesinin zorunlu olduğu belirtilmiştir. Yine aynı

maddede, hesap cüzdanlarında hesap sahibinin açık isim ve unvanına; hesap açılan şube adına ve kod numarasına; hesabın açılış tarihine; hesap ve cüzdan numarasına; hesabın tutarına ve çerçeve sözleşmede yer alması zorunlu olan hükümlere aynen yer verilmesinin ya da tarihi belirtilmek suretiyle çerçeve sözleşmenin ilgili maddelerine atıf yapılarak bu maddelerin uygulanacağına ilişkin ibareye yer verilmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir. Vadeli mevduat hesaplarında uygulanacak faiz oranı ile vade ve ihbar sürelerinin de hesap cüzdanında belirtilmesinin zorunlu olduğu düzenlenmiştir.

Bir gerçek ya da tüzel kişinin, bir mevduat bankasında aynı ya da farklı türde birden fazla mevduat hesabının bulunması halinde, her hesap için ayrı çerçeve sözleşme düzenlenmesi zorunlu değildir. Ancak bu durumda da, her bir mevduat hesabı için verilecek hesap cüzdanında, müşterinin kabul etmesi ve sözleşmenin tarihinin açık bir şekilde belirtilmesi kaydıyla, çerçeve sözleşmenin hükümlerinin ilgili hesap için de geçerli olacağına dair hüküm konulması zorunlu ve yeterlidir (Yönt. md. 4/7).

II. MEVDUATIN VADE VE TÜRLERİ

A. Yasal Düzenleme

Bankacılık Kanunumuzda mevduatın türleri doğrudan tespit edilmek yerine, Kanun koyucu BankK. md. 60/7. ile, mevduat bankalarının mevduat hesaplarını TCMB tarafından tespit edilecek vade ve türlerine göre tasnif edeceğini belirtmiştir. T.C. Merkez Bankası Kanununda da, bankalardaki mevduatın vade ve türlerini belirleme görev ve yetkisinin TCMB'de olduğu düzenlenmiştir (T.C. Merkez Bankası Kanunu md. 4/I-ı ve 40/III-b). TCMB tarafından, anılan Kanun maddelerine dayanılarak, mevduat bankaları tarafından kabul edilecek mevduatın vade ve türlerini düzenlemek üzere,

2007/1 Sayılı Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ⁵¹ çıkarılmıştır.

B. Mevduatın Vadeleri

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2007/1 Sayılı Tebliğ'inin 3. maddesinde mevduatın vadeleri tasnif edilmiştir. Buna göre; vadesiz mevduat, ihbarlı mevduat, vadeli mevduat ve birikimli mevduat olmak üzere dört adet mevduat vadesi belirlenmiştir. Tebliğ'in yürürlüğe girdiği tarihten önce açılmış ve vadesi dolmamış olan mevduat, vade sınıflandırması açısından vadeleri doluncaya kadar açıldıkları tarihte yürürlükte bulunan mevduat hükümlerine tabi olacaktır (Tebliğ Geçici Madde 1).

1. Vadesiz Mevduat

Tebliğde vadesiz mevduat, bankanın izni aranmaksızın hesap sahibi tarafından istenildiği zaman kısmen veya tamamen çekilebilen, herhangi bir ihbar veya vade koşulu taşımayan ve faiz tahakkukları yıl sonunda veya hesabın kapatılmasında yapılan mevduat olarak tanımlanmıştır (Tebliğ md. 3/1-a).

Doktrinde *Yüksel*, vadesiz mevduat hesabını, istenildiği zaman para çekilebilen veya bir yıldan az vadeli olan hesap olarak tanımlamaktadır⁵². Bankacılık Kanunu uyarınca TCMB tarafından çıkarılan 2007/1 Sayılı Mevduat ve Katılım Fonlarının Vadeleri ve Türleri Hakkında Tebliğ'in vadesiz ve vadeli mevduatı tanımlayan açık hükümleri karşısında, yazarın vadesiz mevduata yeni bir tanım getiren bu görüşüne katılmak mümkün değildir⁵³.

⁵¹ 03.02.2007 tarih ve 26423 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yürürlüğe girmiştir.

⁵² Yüksel, A.Sait / Yüksel, Aslı / Yüksel, Ülkü; Bankacılık Hukuku ve İşletmesi, İstanbul 2004, s.268.

⁵³ Aynı yönde görüş için bkz. Eyüpgiller, Şerh, s.72; Yasan, a.g.e., s.62.

Vadesiz mevduatta önemli olan husus, hesap sahibinin bankaya bir bildirimde bulunmaksızın veya bankanın izni aranmaksızın dilediği zaman parasını çekebilmesi ve hesabı kapatabilmesidir⁵⁴. Mudi tarafından para çekme talebi ileri sürüldüğü zaman, alacak muaccel olur ve banka, parayı iade etmekle yükümlü olur⁵⁵. Kural bu olmakla birlikte, hesap sahibinin bu hakkını TMK. m.2'deki dürüstlük kuralına göre kullanması, örneğin mesai saatleri dışında para çekme talebinde bulunmaması ya da yüklü miktarda para çekeceği zaman bankaya bir önel vermesi gerektiği doktrinde savunulmuştur⁵⁶.

Mevduat sahibine ödeme, kural olarak hesabın bulunduğu bankada yapılır⁵⁷. Borçlar Kanununun 73. maddesi uyarınca mevduat, aranılacak alacaklardandır.

Tezimizin konusunu, mevduat sahibinin mevduatını dilediği zaman kısmen veya tamamen çekebilmesi kuralına engel olan haller oluşturduğundan; kural olarak mevduatın hesap sahibi tarafından dilediği zaman çekilebilmesine imkân tanıyan vadesiz hesaplar, tezimizin konusu ile ilgili başlıca vadelerine göre mevduat tipini teşkil etmektedir.

2. İhbarlı Mevduat

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2007/1 sayılı Tebliğ'inin 3/1-b maddesinde ihbarlı mevduat, çekileceği tarihten yedi gün önce yazılı bir ihbar verilmek suretiyle çekilebilecek mevduat olarak tanımlanmıştır.

İhbarlı mevduatta mudi ile banka, aralarında kararlaştırdıkları ihbar süresine uymakla yükümlüdür. İhbarlı mevduat hesabında hesap sahibinin

⁵⁴ Çeker, a.g.e., s.51; Tekinalp, a.g.e., s.439; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.165.

⁵⁵ Tekinalp, a.g.e., s.439.

⁵⁶ Çeker, a.g.e., s.52; Tekinalp, a.g.e., s.439; Alıcı, a.g.e., s.667.

⁵⁷ Tekinalp, a.g.e., s.439.

hesaptan para çekebilme hakkı, kural olarak ancak kararlaştırılan ihbar süresinin dolması ile mümkün olur⁵⁸.

İhbarlı mevduatın tanımında yer alan yazılı ihbar koşulu bir geçerlilik şartıdır. Ancak bu ihbarın ne şekilde yapılacağı Tebliğ’de düzenlenmemiştir. Bu nedenle Tebliğ’de öngörülen koşul için adi yazılı şekil geçerli olacaktır⁵⁹.

İhbarlı mevduatın vadesiz mevduattan farkı, hesap sahibinin parasını çekmeden önce, Tebliğ’de belirtilen süre içerisinde bankaya bir bildirimde bulunmak zorunda oluşudur⁶⁰. Gerekli bildirimin yapılmaması halinde, banka para çekme talebini reddedebilecektir⁶¹. Mevduat sahibinin usulüne uygun olarak ihbarda bulunduktan sonra para çekme yetkisi ise, tıpkı vadesiz mevduatta olduğu gibi hesap sahibinin tek taraflı irade beyanıyla mümkün olup, bankanın iznine ihtiyaç bulunmamaktadır⁶².

Tebliğ’de düzenlenen yedi günlük süre ile kast edilen, “en az yedi gün” önceden bankaya ihbarda bulunulması gereğidir. Bu süre, banka lehine öngörülmüş bir kayıttır, dolayısıyla, ihbar süresine ilişkin olarak banka tarafından feragat edilerek sürenin kısaltılması mümkündür⁶³.

İhbarlı mevduat hesabında hesap sahibinin hesaptan para çekebilme hakkı, kural olarak kararlaştırılan ihbar süresinin dolması ile mümkün olmakla beraber, ihbar süresinden önce mevduatın çekilmek istenmesi halinde bankanın muvafakatiyle hesaptan para çekilmesi mümkün hale gelmektedir⁶⁴.

⁵⁸ Tekinalp, a.g.e., s.440; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.166.

⁵⁹ Çeker, a.g.e., s.54.

⁶⁰ Çeker, a.g.e., s.54; Küney, a.g.e., s.3.

⁶¹ Çeker, a.g.e., s.54.

⁶² Çeker, a.g.e., s.54; Tekinalp, a.g.e., s.440.

⁶³ Çeker, a.g.e., s.54. Aksi yönde görüş için bkz. Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.166; Tekinalp, a.g.e., s.448.

⁶⁴ Alıcı, a.g.e., s.685; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.80; Turanboy, Banka Bilgisi, s.47; Kandiller, a.g.e., s.60-61; Duygan/Tüzün, a.g.e., s.105; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.166.

3. Vadeli Mevduat

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2007/1 sayılı Tebliğ'inin 3/1-c maddesinde vadeli mevduat; bir aya kadar vadeli (bir ay dâhil), üç aya kadar vadeli (üç ay dâhil), altı aya kadar vadeli (altı ay dâhil), bir yıla kadar vadeli ve bir yıl ve daha uzun vadeli (bir ay, üç ay, altı ay ve yıllık faiz ödemeli) olarak açılabilen mevduat olarak tanımlanmıştır.

Vadeli mevduat hesabında hesap sahibi kural olarak vade süresi dolmadan mevduatını geri isteyemez ve hesaba para yatıramaz⁶⁵. Vadeli mevduat hesabından para çekilmesi ve hesaba para yatırılması ancak kararlaştırılan vade süresinin dolması ile mümkündür. Banka ile hesap sahibi arasında kararlaştırılan vade süresinden önce paranın çekilmek istenmesi halinde, banka bu talebi kabul edip etmemekte serbest olup, vadeyi bozarak parayı vadeden önce iade etmekle yükümlü değildir⁶⁶. Uygulamada, kararlaştırılan vade süresinin dolmasından önce hesaptan para çekilmek istenmesi veya hesaba para yatırılmak istenmesi halinde bankalar genellikle vadeyi bozmakta ve vadeli mevduata vadesiz mevduat faiz oranı uygulamaktadır⁶⁷.

Vadeli mevduat hesabı sözleşmesinde, vade sonunda sözleşmenin kendiliğinden yenileneceği düzenlenmemişse, hesap sahibi vade süresi sonunda mevduatını dilediği zaman çekebilir⁶⁸.

⁶⁵ Tekinalp, a.g.e., s.439; Çeker, a.g.e., s.52,55; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.165; Alıcı, a.g.e., s.682-683.

⁶⁶ Alıcı, a.g.e., s.683; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.80; Turanboy, Banka Bilgisi, s.47; Kandiller, a.g.e., s.60-61; Duygan/Tüzün, a.g.e., s.105.

⁶⁷ Çeker, a.g.e., s.55; Alıcı, a.g.e., s.684; TCMB'nin bankalara gönderdiği 7 Ocak 2011 tarih ve B.02.2.TCM. 0.07.00.05 sayılı yazısında, bankaların onayı ile vadesinden önce çekilen vadeli mevduata, vadesiz mevduat faiz oranı uygulanacağı ve vadesiz mevduat hesapları için belirlenecek faiz oranlarının hesapta kalış süresi ile ilişkilendirilmeyeceği belirtilmiştir (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2011).

⁶⁸ Tekinalp, a.g.e., s.439; Reisoğlu, Şerh, s.839; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.165-166.

Tebliğ’de belirlenen vade dilimleri, oldukça esnektir⁶⁹. Bir aya kadar vadeli mevduat açılması Tebliğ ile mümkün kılındığından, bankaların üç günlük, on beş günlük ve hatta bir günlük vadeli mevduat hesabı açmaları mümkündür⁷⁰. Uygulamada buna “kırık vade” denilmektedir⁷¹. Uygulamada bazı bankalar, vadesiz mevduat hesabı faizlerini yükseltmemek amacıyla belirli bir miktarın üzerindeki tasarrufları bir günlük vadeli mevduat olarak kabul etmektedirler⁷². Bir günlük vadeli mevduat hesabındaki para, aynı gün hesaptan çekilememekte; buna karşılık bankanın izniyle çekilirse banka tarafından vadeli mevduata, vadesiz mevduat faiz oranı uygulanmaktadır⁷³.

Vadeli mevduat hesabındaki paranın tamamının değil de bir kısmının çekilmek istenmesi halinde, uygulamada bankalar vadeyi bozmakta ve hesabın ya vadesiz hesaba dönüşmesini kabul etmekte ya da hesap bakiyesi üzerinden yeni bir vade anlaşması yaparak vadeli mevduat hesabı açmaktadırlar⁷⁴. Ancak şüphesiz ki bankaların uygulamada genellikle vadeyi bozmayı kabul etmeleri, vade def’ini ileri sürme haklarını ortadan kaldırmaz⁷⁵.

Bankacılık Kanununun 61. maddesi uyarınca mevduat sahibinin mevduatını geri alma hakkı hiçbir suretle sınırlandırılmaz, ancak, hesap sahibi ile banka arasında vade ve ihbar sürelerine ilişkin olarak önceden kararlaştırılan hususlar bu hükümde saklı tutulmuştur. Dolayısıyla, kural olarak, banka ve hesap sahibi tarafından önceden kararlaştırılan vade süresi, bu süre boyunca mevduatın çekilmesine engel teşkil etmektedir. Yine aynı şekilde, banka ve mevduat sahibi tarafından önceden mutabık kalınan ihbar

⁶⁹ Yasan, a.g.e., s.66.

⁷⁰ Reisoğlu, Şerh, s.838-839; Çeker, a.g.e., s.52.

⁷¹ Reisoğlu, Şerh, s.839.

⁷² Reisoğlu, Şerh, s.839.

⁷³ Reisoğlu, Şerh, s.839.

⁷⁴ Çeker, a.g.e., s.53; TCMB’nin 7 Ocak 2011 tarihli yazısında, vadeli mevduat hesaplarından bankanın izni ile vadesinden önce kısmi çekiliş yapılması halinde, banka ile müşteri arasında yapılacak anlaşma çerçevesinde söz konusu vadeli hesabın tamamının veya sadece çekilen kısmın vadesinin bozulmuş sayılabileceği, kısmi vade bozumu konusunda anlaşmaya varılmış olması halinde, vadesi bozulan kısma vadesiz mevduat faiz oranı uygulanacağı, kalan kısmın vadesinin ise başlangıçta belirlenen şartlar çerçevesinde devam ettirilebileceği düzenlenmiştir, (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2011).

⁷⁵ Reisoğlu, Şerh, s.878.

süresine uyulmaksızın mevduat sahibinin mevduatını çekmesine de kural olarak imkân bulunmamaktadır. Ancak, yukarıda yer verdiğimiz üzere, banka ve hesap sahibi arasında önceden kararlaştırılan vade ve ihbar sürelerine uyulmadan paranın çekilmesi, ancak ve sadece bankanın izni ile mümkün olabilmektedir.

4. Birikimli Mevduat

Birikimli mevduat, asgari beş yıl vade ile açılan, sözleşme ile belirlenen aylık veya üç aylık sürelerde hesaba para yatırmaya imkan veren mevduattır (Tebliğ md. 3/1-ç).

Vadeli mevduat hesabında, vadeden önce hesaba para yatırılması halinde vadenin bozulduğunu yukarıda izah etmiştik. Birikimli mevduat hesabı açtıran hesap sahipleri ise, sözleşmede belirlenen aylık veya üç aylık sürelerle hesaba para yatırma imkanına sahip olacaklardır⁷⁶. Birikimli mevduat hesabı sahipleri, düzenli olarak bu ödemelerini hesabın vadesine kadar sürdürmeleri halinde, sözleşmede belirlenen imkânlardan yararlanabileceklerdir⁷⁷. Birikimli mevduat hesabına sabit veya değişken faiz oranı uygulanması mümkündür⁷⁸. Birikimli mevduat hesabında tahakkuk eden faizler veya kar payları ana paraya ilave edilerek, vade sonuna kadar hesap sahibine herhangi bir faiz veya kar payı ödemesi yapılmaz⁷⁹.

C. Mevduatın Türleri

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2007/1 Sayılı Tebliğ'inin 5. maddesinin birinci fıkrasında mevduatın türleri tasnif edilmiştir. Buna göre

⁷⁶ Çeker, a.g.e., s.55.

⁷⁷ TCMB'nin 7 Ocak 2011 tarih ve B.02.2.TCM. 0.07.00.05 sayılı yazısı (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2011).

⁷⁸ TCMB'nin 7 Ocak 2011 tarih ve B.02.2.TCM. 0.07.00.05 sayılı yazısı (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2011).

⁷⁹ TCMB'nin 7 Ocak 2011 tarih ve B.02.2.TCM. 0.07.00.05 sayılı yazısı (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2011).

mevduat türleri; tasarruf mevduatı, resmi kuruluşlar mevduatı, ticari kuruluşlar mevduatı, bankalar mevduatı ve diğer kuruluşlar mevduatı olmak üzere beş tür olarak belirlenmiştir.

Mevduatın türlerinin tek ortak özelliği, bunların bankaya tevdi edilen bir tür emanet para olmasıdır⁸⁰. Bunun dışında başka ortak özellikleri bulunmamaktadır. Mevduat türlerinin bankaya tevdi edilişindeki ihtiyaçlar farklı farklıdır⁸¹.

1. Tasarruf Mevduatı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2007/1 sayılı Tebliğ'inin 6. maddesinde tasarruf mevduatı, mevduat bankaları nezdinde açtırılan, gerçek kişilere ait ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan mevduat olarak tarif edilmiştir. Tasarruf mevduatının, ayrıca ve özel olarak, BankK.'nın 3. maddesinde de tarifi yapılmıştır.

Tasarruf mevduatının, diğer mevduat türlerinden ayrılarak, Bankacılık Kanununda özel olarak düzenlenmesinin sebebi, tasarruf sahiplerinin korunmasının amaçlanmasıdır⁸². Tasarruf sahiplerinin korunmak istenmesinin nedeni ise, bu tür mevduattaki paralara sahip tasarruf sahiplerinin büyük kısmının, bankacılık işlemlerini ve banka tekniğini bilmemesi, fakat yatırdıkları paranın kendileri ve aynı zamanda finans sektörü ile ülke ekonomisi açısından çok önemli olmasıdır⁸³. Tasarruf sahiplerinin

⁸⁰ Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.65.

⁸¹ Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.65.

⁸² Çeker, a.g.e, s.67-68; Alışkan, a.g.e., s.127; Battal, Şerh, s.72; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.65; Tolun, a.g.e., s.34; Ünay, a.g.e., s.29-30.

⁸³ Çeker, a.g.e., s.68; Alışkan, a.g.e., s.127; Ünay, a.g.e., s.29-30; Eyüpgiller, Şerh, s.76; Ayhan, Rıza; *Tasarruf Mevduatı Sigortası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun Hukuki Niteliği*, GÜHFD 1997, S:2, s.31-32 .

mevduatının korunmaması, finansal açıdan istikrarsızlığa yol açacak ve aynı zamanda bankacılık sektörünün de itibarını zedeleyecektir⁸⁴.

Kanun koyucu tasarruf sahiplerinin mevduatının korunması amacıyla, BankK. 60/7. maddede, mevduat bankalarının tasarruf mevduatı hesaplarını diğer hesaplardan ayırmak zorunda olduğunu düzenlemiştir. Bu maddede ve bu madde ile bağlantılı 63. maddede tasarruf mevduatı yanında gerçek kişilere ait katılım fonu hesaplarından bahsedilmekte ise de, tezimizin konusunu mevduat hesapları oluşturduğundan, katılım fonları ile ilgili kısımlara yer verilmemiştir. Kanunun 63. maddesinde, mevduat bankalarındaki tasarruf mevduatının Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından sigorta edildiği; mevduat bankalarının ellerindeki tasarruf mevduatını, sigortaya tabi kısım üzerinden sigorta ettirmekle yükümlü oldukları düzenlenmiştir. Aynı maddenin dördüncü fıkrasında da, mevduat bankasının iflası halinde mevduat sahiplerinin, TMSF'nin imtiyazlı alacaklarından ve devlet ile sosyal güvenlik kuruluşlarının 6183 sayılı Kanun kapsamındaki alacaklarından sonra gelmek üzere, sigortaya tabi olmayan kısım için İcra ve İflas Kanununun 206. maddesindeki "üçüncü sıra" anlamında imtiyazlı alacaklı oldukları belirtilmiştir⁸⁵. İİK'nın 206. maddesi, iflas halinde adi ve rehinli alacakların sırasını düzenlemektedir. Maddede, rehinli alacakların rehinle karşılanmayan kısımlarının ve adi alacakların iflas masasına bir sıra dâhilinde kaydedilmeleri öngörülmüştür. Buna göre üçüncü sırada, BankK'daki hükümlerle paralel olarak, özel kanunlarında imtiyazlı olduğu belirtilen alacakların yer aldığı düzenlenmiştir⁸⁶. BankK'nın 63/4. maddesi de İİK açısından özel kanunda düzenlenen bir hususu teşkil ettiğinden, tasarruf mevduatı sahiplerinin alacaklarının sigortaya tabi olmayan kısmı, iflas masasına imtiyazlı alacak olarak kaydedilecektir⁸⁷.

⁸⁴ Ayhan, a.g.m., s.31-32.

⁸⁵ Pekcanitez, Hakan, Erdönmez, Güray; *Bankacılık Kanununun İcra ve İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, Bankacılar Dergisi 2005, S:55, s.26.

⁸⁶ Pekcanitez/Erdönmez, a.g.m., s.26.

⁸⁷ Oskay, Mustafa / Koçak, Coşkun / Deynekli Adnan / Doğan, Ayhan; İİK Şerhi, Ankara 2007, s.4976; Y. 19.HD, 28.01.1999 t., 1999/7297 E. ve 1999/228 K. (Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s.5002-5003); Pekcanitez/Erdönmez, a.g.m., s.26.

Tasarruf mevduatının tanımından da anlaşıldığı üzere, hesabın bir gerçek kişi tarafından açılmış olması, “tasarruf mevduatı” adı altında açılmış olması ve çek keşide etmek dışında ticari işlemlere konu olmaması, başlıca özelliğini teşkil etmektedir⁸⁸.

Gerçek kişilere ait her mevduatın, tasarruf mevduatı olarak adlandırılması mümkün değildir⁸⁹. Gerçek kişilerin ticari işletmelerine, ortakları gerçek kişi olan adi ortaklığa ait mevduat hesapları da gerçek kişi adına açıldığı halde, bu hesaplar ticari işlemlere konu olduğu için bu hesapların gerçek kişiler adına fakat ticari kuruluşlara ait mevduat olarak açılmaları gerekmektedir⁹⁰.

Doktrinde *Reisoğlu*, bankada tasarruf mevduatı hesabı açtırmak isteyen ve ticari kuruluşlar mevduatı bulunmayan bir kişinin, adres olarak ticarethanesinin adresini göstermesi veya bu kişinin senetlerinin ve alacaklarının tahsili için tasarruf mevduatı hesabı açtırmak istemesi hallerinde, bu kişiye tasarruf mevduatı değil, ticari kuruluşlar mevduatı hesabı açılması gerektiğini belirtmektedir⁹¹.

Kanun koyucu, çek keşide etmek dışında ticari işlemlere konu olan hesabın tasarruf mevduatı sayılmayacağını vurgulamıştır. Ticari işlemlere konu ticari kuruluşlar mevduatı, tasarruf mevduatına tanınan sigorta hakkına sahip olmadığından; kanun koyucunun amacı, ticari işletme sahiplerinin ticari kuruluşlar mevduatı hesabı açtırmak yerine, sigortadan yararlanmak amacıyla tasarruf mevduatı hesabı açtırarak bu hesap altında ticari işlemlerini sürdürmelerini engellemektir⁹². Ticari işlemlere örnek olarak, mevduat sahibinin ticari işletmesiyle ilgili alacaklarının hesaba yatırılması, müşteri senetlerini tahsil amacıyla bankaya veren hesap sahibinin, adına

⁸⁸ Battal, Şerh, s.72; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.132; Altaş, a.g.m., s.38.

⁸⁹ Reisoğlu, Şerh, s.119.

⁹⁰ Reisoğlu, Şerh, s.119; Çeker, a.g.e., s.48; Battal, Şerh, s.72-73.

⁹¹ Reisoğlu, Şerh, s.120. Aynı yönde görüş için bkz. Battal, Şerh, s.73.

⁹² Çeker, a.g.e., s.297.

bankaca tahsil edilen bedellerin mevduat hesabına yatırılmasını talep etmesi verilebilir⁹³.

Kural olarak, bankalarda hesabı bulunan her kişinin bankayla anlaşarak hesap üzerinde çek keşide etmesi mümkün olduğundan, kanun koyucu bunu vurgulamamış olsaydı dahi, tasarruf mevduatı hesabı üzerinde çek keşide edilebileceği sonucuna varılması mümkün olacaktı⁹⁴.

2. Resmi Kuruluşlar Mevduatı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2007/1 sayılı Tebliğ'inin 8. maddesi uyarınca, genel bütçe kapsamındaki kamu idarelerine; özel bütçeli idarelere; düzenleyici ve denetleyici kurumlara; sosyal güvenlik kurumlarına; yerel yönetimlere; mahkemelere, savcılıklara, icra ve iflas dairelerine ve tereke hâkimliklerine ait hesapların "resmi kuruluşlar" başlığı altında sınıflandırılacağı düzenlenmiştir.

Genel bütçe kapsamındaki kamu idareleri, 5018 sayılı Kanuna⁹⁵ ekli "(I) Sayılı Cetvel"de sayılmıştır (Tebliğ md. 8/1-a). Buna göre Türkiye Büyük Millet Meclisi, Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Sayıştay, Bakanlıklar ve tabloda sayılı diğer kamu idarelerine ait hesaplar, resmi kuruluşlar mevduatıdır.

Özel bütçeli idareler, 5018 sayılı Kanuna ekli "(II) Sayılı Cetvel"de sayılmıştır (Tebliğ md.8/1-b). Buna göre Yükseköğretim Kurulu, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, Cetvelde sayılan üniversiteler ve diğer kurumlara ait hesaplar, resmi kuruluşlar mevduatıdır.

⁹³ Çeker, a.g.e., s.297.

⁹⁴ Reisoğlu, Şerh, s.120.

⁹⁵ 24.12.2003 tarih ve 25326 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Düzenleyici ve denetleyici kurumlar, 5018 sayılı Kanuna ekli “(III) Sayılı Cetvel”de sayılmıştır (Tebliğ md. 8/1-c). Buna göre RTÜK, SPK, BDDK, EPDK, KİK, Rekabet Kurumu ve TAPDK’ya ait hesaplar, resmi kuruluşlar mevduatıdır.

Sosyal güvenlik kurumları, 5018 sayılı Kanuna ekli “(IV) Sayılı Cetvel”de sayılmıştır (Tebliğ md. 8/1-ç). Buna göre Sosyal Güvenlik Kurumu ve Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü’ne ait hesaplar, resmi kuruluşlar mevduatıdır.

Yetkileri belirli bir coğrafi alan ve hizmetle sınırlı olarak kamusal faaliyet gösteren belediyeler, il özel idareleri ve bunlara bağlı veya bunların kurdukları veya üye oldukları birlikler ve idareler ile köylere, mahalle yönetimlerine ve Bozcaada ve Gökçeada idarelerine ait hesaplar, yerel yönetimlere ait hesaplar olmaları nedeniyle, resmi kuruluşlar mevduatıdır (Tebliğ md. 8/1-d).

Mahkemelerin genel yönetim giderleri ile yargılamanın, icra, iflas ve veraset ve intikal işlemlerinin, resmi bilirkişilik hizmetlerinin yürütülmesi, hükümlülerin cezalarının infazı, eğitimleri ve tutukluların muhafazası amacıyla Adalet Bakanlığı bütçesinden yapılan tahsilatlara ilişkin hesaplar da resmi kuruluşlar mevduatıdır (Tebliğ md. 8/1-e).

1211 sayılı T.C. Merkez Bankası Kanununun 41/III. maddesinde, hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve belediyelere ait paraların, kurulu olduğu mahallerde TCMB’ye, kurulu bulunmadığı yerlerde ise muhabirlerine yatırılmasının zorunlu olduğu ve resmi kuruluşlar mevduatına faiz ödenmeyeceği düzenlenmiştir⁹⁶.

⁹⁶ Küney, a.g.e., s.5; Yasan, a.g.e., s.46.

3. Ticari Kuruluşlar Mevduatı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 2007/1 sayılı Tebliğ'inin 9. maddesinde, gerçek kişilerin ticari işletmelerine; her çeşit ortaklıklara; kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait müesseselere, bağlı ortaklıklara, iştiraklere ve müesseselerin ve bağlı ortaklıkların işletmelerine; yerel yönetimlerin ticari işletmelerine; döner sermayeli kuruluşlara; vakıfların, derneklerin, sendikaların, birliklerin ve mesleki kuruluşların kurdukları veya katıldıkları ticari işletmelere; kooperatiflere; sigorta şirketlerine; emeklilik şirketlerine ve banka dışı diğer mali kesime ait hesapların "ticari kuruluşlar" başlığı altında sınıflandırılacağı düzenlenmiştir.

Gerçek kişilerin ticari işletmelerine ait hesaplar, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 11, 12 ve 13. maddelerinde tanımlanan ticari işletmeler tanımına giren ticarethane, fabrika ve ticari şekilde işletilen diğer müesseselere ait hesaplardır (Tebliğ md. 9/1-a).

Her çeşit ortaklıklara ait hesaplar, sigorta şirketleri ve emeklilik şirketleri hariç, TTK'da sayılan kollektif, komandit, anonim ve limited şirketler ile Borçlar Kanununda düzenlenen adi ortaklıklara ait hesaplardır (Tebliğ md. 9/1-b).

Kamu iktisadi teşebbüsleri ile bunlara ait müesseselere, bağlı ortaklıklara, iştiraklere ve işletmelere ait hesaplar, 233 sayılı KHK kapsamındaki iktisadi devlet teşekküllerine, kamu iktisadi kuruluşlarına, müesseselere, bağlı ortaklıklara ve iştirakler ile müesseselerin ve bağlı ortaklıkların işletmelerine ilişkin hesaplardır (Tebliğ md. 9/1-c).

Tebliğ'in 8/1-d maddesinde tanımlanan yerel yönetimlerin kurdukları ticari işletmeler ile 8/1-a,b maddesinde tanımlanan genel ve özel bütçeli idarelere bağlı, belirli ve sürekli bir amacın elde edilmesi için

faaliyette bulunan döner sermayeli kuruluşlara ait hesaplar, ticari kuruluşlar mevduatıdır (Tebliğ md. 9/1-ç, d).

Kooperatiflere ait hesaplar, 1163 sayılı Kooperatifler Kanununa göre faaliyet gösteren kuruluşlara ilişkin hesaplardır (Tebliğ md. 9/1-f).

Sigorta şirketlerine ve emeklilik şirketlerine ait hesaplar, 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanununa göre kurulmuş sigorta ve reasürans şirketleri ile 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununa göre kurulmuş olan emeklilik şirketlerine ait hesaplardır (Tebliğ md. 9/1-g).

Banka dışı diğer mali kesime ait hesaplar ise, finansal kiralama şirketlerine, faktoring şirketlerine, tüketici finansmanı şirketlerine, aracı kurumlara, portföy yönetim şirketlerine, menkul kıymet yatırım fonlarına, risk sermayesi yatırım ortaklıklarına, menkul ve gayrimenkul yatırım ortaklıklarına ve diğer banka dışı mali kesim kuruluşlarına ilişkin hesaplardır (Tebliğ md. 9/1-ğ).

4. Bankalar Mevduatı

Tebliğ'in 10. maddesinde bankalar mevduatı, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası ve bankalar ile özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara ait hesaplar olarak tarif edilmiştir.

5411 sayılı Bankacılık Kanununun 3. maddesi uyarınca banka, mevduat bankaları ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını ifade etmektedir.

Özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara örnek olarak ise, 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanununun 3/I-C maddesinde sayılan tarım kredi kooperatifleri ile bölge ve

merkez birlikleri ile 5584 sayılı Posta Kanununun 37. maddesi uyarınca yetkili kılınan posta idaresini sayabiliriz⁹⁷.

Bankacılık Kanununun 48. maddesinde, bankaların tevdiatta bulunmak suretiyle verdikleri ödünçlerin, izlendikleri hesaba bakılmaksızın Bankacılık Kanunu uygulamasında “kredi” sayılacağı hükme bağlanmıştır⁹⁸. Bu nedenle, bir bankanın başka bir bankaya mevduat yatırması halinde, bankacılık uygulaması açısından hem “bankalar mevduatı” hem de “kredi” söz konusu olmaktadır⁹⁹.

5. Diğer Kuruluşlar Mevduatı

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın 2007/1 sayılı Tebliği’nin 11. maddesinde, vakıflara; derneklere; birliklere; sendikalara; tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına; elçilik ve konsolosluklara; uluslar arası kuruluşların Türkiye’deki büro ve temsilciliklerine; fonlara; apartman yönetimine; noter teminat ve emanetine ait hesaplar ile mahkemeler, savcılıklar, icra ve iflas daireleri ve tereke hâkimlikleri nezdindeki paralara ilişkin hesaplar ve mahkemelerce tevdi mahalli gösterilmek suretiyle yatırılan paralara ilişkin hesapların “diğer kuruluşlar” başlığı altında sınıflandırılacağı düzenlenmiştir.

Vakıflara ait hesaplar, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun¹⁰⁰ yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan vakıflarla, Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflara ait hesapları ifade etmektedir (Tebliğ md. 11/1-a).

Derneklere ait hesaplar, 5253 sayılı Dernekler Kanununa göre faaliyet gösteren derneklere ait hesapları ifade etmektedir (Tebliğ md. 11/1-b).

⁹⁷ Reisoğlu, Şerh, s.809.

⁹⁸ Reisoğlu, Şerh, s.619-620; Çeker, a.g.e., s.69.

⁹⁹ Çeker, a.g.e., s.69.

¹⁰⁰ 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

Birliklere ait hesaplarla ifade edilmek istenen, kanuni şekle uygun olarak yasayla veya kararnameyle kurulmuş gerçek ve tüzel kişi toplulukları ile meslek gruplarının oluşturduğu, tüzel kişiliği olan ve bir kısım kamu görevlerini yerine getiren, üyeleri üzerinde kamu hukukundan doğan yetkileri bulunan kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ait hesaplardır (Tebliğ md. 11/1-c).

Sendikalara ait hesaplar, 2821 sayılı Sendikalar Kanununa göre kurulmuş sendikalar ile konfederasyonlara ilişkin hesaplardır (Tebliğ md. 11/1-ç).

Tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına ait hesaplar, kanunla veya bir kanuna dayanılarak kurulmuş tasarruf ve yardımlaşma sandıkları ile kurum ve kuruluşların yalnız kendi mensuplarına yönelik olarak kurdukları tasarruf ve yardımlaşma sandıklarına ait hesaplardır (Tebliğ md. 11/1-d).

Noterlerden mesleki nedenlerle sebep olabilecekleri zararlar ve bu nedenle kendilerine uygulanacak cezalar için tahsil olunan paralara ilişkin hesaplar ile saklanmak veya bir şahsa verilmek üzere notere emanet edilen ve noter tarafından noterlikler ortak cari hesabına yatırılan paralara ilişkin hesaplar da diğer kuruluşlar mevduatıdır (Tebliğ md. 11/1-e).

Gerçek ve tüzel kişilerin özel hukuk ilişkilerinden doğan alacak ve borçlarına ilişkin olarak yatırılan paralara ilişkin hesaplar diğer kuruluşlar mevduatıdır (Tebliğ md. 11/1-f).

634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu uyarınca apartman yönetim giderleri ile ilgili olarak yatırılan paralara açılan hesaplar da diğer kuruluşlar mevduatıdır (Tebliğ md. 11/1-ğ).

Maddede sayılanlar dışında kalan kuruluşlara ait hesaplar da diğer kuruluşlar mevduatı başliğı altında yer almaktadır (Tebliğ md. 11/1-j).

III. MEVDUATIN ÇEKİLMESİ

Bankacılık Kanununun 61. maddesi, “4721 sayılı Türk Medeni Kanununun rehinlere ve hapis hakkına, 818 sayılı Borçlar Kanununun alacağın devir ve temlikine, takasa dair hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler saklı kalmak şartıyla mevduat ve katılım fonu sahiplerine ödenmesi gereken tutarları geri alma hakları hiçbir suretle sınırlandırılmaz. Mevduat veya katılma hesabı sahipleri ile kredi kuruluşları arasında vade ve ihbar süresi hakkında kararlaştırılan şartlar saklıdır.” hükmünü amirdir.

Bankacılık Kanununun 61. maddesine dayanılarak BDDK tarafından çıkarılan Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik’in 5. maddesinde de, aynı hüküm tekrarlanmıştır.

Kanun koyucu, mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri alma haklarının hiçbir suretle sınırlandırılmayacağına açıkça yer vermektedir¹⁰¹. Bu hüküm ile bankalar, kabul ettikleri mevduata karşılık olarak yeterli ihtiyat bulundurmaya, likiditelerini iktisadi şartların gereğine göre yeterli seviyede tutmaya ve bankacılık işlemlerinde hâkim olan mevduat ve kredi dengesini sağlamak ilkesine uygun hareket etmeye mecbur tutulmaktadır¹⁰². Öte yandan Kanun koyucu, mevduat sahibinin alacağını geri alma hakkını kamu gücü ve ceza yaptırımı ile teminat altına alarak, halk arasında bankalara duyulan güveni de güçlendirmeyi amaçlamaktadır¹⁰³.

Mevduat, mudi ile banka arasındaki sözleşmenin konusunu teşkil ettiğinden; mevduatın sözleşmeye uygun olarak banka tarafından iade

¹⁰¹ Reisoğlu, Şerh, s.843; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.80; Eyüpgiller, Şerh, s.80; Ünay, a.g.e., s.27; Vural, a.g.e., s.68; Turanboy, Banka Bilgisi, s.47; Duygan/Tüzün, a.g.e., s.105.

¹⁰² Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.142; Kandiller, a.g.e., s.60-61.

¹⁰³ Taşdelen, a.g.e., s.659; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.80; Başbuğ, Faik Y.; Bankalar Kanunu ve İlgili Mevzuat, İstanbul 1985, s.70.

edilmesi, bankanın sözleşmeden doğan borcunu ve bankacılığın temelini teşkil etmektedir¹⁰⁴. Buna göre üzerinde herhangi bir kısıtlama bulunmayan mevduat sahipleri, mevduatlarını diledikleri an geri çekebileceklerdir¹⁰⁵. Yargıtay da bir kararında, “... bankalar kendilerine yatırılan paraları mudilerce istendiğinde veya belli bir vadede aynı veya misli olarak iade etmekle yükümlüdürler (BK. 306, 307 ve 372/1). Bankalar hiçbir gerekçe ve bahane ile yararlandıkları mevduatı mudilere iadedden kaçınamazlar. Bu taraflar arasındaki sözleşmenin bir gereğidir. “ ifadeleriyle, mevduatın mudiye, mudi tarafından talep edildiği anda iade edilmesinin, zorunlu ve taraflar arasındaki sözleşmenin bir gereği olduğunu vurgulamıştır¹⁰⁶.

Mevduat sahibinin dilediği anda parayı çekebilmesi açısından, hesaptaki paranın miktarı bir önem taşımamaktadır¹⁰⁷. Hesaptaki para miktarı çok az olsa dahi banka ödeme yapmak zorundadır¹⁰⁸. Yine aynı şekilde, hesaptan yüksek meblağ çekilmek istenildiği zaman da bankanın bu talebi reddetmemesi gerekmektedir¹⁰⁹. Ancak burada kuşkusuz, yukarıda yer verdiğimiz gibi, bu hakkın TMK. md.2'deki dürüstlük kuralına uygun olarak kullanılması, örneğin mesai saatleri dışında para çekme talebinde bulunulmaması, gerekmektedir.

Mevduat sahibinin, parasını hesaba yatırma zamanı ve şekli de paranın çekilmesini talep etme hakkı bakımından önem taşımamaktadır¹¹⁰. Mevduat sahibi, hesabına parasını yatırdığı anda aynı zamanda geri çekme hakkına da sahip olur¹¹¹.

¹⁰⁴ Taşdelen, a.g.e., s.659; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.80.

¹⁰⁵ Taşdelen, a.g.e., s.659; Reisoğlu, Şerh, s.843.

¹⁰⁶ Y. 11.HD, 04.02.1999 t., 1998/8627 E. ve 1999/468 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 15.12.2010).

¹⁰⁷ Çeker, a.g.e., s.113.

¹⁰⁸ Çeker, a.g.e., s.113.

¹⁰⁹ Çeker, a.g.e., s.113.

¹¹⁰ Çeker, a.g.e., s.114.

¹¹¹ Çeker, a.g.e., s.114.

Mevduatın istenildiği an çekilebilmesi serbestîsi, vadesiz mevduat olmak şartıyla, gerçek kişi-tüzel kişi, tacir hesabı-memur hesabı ayrımları olmaksızın bütün mevduat sahipleri bakımından geçerli olan bir ilkedir¹¹². Hesap sahipleri arasında bir ayırım gözetilmeyecektir.

Bankacılık Kanununun “Mevduat ve katılım fonu sahiplerinin haklarını engellemek” başlıklı 151. maddesinde, Kanunun 61. maddesi hükmüne aykırı davrananlara altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşyüz güne kadar adli para cezası öngörülmüştür (BankK md. 151). Yine Kanunun 146/1-o maddesinde de, 61. maddedeki yükümlülüğünü yerine getirmeyen kuruluşlara idari para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır (BankK md. 146).

Mevduat hesabından para çekme hakkı ve yetkisi, hesap sahibine veya yetkili temsilcisine aittir¹¹³. Banka hesapları üzerinde para çekme de dahil her türlü tasarruf işleminde ehliyeteye ilişkin meselelerde, TMK’nın fiil ehliyetine, velayete, vesayete ve kayyımlığa ilişkin hükümleri ile BK’nın temsile ve vekâlete ilişkin hükümleri uygulanacaktır¹¹⁴. Bir güven kurumu olan ve sorumlulukları BK’nın 99. maddesinde ifade edildiği üzere, hükümet tarafından imtiyaz suretiyle verilen bir görevi icra etmelerinden kaynaklanan bankaların; mevduatı tasarrufa yetkili hesap sahibinden başka bir kişiye ödemesi halinde sorumluluğu doğacak ve müşteri, banka ile aralarındaki sözleşme uyarınca bankaya karşı aynen ifa veya tazminat davası açabilecektir¹¹⁵. Banka bu nedenle uğradığı zarar için kime ödemede bulunmuşsa o kişiye sebepsiz zenginleşme veya haksız fiil hükümlerine göre başvuracaktır¹¹⁶.

¹¹² Çeker, a.g.e., s.114; Yasan, a.g.e., s.132; Tolun, a.g.e., s.36.

¹¹³ Çeker, a.g.e., s.193, 253; Altaş, a.g.m., s.40.

¹¹⁴ Kaplan, İbrahim; *Banka Hesabı Türleri, Hesap Sahibinin ve Hesap Türünün Tayininde Uygulanacak Kurallar* (Banka Hesabı), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 1994, C:49, s. 274.

¹¹⁵ Kaplan, İbrahim; *Bankanın Hukuki Sorumluluğu* (Bankanın Hukuki Sorumluluğu), Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan 1990, s.451; Reisoğlu, Şerh, s.851.

¹¹⁶ Reisoğlu, Şerh., s.851.

Mevduat sahibinin hesabından para çekmesi çeşitli şekillerde tezahür edebilir. Buna ilişkin birkaç şekle aşağıda yer verilmiştir.

A. Hesap Cüzdanının İbrazi Karşılığında Para Çekilmesi

Hesap cüzdanı, mudiinin bankadaki hesabına uygun olarak hazırlanan ve hesaptaki hareketleri gösteren bir cetveldir¹¹⁷. BDDK tarafından çıkarılan Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne İlişkin Yönetmeliğin 4/6. maddesi uyarınca, hesap sahipleri adına kredi kuruluşlarınca düzenlenecek hesap cüzdanlarının müşterilere verilmesi zorunludur. Kural olarak bankalar mevduat sahiplerine ödemeyi, hesap cüzdanının ibrazı karşılığında yapmaktadırlar¹¹⁸. Ancak, hesap cüzdanlarının kıymetli evrak niteliğinde olmaması, müşterinin banka nezdindeki mevduatını kanıtlayıcı bir araç olması nedeniyle; mevduat sahibi, hesap cüzdanı olmasa da hesabından para çekebilecektir¹¹⁹.

Mevduat hesabından, yetkili olmayan bir kişi tarafından para çekilmesi halinde, bankanın sorumluluğu söz konusu olur¹²⁰. Banka müşterisinin hesap cüzdanını kaybetmesi ve bankanın daha sonra hesap cüzdanını ele geçirip bankaya ibraz eden üçüncü kişiye ödeme yapması hallerinde, zararın meydana gelmesinde gerekli dikkat ve özeni göstermeyen hesap sahibinin de banka ile birlikte müterafik kusurlu olduğu Yargıtay içtihatlarında ve doktrinde kabul edilmektedir¹²¹.

¹¹⁷ Yüksel, a.g.e., s.275.

¹¹⁸ Reisoğlu, Şerh., s.844; Tekinalp, a.g.e., s.459; Kaplan, İbrahim; *Banka Standart Sözleşmeleri ve Banka Genel İşlem Şartları* (Banka Sözleşmeleri ve GİŞ), BATİDER 1991, C:XVI, S:2, s.73-74.

¹¹⁹ Reisoğlu, Şerh., s.844; Çeker, a.g.e., s.115; Alıcı, a.g.e., s.667-668; Yüksel, a.g.e., s.275; Kaplan, *Banka Sözleşmeleri ve GİŞ*, s.73-74.

¹²⁰ Kaplan, *Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, s.454.

¹²¹ Y. 11.HD, 16.02.1999 t., 1998/6024 E. ve 1999/944 K.; Y. 11.HD, 29.09.2003 t., 2003/2344 E. ve 2003/8511 K.; Y. 11.HD, 22.01.2009 t., 2007/11901 E. ve 2009/482 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 17.12.2010); Kaplan, *Banka Sözleşmeleri ve GİŞ*, s.74-77.

Hesap cüzdanlarında, uyuşmazlık halinde banka kayıtlarının esas alınacağına dair hükümlere yer verilmektedir¹²². Mevduat hesabındaki işlemlerin usulüne uygun olarak kaydedildiği ve banka yetkilileri tarafından imzalanan hesap cüzdanı, müşterinin banka nezdindeki alacağını kanıtlayıcı kuvvetli bir delil olduğundan, banka kayıtları ile hesap cüzdanı arasında bir uyuşmazlık bulunması halinde, banka tek taraflı olarak kendi kayıtlarının geçerli olduğuna ilişkin sözleşme hükmüne dayanamaz¹²³. Yargıtay da, “... bir güven kuruluşu olan ve tedbirli bir tacir gibi davranmak zorunda bulunan davalı bankanın, uyuşmazlık halinde banka kayıtlarının esas alınacağı şartına dayanarak, kayıtlarında yetkili kişilerince verilen banka cüzdanının içeriğine aykırı biçimde tek taraflı düzeltme yaparak bunların davacıyı bağlayacağını ileri sürmesinin, hakkaniyet ve güven prensiplerine de aykırı olduğu kuşkusuzdur.” gerekçeleriyle, banka kayıtları ile hesap cüzdanı arasında çelişki olması halinde tek taraflı olarak banka kayıtlarına dayanılamayacağı yönünde karar vermiştir¹²⁴. 01.10.2011 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun “Delil sözleşmesi” başlıklı 193. maddesinin ikinci fıkrasının, “Taraflardan birinin ispat hakkının kullanımını imkânsız kılan veya fevkalade güçleştiren delil sözleşmeleri geçersizdir.” şeklindeki hükmü karşısında, bankaların uyuşmazlık halinde banka kayıtlarının esas alınacağına dair sözleşmelerinde yer alan hükümlerin geçersiz addedileceği kuşkusuzdur.

B. Genel Vekâletname İle Para Çekilmesi

Genel yetkiler içeren bir vekâletname ile hesaptan para çekilip çekilemeyeceği hususu, doktrinde ve yargı kararlarında tartışılmıştır¹²⁵. Borçlar Kanununun 388/3. maddesinde, vekâleten işlem yapabilmek için özel

¹²² Reisoğlu, Şerh, s.846.

¹²³ Battal, Bankanın Sorumluluğu, s.89-90; Alıcı, a.g.e., s.670-671.

¹²⁴ Y. 11.HD, 07.10.1994 t., 1994/4651 E. ve 1994/729 K.; Mahkemenin direnme kararı üzerine (Y. HGK., 14.06.1995 t., 1995/11-425 E. ve 1995/616 K.) Y. 11.HD’nin görüşüne katılarak direnme kararının bozulmasına karar vermiştir (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 17.12.2010).

¹²⁵ Reisoğlu, Şerh, s.848; Alıcı, a.g.e., s.678-679.

yetki aranılan haller arasında “bankalardan para çekme” bulunmamaktadır¹²⁶. Ancak, bankacılık uygulamasında, hesap sahibinin korunması bakımından genellikle para çekme için özel yetki ya da en azından ahzu kabz yetkisi aranmaktadır¹²⁷.

Yargıtay da son yıllarda ürettiği içtihatlarında, banka hesabından para çekmek için vekâletnamede özel yetki bulunması gerektiğine ve hatta dava ile ilgili olan işlerde vekile verilen ahzu kabz yetkisinin vekilin bankadan para çekmesi için yeterli olmadığına karar vermiştir¹²⁸.

Temsil yetkisinin verilmesi herhangi bir şekle bağlı olmadığından, sözlü ya da yazılı olarak verilebilir¹²⁹. Temsil yetkisinin verilmesi şekle bağlı olmamakla beraber, uygulamada bankalar temsil yetkisinin yazılı bir belge ile ispatını aramakta; genelde noterden onaylama şeklinde vekâletname talep etmektedirler¹³⁰. Bankalar, vekâletnameye dayalı olarak ödeme yaparken, vekâletnamenin sıhhatini kontrol etmekle yükümlüdürler¹³¹. Yargıtay da pek çok kararında, bankaların mevduatı hesap sahipleri adına özenle saklama ve talep edildiğinde iade etme yükümlülüklerini vurgulayarak, hesaptan vekâletname ile para çekilmesi halinde vekâletnamenin sıhhat şartlarını taşıyıp taşımadığını yeterince incelemeyen işlem yapan bankaların, birer güven kurumu olmaları nedeniyle hafif kusurlarından dahi sorumlu olmaları göz önünde tutularak objektif özen yükümlülüklerine aykırı davranmış olacaklarını ve zarardan sorumlu olacaklarını vurgulamıştır¹³².

¹²⁶ Reisoğlu, Şerh, s.848; Alıcı, a.g.e., s.679; Çeker, a.g.e., s.200.

¹²⁷ Reisoğlu, Şerh, s.848; Alıcı, a.g.e., s.680.

¹²⁸ Y. 11.HD, 09.03.2009 t., 2007/13984 E. ve 2009/2728 K.; Y. HGK., 10.10.2001 t., 2001/11-662 E. ve 2001/697 K. (Kazancı İctihat Bilgi Bankası, 21.12.2010).

¹²⁹ Reisoğlu, Şerh, s.849; Altaş, a.g.m., s.39.

¹³⁰ Reisoğlu, Şerh, s.849; Altaş, a.g.m., s.39.

¹³¹ Çeker, a.g.e., s.203.

¹³² Y. 11.HD, 04.02.1999 t., 1998/8627 E. ve 1999/468 K.; Y. 11.HD, 09.03.2000 t., 1999/8617 E. ve 2000/1959 K.; Y. 11.HD, 11.10.2004 t., 2004/408 E. ve 2004/9568 K.; Y. 19.HD, 17.04.2008 t., 2007/10503 E. ve 2004/4055 K.; Y. 4.HD, 19.02.2007 t., 2006/2193 E. ve 2007/1807 K. (Kazancı İctihat Bilgi Bankası, 21.12.2010).

C. Talimat Veya Faks Kanalı İle Para Çekilmesi

Mevduat hesabından, hesabın bulunduğu banka şubesine hitaben düzenlenecek bir talimatla para çekilmesi mümkündür¹³³. Talimat da vekâlet gibi aynı amaca hizmet eden bir temsilci atama işlemi olmakla beraber; vekâlet banka dışında hazırlanmakta fakat talimat, bankanın da katılımıyla gerçekleşmektedir¹³⁴.

Mevduat hesabından üçüncü kişilere ödeme yapılması için mevduat sahibinin vereceği talimat, şekle bağlı değildir¹³⁵. Buna göre talimat, faks da dahil olmak üzere yazılı şekilde verilebileceği gibi; telefon gibi iletişim araçları kullanılarak sözlü olarak da verilebilir¹³⁶.

Yazılı şekilde verilecek talimatın, talimatı veren hesap sahibinin gerçek iradesini yansıtması ve metni kapsayacak şekilde hesap sahibinin imzasını taşıması gereklidir¹³⁷.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin bir kararına konu olayda¹³⁸; hesap sahibi dışında bir üçüncü kişiye ödeme yapan bankanın, -bu ödemenin dayanağını hesap sahibi tarafından yazıldığı ve imzalandığı grafoloji uzmanları tarafından tespit edilen bir yetki belgesi (talimat) teşkil etse de- ödeme talimatındaki miktarın çok büyük bir meblağ olması nedeniyle, hesap sahibini bizzat görmeden ve bir noter işlemine dayanmayan özel bir yazıya güvenerek ödeme yapması nedeniyle sorumlu olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak, üçüncü kişiye hesap numarası, pasaport numarası gibi gerekli bilgilerini veren hesap sahibinin de olayda müterafik kusurlu olduğuna

¹³³ Çeker, a.g.e., s.206.

¹³⁴ Çeker, a.g.e., s.206.

¹³⁵ Reisoğlu, Şerh, s.849; Çeker, a.g.e., s.206.

¹³⁶ Reisoğlu, Şerh, s.849; Çeker, a.g.e., s.206.

¹³⁷ Çeker, a.g.e., s.207.

¹³⁸ Y. 11.HD, 03.12.1992 t. ve 6005/11059 sayılı kararı (Doğanay, İsmail; *Bankalardaki Mevduat Hesabından Kısmen Para Çekilirken Veya Hesap Kapatılırken, Bankaların Göstermek Yükümlülüğünde Oldukları Özen Borcu*, BATİDER 1994, C:XVII, S:4, s.25-26).

hükmetmiştir. Bankaya ve hesaptan para çeken üçüncü kişiye karşı dava açan hesap sahibinin davasını reddeden yerel Mahkeme ise, Yargıtay'ın bozma ilamı üzerine önceki kararında direnmiştir. Bunun üzerinde olayı inceleyen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, yerel Mahkeme kararını, Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin bozma kararına ek gerekçelerle bozmuştur¹³⁹. Hukuk Genel Kurulu bozma gerekçesinde, bankaların hükümetçe verilen bir imtiyazla kurulan müesseseler olması nedeniyle hafif kusurlarından dahi sorumlu olduklarını; bu nedenle dava konusu olayda hesaptan para çekilirken, talimattaki imza ile hesap kartonundaki imzanın karşılaştırılmasının banka memurunca yapılmasının yeterli olmadığı; hesaptan çekilen paranın çok yüksek meblağlı olması nedeniyle hesap sahibinin haberdar edilmesi gerektiği; hatta imza karşılaştırması bakımından bir uzmana müracaat edilmesinin, TTK md.20/2'ye göre basiretli tacir gibi davranmanın bir gereği olduğunu; bu yükümlülüklerini yerine getirmeyen bankanın olayda özen görevini yerine getirmediğini; bu nedenle davalı bankanın meydana gelen zarardan sorumlu olduğu, ancak davacının da kusurunun araştırılarak varsa müterafik kusur ilkesine göre zarardan indirim yapılması gerektiğine hükmetmiştir.

Faks ile gönderilen talimatlarda, bu talimat bir fotokopi, diğer bir deyişle bir suret olarak alıcı bankaya ulaşmaktadır¹⁴⁰. Bu nedenle, telefaks metninde elle atılmış asıl imza bulunmadığından, imza taşısa dahi bu imza asıl olmayıp fotokopi olduğundan ve imzanın kontrolü de mümkün olmadığından, bu talimat bir ispat belgesi (kesin delil) sayılmaz¹⁴¹. Bankacılık uygulamasında, mevduat sahipleri bankaya bir faks numarası bildirerek, bu

¹³⁹ Y. HGK., 15.06.1994 t., 1994/11-178 E. ve 1994/398 K., (Doğanay, a.g.m., s.30-31).

¹⁴⁰ Özmen, E. Saba; *Telefaks Cihazları (Facsimilie) İle Gönderilen İrade Beyanlarının Medeni Hukuk ve Usul Hukuku Açısından Sonuçları*, ABD 1990, S:1, s.73; Gökyayla, K. Emre; *Telefaks Metinleriyle İspat*, Prof. Dr. Mahmut Tevfik Bırsel'e Armağan 2001, s.155; Akcan, Recep; *Medeni Usul Hukuku Açısından Faks Metinlerinin Önemi ve Delil Niteliği*, SÜHFD 2001, C:9, S:1-2, s.163.

¹⁴¹ Özmen, a.g.m., s.78; Gökyayla, a.g.m., s.164; Akcan, a.g.m., s.172; Reisoğlu, Şerh, s.849. 6100 sayılı HMK'nın 202. maddesinin gerekçesinde de, faks mesajı ve bu konudaki benzer yollarla gönderilen belgelerin delil başlangıcı sayılacağı ifade edilmiştir.

numaradan gönderilen talimatların kendileri için bağlayıcı olduğunu kabul etmektedir¹⁴².

Sözlü talimat (telefon) yoluyla para çekilmesi yöntemi, yine banka şubeleri ile uzun süredir iyi ilişkileri olan müşterilerin başvurduğu yollardan biridir¹⁴³. Ancak bu şekilde verilen talimatlarda, mevduat sahibinin daha sonra böyle bir talimat vermediğini iddia ederek tazminat talebinde bulunması mümkündür¹⁴⁴. Bunu önlemek bakımından, mevduat sahibinin, telefonla sözlü olarak vereceği talimatlardan sorumlu olduğunu önceden yazılı olarak taahhüt etmesi ve bankanın telefon görüşmelerini kaydederek saklaması halinde, telefonla sözlü olarak verilen talimatlar geçerli bir delil niteliğini kazanacaktır¹⁴⁵.

D. Mevduat Sahibi Tarafından İmzalanan Boş Tediye Fişleri Veya Çeklerle Para Çekilmesi

Bankacılık uygulamasında, hesap sahipleri ile banka şubeleri arasında uzun süredir devam eden güven ilişkisi çerçevesinde, banka personelinin hesap sahiplerine boş olarak tediye fişleri veya çekler imzalattıkları, daha sonra bu işlemlerin banka personeline tamamlandığı görülmektedir¹⁴⁶. Hesap sahibi tarafından boş olarak imzalanan tediye fişlerine dayanarak mevduat hesabından yapılan ödemeler, banka personeli tarafından usulsüz işlem yapıldığı ispat edilmediği sürece, hesap sahibi için bağlayıcıdır¹⁴⁷. Boş kağıda imza atılması suretiyle verilen talimat metninin anlaşmaya aykırı şekilde doldurulduğu iddiası her türlü delille ispatlanabilir¹⁴⁸.

¹⁴² Reisoğlu, Şerh, s.849; Çeker, a.g.e., s.259.

¹⁴³ Çeker, a.g.e., s.208-209.

¹⁴⁴ Çeker, a.g.e., s.209.

¹⁴⁵ Reisoğlu, Şerh, s.850; Çeker, a.g.e., s.209.

¹⁴⁶ Reisoğlu, Şerh, s.850; Çeker, a.g.e., s.261.

¹⁴⁷ Reisoğlu, Şerh, s.851; Çeker, a.g.e., s.261.

¹⁴⁸ Çeker, a.g.e., s.208.

Yargıtay da bir kararında, “Kural olarak davacı adına olan banka hesap cüzdanında gösterilen bedelden davalı bankanın sorumlu tutulması icab eder. Ancak, bu cüzdandan yine imzaları grafoloji uzmanlarının raporlarıyla davacıya ait olduğu saptanan banka tediye fişleri ile ödeme yapılmış bulunmaktadır. O itibarla davacı imzasını taşıyan kasa tediye fişleri tutarının davalı bankanın borcundan mahsup edilmesi icabeder.” ifadeleriyle, hesap sahibi tarafından imzalanan tediye fişlerinin hesap sahibi için bağlayıcı olduğunu belirtmiştir¹⁴⁹. Yine başka bir kararında da, “... davalı bankanın sorumluluğunun doğması, tediye fişindeki imzanın hile ile alındığının ispatına bağlıdır.” ifadeleriyle, usulüne uygun olarak imzalatırılan tediye fişlerinin hesap sahibi için bağlayıcı olacağını vurgulamıştır¹⁵⁰.

Hesap sahibinden imzalı boş tediye fişleri alarak mevduat hesabında usulsüzlük yapan banka personeli bulunması halinde, banka BK. md. 55 uyarınca sorumlu olacaktır¹⁵¹.

E. Hesaptan Para Çekilmesine Hesap Sahibinin Muvafakat Etmesi

Kural olarak, hesap sahibinin yazılı bir vekâletine veya talimatına dayalı olmaksızın, üçüncü kişiler tarafından hesaptan para çekilmesi halinde, bu kişiye yapılan ödemeler hesap sahibi için bağlayıcı değildir¹⁵². Ancak, hesap sahibinin geçerli talimatı olmaksızın üçüncü kişi tarafından hesabından para çekildiğini öğrendiği halde buna itirazda bulunmaması, yapılan bu işleme zımnen muvafakat ettiğini gösterir¹⁵³. Bu durumda hesap sahibi sonradan işlemin geçersiz olduğunu ileri süremez¹⁵⁴.

¹⁴⁹ Y. HGK., 22.11.1995 t., 1995/11-801 E. ve 1995/992 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 27.12.2010).

¹⁵⁰ Y. 11.HD, 14.04.2005 t., 2004/5636 E. ve 2005/3693 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 27.12.2010).

¹⁵¹ Çeker, a.g.e., s.261.

¹⁵² Reisoğlu, Şerh, s.850; Çeker, a.g.e., s.259-260.

¹⁵³ Reisoğlu, Şerh, s.850; Çeker, a.g.e., s.259-260.

¹⁵⁴ Çeker, a.g.e., s.260.

Yargıtay da bir kararında, “Uyuşmazlık, davacı hesabındaki paradan başkasına yapılan ödemelerin usulüne uygun olup olmadığı, davacının bir alacağının bulunup bulunmadığı yönlerinde toplanmaktadır. Mahkemece, hesaptan para çekilmesi hususunda davacı tarafından üçüncü şahıslara ve bankaya verilmiş yetki, vekâletname ve talimat bulunmadığı gerekçesiyle, davanın kısmen kabulüne karar verilmiştir. Davalı banka kayıtlarında, davacının, üçüncü şahsa ödeme yapılması yönünde bir talimatına veya üçüncü şahsa verilmiş bir vekâletnameye rastlanılmamıştır. Ancak, uyuşmazlık konusu hesap, hareketli bir hesaptır. Üçüncü şahsa veya şahıslara yapılan ödemeler de banka hesap cüzdanı ibrazında yapılmıştır. Ayrıca, davacı ara ara anılan hesaptan para çekmiş, başkasına yapılan ödemelerden haberdar olmuştur. ... O halde, mahkemece, somut olay etraflıca değerlendirilip, davacının, yapılan işlemleri benimseyip, benimsemediği değerlendirilerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken ...” ifadeleriyle, hesap sahiplerinin, üçüncü kişiye verdikleri herhangi bir vekâlet, talimat olmasa da, üçüncü kişilerin hesaplarında gerçekleştirdikleri para çekme işleminden haberdar olduktan sonra, bu işlemlerin usulüne uygun olmadığını ileri süremeyeceklerini vurgulamıştır¹⁵⁵.

F. Hesabın Bulunduğu Şubeden Başka Bir Şubede Para Çekilmesi

Mevduat hesabı sahibinin, hesabının bulunduğu banka şubesi dışında başka bir şubeden para çekmek istemesi halinde, bankaca ödeme yapmaktan kaçınılmayacak, hesap sahibinin bu hakkı kısıtlanamayacaktır¹⁵⁶.

Bankacılık Kanununun “Likidite Yeterliliği” başlıklı 46. maddesinde, bankaların asgari likidite düzeyini hesaplamak, tutturmak, idame ettirmek ve raporlamak zorunda oldukları düzenlenmiştir. Buna ilişkin olarak, BDDK tarafından “Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve

¹⁵⁵ Y. 11.HD, 01.11.2004 t., 2004/1630 E. ve 2004/10649 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 28.12.2010).

¹⁵⁶ Çeker, a.g.e., s.114-115.

Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik”¹⁵⁷ çıkarılmıştır. Yönetmeliğin amacı, bankaların varlıklarının yükümlülüklerini karşılayabilecek şekilde yeterli likidite düzeyini sağlamaları ve sürdürmelerine ilişkin usul ve esasları düzenlemektir (Yönetmelik md. 1). Buna göre bankalar her zaman, yükümlülüklerini karşılayacak kadar bir miktarı ellerinde bulundurmak zorundadır.

Bankacılık Kanununda şube, “*Elektronik işlem cihazlarından ibaret birimler hariç olmak üzere, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan ve bu kuruluşların faaliyetlerinin tamamını veya bir kısmını kendi başına yapan, sabit ya da seyyar bürolar gibi her türlü işyeri*” olarak tanımlanmıştır (BankK. md. 3). Buna göre, bankaların bağımlı bir parçasını oluşturan şubelerin ayrı bir tüzel kişiliği bulunmayıp; bankalar, şubeleri ile birlikte bir bütün olarak tüzel kişilik oluşturmaktadır. Böylece, bankanın bir şubesi ile diğer bir şubesi arasında fark bulunmadığı; asgari düzeyde likidite sağlama ve bunu idame ettirme yükümlülüğü olan bankaların tüm şubeleri ile birlikte bir bütünü oluşturduğu; hesabı bulunan şubeden başka bir şubede para çekmek isteyen müşterinin talebinin bu nedenlerle geri çevrilemeyeceği; bankanın hangi şubesinden olursa olsun hesap sahibine mevduatı iade etmekle yükümlü olduğu sonucuna varabiliriz.

Birbirleri ile ortak bilgisayar sistemi ve elektronik bağlantı üzerinden iletişim kuran banka şubelerinin; elektronik bağlantıdaki arıza, aksaklık ve benzeri sebeplerle iletişim kuramaması ve provizyon alamaması hallerinde, hesabın bulunduğu şubeden başka bir şubede para çekmek isteyen hesap sahibinin talebinin bu nedenlerle geç yerine getirilmesinin olası olduğu ve bu nedenlerin bankalar için mücbir sebep teşkil ettiği düşüncesindeyiz.

¹⁵⁷ 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

MEVDUATIN İSTENİLDİĞİNDE ÇEKİLEBİLMESİ SERBESTİSİNİN BANKACILIK KANUNUNDAKİ İSTİSNALARI

I. YASAL DÜZENLEME

Bankacılık Kanununun 61. maddesinde, mevduat sahibinin mevduatını dilediği an çekebilme hakkının kural olarak hiçbir suretle sınırlandırılmayacağı belirtilmişse de, maddede birtakım Kanun hükümlerine atıf yapılmak suretiyle, mevduat sahibinin mevduatını dilediği an çekebilmesine engel hallerin olduğu belirtilmiştir. Anılan maddede kuralın istisnası olarak Türk Medeni Kanununun ve Borçlar Kanununun belirli maddelerine atıf yapılmasının nedeni, uygulamada en çok bu maddelerle ilgili sorunların ortaya çıkmasıdır¹⁵⁸. Yoksa mevduatın çekilmesine engel teşkil eden haller, sadece maddede sayılı hallerle sınırlı değildir¹⁵⁹. Mevduatın çekilmesine engel teşkil eden haller, kanundan doğmuş olabileceği gibi, mevduat sahibi ile banka arasındaki sözleşmeden de doğabilir¹⁶⁰.

II. BANKACILIK KANUNUNDA SAYILAN ENGEL HALLER

A. Vade ve İhbar Süresine İlişkin Kısıtlamalar

Kanun koyucu 61. maddenin devamında “... *Mevduat veya katılma hesabı sahipleri ile kredi kuruluşları arasında vade ve ihbar süresi hakkında kararlaştırılan şartlar saklıdır*” demek suretiyle; banka ile mudi arasında TCMB’nin 2007/1 sayılı Tebliği uyarınca vadeli mevduat yahut ihbarlı mevduat sözleşmesi bulunması halinde, vade ve ihbar sürelerine uyulmasının asıl olduğunu belirtmiştir.

¹⁵⁸ Reisoğlu, Şerh, s.843.

¹⁵⁹ Reisoğlu, Şerh, s.843; Yasan, a.g.e., s.132-133.

¹⁶⁰ Çeker, a.g.e., s.115.

Tezimizin birinci bölümünde genel olarak mevduatın vadelerine göre türleri izah edilirken yer verdiğimiz vadeli mevduatta, kural olarak mudi ve banka, sözleşmede kararlaştırdıkları şartlarla bağılırlar¹⁶¹. Burada hesap sahibi vadeden önce parayı çekemeyeceği gibi, bankanın da vadeden önce parayı ödeme hakkı ve zorunluluğu yoktur¹⁶². Ancak banka ile hesap sahibinin anlaşması, diğer bir deyişle, bankanın rıza göstermesi halinde, taraflar arasında daha önce kararlaştırılan vade tarihinden önce de mevduatın çekilmesi mümkündür¹⁶³. Uygulamada bankalar, hesap sahibinin vadeden önce para çekmeyi talep etmesi halinde, vade def'ini ileri sürmeyerek parayı hesap sahibine iade etmektedir¹⁶⁴. Ancak şüphesiz ki bankaların uygulamada genellikle vadeyi bozmayı kabul etmeleri, vade def'ini ileri sürme haklarını ortadan kaldırmaz¹⁶⁵.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın bankalara gönderdiği 7 Ocak 2011 tarih ve B.02.2.TCM. 0.07.00.05 sayılı talimat yazısında, bankaların onayı ile vadesinden önce çekilen vadeli mevduata, vadesiz mevduat faiz oranı uygulanacağı ve vadesiz mevduat hesapları için belirlenecek faiz oranlarının hesapta kalış süresi ile ilişkilendirilmeyeceği belirtilmiştir¹⁶⁶.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın 7 Ocak 2011 tarihli talimatında, vadeli mevduat hesaplarından bankanın izni ile vadesinden önce kısmi çekiliş yapılması halinde, banka ile müşteri arasında yapılacak anlaşma çerçevesinde söz konusu vadeli hesabın tamamının veya sadece çekilen kısmın vadesinin bozulmuş sayılabileceği, kısmi vade bozumu konusunda anlaşmaya varılmış olması halinde, vadesi bozulan kısma vadesiz mevduat

¹⁶¹ Reisoğlu, Şerh, s.866; Yasan, a.g.e., s.135.

¹⁶² Reisoğlu, Şerh, s.866; Tekinalp, a.g.e., s.439; Yasan, a.g.e., s.135-136; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.143; Küney, a.g.e., s.3; Çeker, a.g.e., s.53.

¹⁶³ Çevik, a.g.e., s.298; Alıcı, a.g.e., s.683; Kandiller, a.g.e., s.61; Duygan/Tüzün, a.g.e., s.105-106; Sungur, a.g.e., s.7; Çeker, a.g.e., s.53; Turanboy, Banka Bilgisi, s.47; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.80-81; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.143; Taşdelen, a.g.e., s.665.

¹⁶⁴ Reisoğlu, Şerh, s.866.

¹⁶⁵ Reisoğlu, Şerh, s.878.

¹⁶⁶ TCMB'nin 7 Ocak 2011 tarih ve B.02.2.TCM. 0.07.00.05 sayılı yazısı (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2011).

faiz oranı uygulanacağı, kalan kısmın vadesinin ise başlangıçta belirlenen şartlar çerçevesinde devam ettirilebileceği düzenlenmiştir¹⁶⁷.

İhbarlı mevduat hesabında da mudiinin parayı çekebilme hakkı, parayı çekmeden yedi gün önce bankaya yazılı olarak ihbarda bulunmasına bağlıdır (2007/1 sayılı Tebliğ, md. 3/1-b). Yine burada da taraflar, kural olarak, önceden kararlaştırdıkları ihbar sürelerine uymakla yükümlüdür. Bu sürenin sonunda mudi parayı bankadan serbestçe çekebilecektir. Ancak bankanın, ihbar süresinin bitmesinden evvel paranın çekilmesine, yani mevduatın iade edilmesine müsaade etmesi mümkündür¹⁶⁸.

Esasen, vade ve ihbar sürelerine ilişkin olarak mevduat sözleşmesinde kararlaştırılan şartların, sonradan tarafların anlaşmasıyla, daha doğru bir ifade ile, bankanın muvafakatiyle kaldırılması mümkün olduğundan; vade ve ihbar sürelerine ilişkin şartların mevduatın çekilmesine, maddede sayılan diğer haller gibi mutlak engel hal teşkil etmediğinin söylenmesi mümkündür.

Vadeli ve ihbarlı mevduatta da, mevduatın üzerinde haciz, rehin, tedbir gibi TMK'da ve BK'da sayılan ve mevduatın iadesine engel teşkil eden hallerden birinin mevcut olması halinde, vade veya ihbar süreleri dolmuş olsa dahi hesap sahibinin hesap üzerinde tasarruf edebilme imkânı yoktur¹⁶⁹.

B. Mevduat Hesabının Rehnedilmesi

Türk Medeni Kanununun 954. maddesi uyarınca, başkasına devredilebilen alacakların ve diğer hakların rehnedilebilmesi mümkündür.

¹⁶⁷ TCMB'nin 7 Ocak 2011 tarih ve B.02.2.TCM. 0.07.00.05 sayılı yazısı (www.tcmb.gov.tr, 08.01.2011).

¹⁶⁸ Alıcı, a.g.e., s.685; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.80; Turanboy, Banka Bilgisi, s.47; Kandiller, a.g.e., s.60-61; Duygan/Tüzün, a.g.e., s.105; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.166.

¹⁶⁹ Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.166; Yasan, a.g.e., s.134; Battal, Şerh, s.244.

Mevduatını bankaya yatıran mevduat sahibi ile banka arasında meydana gelen hukuki ilişkiye “mevduat sözleşmesi” adı verildiğini belirtmiştik. Mevduat sözleşmesinin konusunu oluşturan mevduatın, hesap sahibinin bankaya karşı olan alacak hakkını teşkil etmesi nedeniyle, mevduat üzerinde tatbik edilen rehin, TMK 954 vd. hükümlerine göre “alacak rehni”ne tabi olacaktır¹⁷⁰.

Türk Medeni Kanunu hükmüne göre, yalnızca paraya çevrilebilen ve temlike elverişli hak ve alacaklar üzerinde rehin kurulabilmesi mümkündür¹⁷¹. Buna göre, mevduat hesabına konu mevduat üzerinde rehin kurulmasında hukuken bir engel bulunmamaktadır.

Türk Medeni Kanununun 955. maddesi uyarınca, alacak rehininin yazılı şekilde yapılması, rehin sözleşmesinin geçerlilik şartıdır. Rehin sözleşmesi rehin eden (hesap sahibi) ile rehin alacaklısı arasında yazılı olarak yapılacaktır¹⁷². Geçerlilik şekli olan yazılı şekle riayet edilmemesinin sonucu, rehinin kurulmamış olmasıdır. Kanunda özel bir yazılı şekilden bahsedilmemesi nedeniyle, adi yazılı şekil yeterlidir¹⁷³. Bununla birlikte, uygulamada bankalar rehin sözleşmesinin noterce düzenleme ya da onaylama şeklinde yapılmış olmasını aramaktadırlar¹⁷⁴.

Rehin sözleşmesinde rehin edilen azami miktarın belirtilmesi zorunlu değildir¹⁷⁵. Hesap sahibinin doğmuş ve doğacak borçları için hesaptaki

¹⁷⁰ Reisoğlu, Şerh, s.867; Kaplan, Banka Hesabı, s.274; Yüksel, Ali Sait; *Hesap Açılması ve Hesapta Tasarruf Yetkisi*, BATİDER 1965, C:III, S:2, s.245-246; Alıcı, a.g.e., s.692; Çevik, a.g.e., s.299.

¹⁷¹ Köprülü, Bülent/Kaneti, Selim; Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul 1982-1983, s.537; Karahasan, Mustafa Reşit; Yeni Türk Medeni Kanunu Eşya Hukuku, C:2, İstanbul 2002, s.289.

¹⁷² Reisoğlu, Şerh, s.867; Yüksel, a.g.m., s.245; Serozan, Rona; Taşınır Eşya Hukuku (Eşya Hukuku), İstanbul 2007, s.355.

¹⁷³ Alıcı, a.g.e., s.693; Yasan, a.g.e., s.145; Çeker, a.g.e., s.161.

¹⁷⁴ Alıcı, a.g.e., s.693.

¹⁷⁵ Reisoğlu, Şerh, s.867; Şensöz, Ebru / Özbilen, Arif Barış / Savaş, Burcu; *Alacak Rehninin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehin Yüğü Bakımından Kapsamı*, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2005/2, S:8, s.239; Y. 19.HD, 31.05.2001 t., 2001/2667 E. ve 2001/4198 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 09.01.2011).

mevcut ve ileride hesaba yatırılacak paralarını rehnetmesi geçerlidir¹⁷⁶. Ancak bu halde rehin hakkı, alacağın doğması ile birlikte hükümlerini icra edecektir¹⁷⁷. Uygulamada bankada mevduat hesapları bulunan müşteriler, banka ile imzaladıkları kredi sözleşmelerinde, banka nezdinde mevcut ve ileride doğacak tüm mevduatlarını (alacaklarını) bankaya rehnettiklerini bildirmekte ve kabul etmektedirler¹⁷⁸. Hesap sahibinin hesaptaki mevcut ve ileride hesaba yatırılacak paralarını rehnetmesi geçerli olduğundan, kredi sözleşmesi imzalanırken borçlunun verdiği bu rehin geçerlidir¹⁷⁹. Buna göre bankanın, müşterinin mevduat ve diğer alacakları üzerinde rehin hakkı doğmakta ancak banka gerekli olmadıkça, yani alacak hakkı doğmadıkça rehin hakkını kullanmamakta, müşterinin mevduatı üzerinde serbestçe tasarruf etmesine, müşterinin mevduatını dilediği zaman çekmesine müsaade etmektedir¹⁸⁰. Ancak bankanın geçerli bir rehin hakkı mevcut olduğundan, mevduat üzerinde haciz, intifa hakkı tesis edilmesi veya mevduatın temlik edilmesi gibi hallerde banka rehin hakkını öncelikle ileri sürebilecektir¹⁸¹. Yargıtay'ın yerleşik içtihatları uyarınca, borçlunun bankadaki mevduatına ilişkin olarak gönderilen haciz ihbarnamesine karşı, bankanın, mevduat üzerinde rehin hakkı bulunduğunu ileri sürmesi, "istihkak iddiası" niteliğindedir¹⁸².

Rehin sözleşmesi uyarınca rehin hakkı sahibi yalnızca rehinin konusunu oluşturan alacağı paraya çevirme yetkisi kazanır¹⁸³. Alacak hakkının özü, yine hak sahibinde kalmaktadır¹⁸⁴. Ancak, hesap üzerinde

¹⁷⁶ Reisoğlu, Şerh, s.867; Oğuzman, M.Kemal / Seliçi, Özer / Oktay Özdemir, Saibe; Eşya Hukuku, İstanbul 2004, s.799.

¹⁷⁷ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.799; Alıcı, a.g.e., s.694.

¹⁷⁸ Reisoğlu, Şerh, s.868.

¹⁷⁹ Aksi yönde görüş için bkz. Yasaman, Hamdi; Banka Hukuku ile İlgili Makaleler Hukuki Mütalaalar Bilirkişi Raporları, İstanbul 2005, s.178.

¹⁸⁰ Reisoğlu, Şerh, s.868.

¹⁸¹ Reisoğlu, Şerh, s.868.

¹⁸² Y. 12.HD, 08.03.2005 t., 2005/1479 E. ve 2005/4670 K.; Y. 12.HD, 26.09.2008 t., 2008/12822 E. ve 2008/16472 K.; Y. 12.HD, 20.04.2009 t., 2009/701 E. ve 2009/8464 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 09.01.2011).

¹⁸³ Kaplan, Banka Hesabı, s.283; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.798, 802; Yüksel, a.g.m., s.246.

¹⁸⁴ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.798, 802; Karahasan, a.g.e., s.294; Şensöz/Özbilen,/Savaş, a.g.m., s.234.

rehin kaydı devam ettiği müddetçe, hak sahibinin hesap üzerinde tasarruf hakkı ortadan kalkmış olmaktadır¹⁸⁵.

Hesap sahibi ile rehin alacaklısı arasında imzalanan rehin sözleşmesinin bankaya bildirilmesi, rehinin geçerlilik şartı değildir ancak mevduatın hesap sahibine ödenmemesi, iade edilmemesi bakımından rehinin bankaya bildirilmesi gerekmektedir¹⁸⁶. Rehin sözleşmesi bankaya bildirilmezse, rehin sözleşmesinden haberi olmayan banka, hesap sahibine mevduatını iade etmekle borcundan kurtulmuş olur¹⁸⁷.

Rehinin bankaya bildirilmesi üzerine banka mevduat hesabı üzerine rehin kaydını işler¹⁸⁸. Uygulamada hesap sahibinin rehin kaydına itiraz etmesi durumunda bankalar rehin alandan yazılı rehin sözleşmesinin ibrazını istemektedirler¹⁸⁹. Yazılı rehin sözleşmesi bulunması kaydıyla, mevduat üzerinde rehin kaydını koyan banka, bundan böyle ancak rehin alacaklısının ve rehin eden hesap sahibinin yazılı muvafakatleri ile ödeme yapabilecektir¹⁹⁰.

Bankadaki mevduatını rehin eden hesap sahibi, bunu kendi borcu için yapmış olabileceği gibi, üçüncü bir kişinin borcu için de yapmış olabilir¹⁹¹. Uygulamada bankalar, müşterilerinin genel kredi sözleşmelerine koydukları hükümlerle, banka nezdinde mevduat hesabı olan kredi müşterisinin bankadaki mevduatı üzerine kendi lehlerine rehin tesis etmektedirler¹⁹². Bu durumda, mevduatı müşteriye iade etmekle borçlu olan banka, kredi alacaklısı olarak kendi borcu üzerinde kendi lehine geçerli bir aynı hak elde

¹⁸⁵ Kaplan, Banka Hesabı, s.283.

¹⁸⁶ Reisoğlu, Şerh, s.867; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.144; Yüksel, a.g.m., s.245; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.800; Alıcı, a.g.e., s.694; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.543.

¹⁸⁷ Reisoğlu, Şerh, s.867; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.144; Taşdelen, a.g.e., s.661; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.800; Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.543.

¹⁸⁸ Reisoğlu, Şerh, s.868; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.144; Çeker, a.g.e., s.162.

¹⁸⁹ Reisoğlu, Şerh, s.868.

¹⁹⁰ Reisoğlu, Şerh, s.868; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.800, 802; Yüksel, a.g.m., s.245; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.144-145; Taşdelen, a.g.e., s.661.

¹⁹¹ Reisoğlu, Şerh, s.868; Taşdelen, a.g.e., s.660; Alıcı, a.g.e., s.693.

¹⁹² Reisoğlu, Şerh, s.868; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.145.

etmektedir¹⁹³. Genel kredi sözleşmelerine konulan bu hüküm, banka lehine geçerli bir rehin tesis edilmesini sağlamaktadır¹⁹⁴. Yoksa genel kredi sözleşmesine sadece kredinin karşılığı olarak mevduatın bloke alındığının belirtilmesi, hukuken geçerli bir mevduat rehininin kurulması için yeterli değildir¹⁹⁵.

Türk Medeni Kanununun 959. maddesi uyarınca, üzerinde rehin hakkı tesis edilen mevduat şayet vadeli mevduat ise, rehin sözleşmesinde aksi kararlaştırılmış olmadıkça, rehinin kapsamına rehin edilen mevduat yanında yalnız vadeleri henüz gelmemiş olan mevduat alacağı (faiz ve kar payı) girer; vadeleri geçmiş olanlar rehin kapsamına girmez¹⁹⁶.

Birden fazla kişinin ortak olduğu müşterek hesaplarda, ortaklardan birinin borcuna karşılık mevduatın tamamı üzerinde rehin tesis edilmesi mümkündür¹⁹⁷. Ancak, banka tarafından rehin sözleşmesi uyarınca hesabın tümüne bloke işlemi yapılmadığı sürece, diğer ortakların hesap üzerinde tasarruf etme yetkileri devam eder¹⁹⁸. Müşterek hesap sahiplerinin gerek aralarında gerekse banka ile imzaladıkları sözleşmelerde, paylarının rehini için diğer hesap sahiplerinin tümünün onayı olduğunun kararlaştırılması, müşterek hesap sahiplerinin zarar görmemesi için uygun olacaktır¹⁹⁹.

Rehin konusu mevduat alacağının alacaklısı sıfatıyla rehinli alacaklısı sıfatının birleşmesi halinde mevduat alacağı üzerindeki rehin hakkı sona erer²⁰⁰.

¹⁹³ Reisoğlu, Şerh, s.868; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.145.

¹⁹⁴ Reisoğlu, Şerh, s.868; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.145.

¹⁹⁵ Reisoğlu, Şerh, s.868; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.145; Kaplan, Banka Hesabı, s.282.

¹⁹⁶ Yüksel, a.g.m., s.245; Yasan, a.g.e., s.146; Alıcı, a.g.e., s.694; Şensöz/Özbilen/Savaş, a.g.m., 241; Çeker, a.g.e., s.161; Çevik, a.g.e., s.299.

¹⁹⁷ Çeker, a.g.e., s.160; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.239.

¹⁹⁸ Çeker, a.g.e., s.160.

¹⁹⁹ Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.239.

²⁰⁰ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.548.

C. Mevduat Hesabı Üzerinde Hapis Hakkı Bulunması

Hapis hakkı, kanuni şartların gerçekleşmesi halinde, alacaklıya zilyedliğinde bulunan ve geri verilmesi gerekli olan borçluya ait taşınır mallar ve kıymetli evrakı geri vermeyerek alacağının teminatı olarak alıkoyma ve paraya çevirme yetkisi veren bir ayni haktır²⁰¹. Nitelikleri itibarıyla paraya çevrilebilmesi mümkün olmayan taşınırılar üzerinde hapis hakkı kurulması mümkün değildir²⁰².

Hapis hakkı, kanundan doğan bir çeşit taşınır rehnidir²⁰³. Taşınır rehni ile hapis hakkı öyle yakınlık göstermektedir ki, TMK md. 953 uyarınca, borç yerine getirilmez ve yeterli güvence de gösterilmezse alacaklı, borçluya daha önce bildirimde bulunarak, hapsettiği şeylerin teslimine bağlı rehin hükümlerine göre paraya çevrilmesini isteyebilir²⁰⁴. Buna mukabil, taşınır rehni ile hapis hakkının farklılık gösterdiği noktalar da bulunmaktadır²⁰⁵.

Hapis hakkından söz edebilmek için, alacaklının taşınır mallara borçlunun rızasıyla zilyed olması; alacağın hapis hakkının ileri sürüldüğü anda muaccel olması; alacaklının zilyedliğindeki borçluya ait taşınır mallar ile alacak arasında bir irtibat bulunması ve alacaklının hapis hakkını kullanmamayı borçluya taahhüt etmemiş olması gerekmektedir²⁰⁶.

Hapis hakkı kanundan doğan bir hak olduğundan, banka nezdindeki mevduat üzerinde bankanın sözleşme ile kararlaştırılmış rehin hakkı bulunmaması halinde, bankanın mevduat üzerindeki kanuni hapis hakkının banka açısından önem arz ettiği belirtilmiştir²⁰⁷. Mevduatın banka tarafından

²⁰¹ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.512; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.791.

²⁰² Cansel, Erol; Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara 1961, s.40.

²⁰³ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.512; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.791; Reisoğlu, Şerh, s.869; Karahasan, a.g.e., s.283; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.146.

²⁰⁴ Cansel, a.g.e., s.23.

²⁰⁵ Cansel, a.g.e., s.26-28.

²⁰⁶ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.792-795; Cansel, a.g.e., s. 49-69; Karahasan, a.g.e., s.283-286.

²⁰⁷ Reisoğlu, Şerh, s.869; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.147.

hapse ile, vadesiz mevduat hesaplarında istenildiği anda, vadeli mevduat hesaplarında vadenin dolmasıyla ve ihbarlı hesaplarda ihbar süresinin geçmesiyle mevduatın iadesi talep edilmesine rağmen, banka tarafından mevduat üzerinde kanuni hapis hakkı ileri sürülerek, mevduatın iade edilmesinden kaçınılabileceği ileri sürülmüştür²⁰⁸.

Türk Medeni Kanununun 952. maddesi uyarınca, borçlunun borcunu ödemekten aciz olduğu durumlarda, alacaklı bankanın, alacağı henüz muaccel olmasa dahi hapis hakkını kullanabileceği ileri sürülmüştür²⁰⁹.

Doktrinde Çeker, bankaya paranın yatırılması neticesinde paranın mülkiyetinin bankaya geçtiği, hapis hakkının ise ancak zilyed olunan menkuller üzerinde kurulmasının mümkün olduğu; bankanın hesaptaki parayı dilediği gibi kullanma özgürlüğüne sahip olduğu; Medeni Kanunun düzenlemesine göre mevduat üzerinde ancak rehin ve intifa haklarının kurulmasının mümkün olduğu gerekçeleriyle, mevduat hesabındaki para üzerinde hapis hakkının kullanılmasının mümkün olmadığını savunmaktadır²¹⁰.

Çeker'in bu görüşüne karşılık olarak, Bankacılık Kanununun 61. maddesinde açıkça, “... hapis hakkına ... dair hükümleri saklı kalmak şartıyla” ifadesi yer aldığından, mevduat üzerinde hapis hakkının kullanılmasının mümkün olduğu savunulmuştur²¹¹.

Doktrinde Cansel de, mülkiyetin kendisine intikal ettiği hallerde müstevdiin usulsüz tevdi akdi mucibince hapis hakkı olamayacağını; alacaklının ne şekilde malik olursa olsun kendi mülkiyetinde olan eşya üzerinde hapis hakkı kullanamayacağını belirtmiştir²¹².

²⁰⁸ Yasan, a.g.e., s.150.

²⁰⁹ Reisoğlu, Şerh, s. 869; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.146.

²¹⁰ Çeker, a.g.e., s.181-182.

²¹¹ Alıcı, a.g.e., s.697-698. Aynı yönde bkz. Çevik, a.g.e., s.299.

²¹² Cansel, a.g.e., s.48-49, 142.

Borçlar Kanununun 472. maddesi uyarınca, müstevdiin tevdi olunan meblağı aynen iadeye mecbur olmaksızın mislen iade etmesi sarahaten veya zımnen mukarrer ise, o meblağın nefi ve hasarı kendisine ait olur. Müstevdi, kendisine tevdi olunan paranın nefi ve hasarının kendisine ait olması nedeniyle, o paranın (meblağın) maliki olmaktadır²¹³. Mevduat kabulü ile birlikte bir miktar paranın mülkiyetinin bankaya geçtiğini; bankanın bu parayı elinde bulundurduğu süre içerisinde işleterek gelir elde ettiğini; bankanın daha sonra bu parayı hesap sahibine dilediği anda -aynen değil, mislen- iade etmekle yükümlü olduğunu ve bunun da mevduatın en önemli özelliği olduğunu tezimizin Birinci Bölümünde ayrıntılı olarak izah etmiştik. Buna göre, bankaya tevdi edilen paranın mülkiyeti bankaya geçtiğinden; hapis hakkının ise ancak zilyed olunan menkuller üzerinde kurulabilmesi mümkün olduğundan; bir kişinin, kendi mülkiyetinde olan eşya üzerinde hapis hakkını kullanması mümkün olmadığından, bankanın, maliki olduğu mevduat hesabındaki para üzerinde hapis hakkı kurulmasının mümkün olmadığını düşünmekteyiz.

Bankacılık Kanununda geçen “... hapis hakkına ... dair hükümleri saklı kalmak şartıyla” ifadesi ile ilgili olarak, kanun koyucunun rehin ve intifa haklarını sayarken, bu hukuki müesseselere yakın olan hapis hakkını da sehven saydığını; bu ifadeyi kaleme alırken mevduatın “usulsüz tevdi”, “karz” ve “vekalet” sözleşmelerinin unsurlarını barındıran karma nitelikte bir sözleşme olduğu hususunu göz ardı ettiğini düşünmekteyiz.

²¹³ Cansel, a.g.e., s.142; Becker, a.g.e., s.982; Aral, Borçlar Hukuku, s.314.

D. Mevduat Hesabının Temlik Edilmesi

Banka nezdindeki mevduat, hesap sahibinin bankaya karşı olan alacak hakkını teşkil ettiğinden, banka mevduatının temlik edilmesi, BK'da düzenlenen alacağın temliki²¹⁴ hükümlerine göre olacaktır.

Alacağın temliki, alacağın alacaklı tarafından bir başkasına devredilmesidir²¹⁵. Alacağın temliki ile bir alacağın alacaklısı değişmektedir²¹⁶. Burada alacaklı, bir borç ilişkisinden olan alacağını bir üçüncü şahsa devrederek alacaklı vasfını yitirmekte, onun yerine alacağı temellük eden üçüncü kişi alacaklı konumuna geçmektedir²¹⁷. Temellük eden, alacak üzerinde tasarrufa yetkili kişi konumuna gelmektedir²¹⁸.

Alacağın temliki, alacağı devredenle devralan arasında yapılan ve tasarruf işlemi niteliğinde olan bir temlik sözleşmesinin yapılmasıyla meydana gelir²¹⁹. Borçlar Kanununun 163. maddesi uyarınca bu sözleşmenin yazılı olarak yapılması geçerlilik şartıdır. Yazılı olarak yapılmamasının sonucu geçersizliktir²²⁰. Buradaki yazılı şekil şartından maksat adi yazılı şekildir²²¹.

Kanunda öngörülen yazılılık şartının yerine getirilebilmesi için, sözleşmeyi yalnız alacağı temlik edenin imzalaması yeterlidir²²². Sözleşmede alacağı temellük edenin imzasının bulunması gerekli değilse de sarih ya da zımni bir irade beyanı gereklidir; aksi takdirde sözleşme kurulmuş olmaz²²³. Borçlunun temlik sözleşmesine dâhil olması, temlikin bir geçerlilik şartı

²¹⁴ Alacağın temliki, 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 183. maddesinde düzenlenmiş olup; madde, "Alacağın Devri" başlığını taşımaktadır

²¹⁵ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.919; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.240; Eren, a.g.e., s.1176.

²¹⁶ Eren, a.g.e., s.1176.

²¹⁷ Eren, a.g.e., s.1176.

²¹⁸ Eren, a.g.e., s.1194.

²¹⁹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.922; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.241; Eren, a.g.e., s.1180.

²²⁰ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.927; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.242; Eren, a.g.e., s.1185.

²²¹ Eren, a.g.e., s.1185.

²²² Oğuzman/Öz, a.g.e., s.928; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.243.

²²³ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.928; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.243.

değildir²²⁴. Hatta temlik sözleşmesi yapılmadan önce veya yapıldıktan sonra borçluya haber verme zorunluluğu dahi bulunmamaktadır²²⁵. Ancak, alacağı devralan yeni alacaklının menfaati, temlik sözleşmesinin yapıldığının borçluya bildirilmesini gerektirir²²⁶. Borçlu, temlik sözleşmesinden haberdar olmaksızın iyi niyetle eski alacaklıya ödeme yapmakla borcundan kurtulur²²⁷.

Temlik edildiği anda henüz mevcut olmayan, ileride doğacak müstakbel alacaklar da temlik edilebilir²²⁸.

Alacağın temlikinin kapsamı, asıl alacak hakkı ve buna bağlı fer'i haklardır²²⁹. Fer'i haklara ilişkin olarak işlemiş faizler, kefalet ve rehin gibi teminat hakları, kanundan doğan ipotek hakkı, dava açma ve icra takibinde bulunma hakları sayılabilir²³⁰. Alacaklının şahsına bağlı olmayan rüçhan hakları da temlik dâhilindedir²³¹. Temlik eden kişi, alacağı ispatlayan ispat senedi ve ispat aracı niteliğindeki diğer belgeleri de temellük edene vermek zorundadır²³².

Borçlar Kanununun 167. maddesi uyarınca, borçlu temliki öğrendiği zaman temlik edene karşı haiz olduğu def'ileri temellük edene karşı da ileri sürebilir²³³. Borçlunun temellük edene karşı ileri sürebileceği def'ilerin başında ödemezlik def'i ve zamanaşımı def'i gelmektedir²³⁴. Borçlar Kanununun 162. maddesinin ikinci fıkra hükmüne göre, temlik yasağını içermeyen yazılı bir borç vaadine güvenerek alacağı temellük eden üçüncü

²²⁴ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s.241; Eren, a.g.e., s.1192.

²²⁵ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s.241; Eren, a.g.e., s.1192.

²²⁶ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s.241.

²²⁷ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.940; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s.257; Eren, a.g.e., s.1192.

²²⁸ Eren, a.g.e., s.1187.

²²⁹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.936-937; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s. 250-215; Eren, a.g.e., s.1190.

²³⁰ Eren, a.g.e., s.1191-1192.

²³¹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.936; Eren, a.g.e., s.1190.

²³² Oğuzman/Öz, a.g.e., s.938; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s.259; Eren, a.g.e., s.1190.

²³³ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.945; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, a.g.e., s.252; Eren, a.g.e., s.1193.

²³⁴ Eren, a.g.e., s.1193.

kişiyeye karşı borçlunun sözleşmeye dayalı temlik yasağı def'ini ileri sürmesi mümkün değildir²³⁵.

Borçlar Kanununun 167. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, borçlunun, temellük edene karşı takas ileri sürme hakkı vardır. Borçlunun temlik öğrendiği zaman henüz muaccel olmamış bir alacağı varsa ve bu alacak, temlik edilen alacaktan daha sonra muaccel oluyorsa, bu alacağın temlik edilen alacakla takas edilmesi mümkündür.

Mevduat sahibinin banka nezdindeki alacak hakkını teşkil eden mevduatın temlik edilmesi, yukarıda yer verilen Borçlar Kanunu hükümlerine göre cereyan eder²³⁶.

Her ne kadar BK'ya göre alacağın temlik için adi yazılı şekil yeterli ise de, uygulamada bankalar tarafından imza kontrolü bakımından noterden düzenleme şeklinde temlik sözleşmesi talep edildiği görülmektedir²³⁷. Bankaların bu talebinin, haksız ve mevduatı temlik eden ile temellük eden açısından durumlarını zorlaştırıcı olduğunu düşünmekteyiz.

Mevduat sahibi ile temlik alan arasında yapılan temlik sözleşmesinde banka taraf değildir²³⁸. Temlik sözleşmesini yalnızca temlik eden mevduat sahibinin imzalaması yeterlidir²³⁹. Bu sözleşmede temlike konu mevduatın hangi bankada yer aldığı, hangi hesapta olduğu ve miktarı gibi unsurları yeterli şekilde tanımlanmalıdır²⁴⁰.

Temlik eden kişi, alacağı ispatlayan ispat senedi ve ispat aracı niteliğindeki diğer belgeleri de temellük edene vermek zorunda olduğundan, hesap cüzdanı ve banka kartı gibi belgelerin temellük edene teslimi

²³⁵ Eren, a.g.e., s.1194.

²³⁶ Reisoğlu, Şerh, s.870; Çeker, a.g.e., s.151; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.150.

²³⁷ Reisoğlu, Şerh, s.870.

²³⁸ Çeker, a.g.e., s.152.

²³⁹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.928; Çeker, a.g.e., s.152.

²⁴⁰ Çeker, a.g.e., s.152.

gerekmektedir²⁴¹. Ancak bu belgelerin verilmemiş olmasının, bankaya mevduatı iade yükümlülüğünden kaçınma hakkı vermediğini düşünmekteyiz.

Vadelerine göre mevduat türlerinin tümünün temlik konusu yapılması mümkündür²⁴². Ancak vadeli veya ihbarlı mevduatı temlik alan kişi, mevduatın kendisine bankaca iade edilmesi için vade sonuna kadar beklemek veya bankaya ihbarda bulunmak zorunda olacaktır²⁴³. Zira temlikle birlikte bankaya karşı “mevduat sahibi” değişse de, sözleşme şartları aynı kalmaya devam eder²⁴⁴. Temlik alan, önceki mevduat sahibi ile banka arasında imzalanmış olan sözleşme hükümlerine tabidir.

Borçlar Kanununun 162. maddesine göre, sözleşme ile yasaklanmamış olan alacaklar temlik edilebileceğinden; mevduatın temlik edilebilmesi için, banka ile mevduat sahibi arasında yapılan sözleşmede temlikin yasaklanmamış olması gerekmektedir²⁴⁵.

Birden fazla kişinin bankada hesap açarak sahip oldukları müşterek hesaplarda, hesap sahiplerinden birinin alacağını diğerine temlik etmesi, onun hesap üzerindeki hakkından feragat etmesi olarak yorumlanmaktadır²⁴⁶. Hesap sahiplerinden her birinin tek imza ile hesap üzerinde işlem yapmaya yetkili olduğu teselsüllü müşterek hesaplarda hesap sahiplerinden birinin, alacağını diğer hesap sahipleri dışında üçüncü bir şahsa temlik etmesi ise, kural olarak müşterek hesabın mahiyeti buna uygun olmadığından mümkün olmamakla beraber, hesap açılırken imzalanan sözleşmede hesap sahiplerinin alacaklarını üçüncü kişilere temlik edebileceklerine dair hüküm varsa temlikin mümkün olduğu söylenebilir²⁴⁷. Buna karşılık hesap sahiplerinin ancak müşterek imzalarıyla hesap üzerinde işlem yapmaya

²⁴¹ Çeker, a.g.e., s.153.

²⁴² Çeker, a.g.e., s.153.

²⁴³ Çeker, a.g.e., s.153.

²⁴⁴ Çeker, a.g.e., s.157.

²⁴⁵ Çeker, a.g.e., s.153; Yasan, a.g.e., s.147-148.

²⁴⁶ Tandoğan, Haluk; Müşterek Hesaplar, Ankara 1959, s.13-14.

²⁴⁷ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.14.

yetkili oldukları teselsülsüz müşterek hesaplarda hesap sahiplerinden birinin alacağını bir üçüncü şahsa temlik etmesi, bankaya karşı ileri sürülemez²⁴⁸. Ancak, hakkını temlik eden hesap sahibi de dâhil olmak üzere hesap sahiplerinin tamamının müşterek imzalarıyla bankaya durumu bildirmeleri halinde temlik bankaya karşı ileri sürülebilecektir²⁴⁹.

Teselsüllü müşterek hesap sahiplerinden birinin alacağını bankaya temlik etmesi halinde, alacaklılık ve borçluluk sıfatı birleşeceğinden, alacaklı konumunda olan diğer hesap sahiplerinin de alacaklarının ortadan kalktığı kabul edilmektedir²⁵⁰.

Mevduat sahibi, mevduatı bir kere temlik ettikten sonra mevduat üzerindeki tasarruf yetkisini kaybedeceğinden, mevduatı bir kere temlik ettikten sonra başka temlikler de yapmışsa sonraki temlikler geçersiz olacak ve sadece ilk yapılan temlik işlemi geçerli kabul edilecektir²⁵¹.

Temlik sözleşmesine banka taraf olmamakla beraber; temlikin bankaya bildirilmesinde yarar vardır²⁵². Mevduatın temlik edildiği bankaya bildirilmezse, banka iyi niyetli olarak hesap sahibine ödeme yapmakla borcundan kurtulur²⁵³.

Mevduatın temliki ile birlikte, bankaya karşı “mevduat sahibi” konumunda olan kişi değişmektedir²⁵⁴. Önceki mevduat sahibinin yerini temellük eden almaktadır²⁵⁵. Böylelikle mevduat hesabı üzerinde tasarruf

²⁴⁸ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.15.

²⁴⁹ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.15.

²⁵⁰ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.17; Kırca, İsmail; *Escrow Sözleşmesi*, BATİDER 1997, C:XIX, S:1 s.52.

²⁵¹ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.932; Reisoğlu, Şerh, a.g.e., s.870; Çeker, a.g.e., s.155; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.151.

²⁵² Çeker, a.g.e., s.155-156.

²⁵³ Reisoğlu, Şerh, a.g.e., s.870; Çeker, a.g.e., s.156; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.151.

²⁵⁴ Çeker, a.g.e., s.156.

²⁵⁵ Çeker, a.g.e., s.156.

yetkisi, temellük edene geçmektedir²⁵⁶. Dolayısıyla, temlikten haberdar olan banka, mevduatı önceki mevduat sahibine iade etmeyecek, fakat temellük edene iade ile yükümlü olacaktır. Mevduatın temlik edildiğinden haberdar olan banka, kendi kayıtlarında eski mevduat sahibine ilişkin bilgileri de değiştirir; önceki mevduat sahibine verilen hesap cüzdanı, banka kartı, şifre numarası gibi unsurları iptal eder²⁵⁷.

Mevduatı temlik eden önceki mevduat sahibi, hesapta işlem yapmak üzere üçüncü kişilere yetkiler vermişse, mevduatın temlik ile birlikte bu kişilerin de hesap üzerindeki tasarruf yetkileri sona erer²⁵⁸.

Alacağın temlikinin kapsamı, asıl alacak hakkı ve buna bağlı fer'i haklar olduğundan; mevduatın temlik de hesaptaki anaparanın yanı sıra, faizleri de kapsar²⁵⁹. Bu faizler, temlik anına kadar işlemiş olan faizler ve daha sonra işleyecek olan faizlerdir²⁶⁰.

Borçlar Kanununun 167. maddesi uyarınca, borçlunun, temlik öğrendiği zaman temlik edene karşı haiz olduğu def'ileri temellük edene karşı da ileri sürebileceğinden hareketle, temlikten haberdar edilen banka, bildirim anı itibarıyla temlik eden mevduat sahibine karşı olan haklarını temellük eden yeni mevduat sahibine karşı da ileri sürebilir²⁶¹. Ödemezlik def'i olarak adlandırabileceğimiz def'ilerin başında vade ve ihbar sürelerine ilişkin def'iler gelmektedir. Vadeli mevduatı temellük eden, vade süresi dolmadan yahut, ihbarlı mevduatı temellük eden, ihbar sürelerine uymaksızın mevduatın iadesini talep ederse, banka vade def'ini ileri sürerek veya ihbar süresine riayet edilmesini talep ederek parayı temellük edene iade etmekten kaçınabilir²⁶².

²⁵⁶ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.935-936; Çeker, a.g.e., s.156; Yasan, a.g.e., s.149; Taşdelen, a.g.e., s.661.

²⁵⁷ Çeker, a.g.e., s.156.

²⁵⁸ Çeker, a.g.e., s.157.

²⁵⁹ Çeker, a.g.e., s.157; Yasan, a.g.e., s.149.

²⁶⁰ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.937; Çeker, a.g.e., s.157.

²⁶¹ Çeker, a.g.e., s.157.

²⁶² Çeker, a.g.e., s.158.

Mevduat hesabı üzerinde haciz, rehin, ihtiyati tedbir bulunması veya mevduatın zamanaşımına uğraması hallerinde de banka temellük edene ödeme yapamaz, diğer bir deyişle, mevduatı iade edemez²⁶³.

Mevduat sahibinin mevduatını temlik etmek için bankanın rızasını alması gerekmeseyse de, mevduat sahibinin bu hakkı sınırsız değildir. Mevduat sahipleri, bankanın bankacılık işlemleri yapma ve mevduat kabul etme izninin kaldırıldığı veya TMSF'ye devredildiği tarihten itibaren alacaklarını temlik edemezler veya bu sonucu doğuracak işlemler yapamazlar, bu işlemler banka için geçersizdir (BankK md. 109/son)²⁶⁴. Bankacılık Kanununun bu hükmünün, İİK'nın, *“müflisin borçlusu iflasın açılmasından evvel alacaklısının aciz halinde bulunduğunu bilerek masanın zararına kendisine veya üçüncü bir şahsa takas suretiyle bir menfaat temin etmek için müflise karşı bir alacak ihdas ederse bu takasa mahkemede itiraz edilebilir”* şeklindeki 201. madde hükmü ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. İİK'nın 201. maddesi hükmü ile, iflas masasının zarara sokulması önlenmek istenmiştir²⁶⁵. Zira müflis bir bankanın (mevduat) alacaklısı, bankadan olan alacağını, bankaya borcu olan bir üçüncü kişiye temlik ederse ve bu üçüncü kişi de iflas masasına başvurarak bankaya ödemesi gereken borcunu, temlik aldığı mevduat alacağı ile takas ederse, alacağını tam olarak alacaktır²⁶⁶. Hâlbuki bu üçüncü kişi mevduat alacağını temellük etmemiş olsaydı, müflis bankanın iflas masasına borcunu tam olarak ödemek zorunda kalacak, alacağının ise ancak belirli bir oranını iflas hükümleri çerçevesinde garameten tahsil edebilecekti²⁶⁷. Müflis ve/veya faaliyeti durdurulan bankadan alacaklı olan kişinin alacağını temlik alıp kendi borcu ile takasını isteyen borçlunun takas talebinin geçersiz olacağı, yerleşik Yargıtay içtihatlarında da kabul edilmiştir²⁶⁸.

²⁶³ Çeker, a.g.e., s.155, 158; Alıcı, a.g.e., s.692; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, a.g.e., s.252.

²⁶⁴ Y. 19.HD, 02.10.2000 t., 2000/3070 E. ve 2000/6339 K.; Y. 19.HD, 02.12.2005 t., 2005/1608 E. ve 2005/11996 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 28.01.2011).

²⁶⁵ Oskay/Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s.4922.

²⁶⁶ Uyar, Talih; İcra ve İflas Kanunu Şerhi (Şerh), İzmir 2004, s.16071.

²⁶⁷ Uyar, Şerh, s.16071; Yasaman, a.g.e., s.188.

²⁶⁸ Y. 19.HD, 01.02.2007 t., 2006/6244 E. ve 2007/679 K.; Y. 19.HD, 10.05.2001 t., 2001/2239 E. ve 2001/3563 K. (Uyar, Şerh, s. 16073, 16074, 16077); Y. 19.HD, 13.02.2006 t., 2005/4019 E. ve

E. Mevduat Hesabının Takas Edilmesi

Borçlar Hukukumuzda borcu sona erdiren sebepler arasında sayılan takas, birbirine karşı aynı cinsten edimleri borçlanan tarafların, bu karşılıklı borçlarını fiilen ödemek yerine, daha az miktarda olan alacak nispetinde ortadan kaldırmalarıdır²⁶⁹.

Taraflardan birinin, takas bildiriminde bulunarak, karşılıklı alacağı ile borcunu sona erdirebilmesi için gerekli şartlar, tarafların birbirinden karşılıklı olarak alacaklı olması; bu alacakların aynı cinsten olması; karşılıklı alacakların muaccel olması; alacakların her birinin geçerli olması ve takas hakkından feragat edilmemiş olmasıdır²⁷⁰.

Yukarıda sayılan unsurlar, Borçlar Kanunumuzda düzenlenmiş olan “kanuni takas”a ait hükümlerdir²⁷¹. Kanuni takasın yanı sıra, tarafların aralarında anlaşarak karşılıklı alacaklarının takas edileceğini kararlaştırmaları da mümkündür²⁷². Bu şekilde yapılan anlaşmaya “akdi takas” denilmektedir²⁷³. Akdi takas durumunda, ayrıca takas beyanında bulunulması aranmaz²⁷⁴. Ayrıca, yukarıda sayılan kanuni şartlardan alacakların karşılıklı olması, aynı türden olması ve muaccel olması koşulları da akdi takasta aranmamaktadır²⁷⁵.

Borçlar Kanunumuzun takasa ilişkin hükümleri emredici değil, düzenleyici nitelikte olduğundan; taraflar, aralarında yapacakları takas

2006/1281 K.; Y. 19.HD, 15.04.2004 t., 2003/5668 E. ve 2004/4460 K.; Y. 19.HD, 26.09.2002 t., 2002/6172 E. ve 2002/6112 K. (Oskay/ Koçak/Deynekli/Doğan, a.g.e., s.4927, 4928, 4930, 4937).

²⁶⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.1012; Eren, a.g.e., s.1225; Aral, Fahrettin; Türk Borçlar Hukukunda Takas (Takas), Ankara 2010, s.21.

²⁷⁰ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.453-458; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.1014-1020; Eren, a.g.e., s.1226-1232.

²⁷¹ Eren, a.g.e., s.1226.

²⁷² Eren, a.g.e., s.1226; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.453; Aral, Takas, s.28.

²⁷³ Eren, a.g.e., s.1226; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.453.

²⁷⁴ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.453.

²⁷⁵ Eren, a.g.e., s.1226; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.453.

sözleşmesinde, kanundaki şartları ağırlaştırıp kolaylaştırabilirler veyahut takasa tabi alacakları takas dışı da tutabilirler²⁷⁶. Taraflar takas anlaşmasını aralarındaki doğmuş ve doğacak bütün alacakları kapsayacak şekilde yapabilirler²⁷⁷.

Mevduat, müşterinin banka nezdindeki alacağını, bankanın ise müşteriye karşı borcunu teşkil ettiğinden, mevduat alacağının takas işlemine konu olması mümkündür.

Bankanın mevduat üzerinde kanundan doğan takas hakkının olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalıdır. Borçlar Kanununun “*tevdi edilmiş ... bulunan bir şeyin iadesine veya bedeline taalluk eden mütealebeler, alacaklıların arzusu hilafına takas ve iskat edilemez*” şeklindeki 123/1. maddesinden hareketle, bir kısım yazarlar mevduat hesabındaki parayı mevduatın usulsüz tevdi niteliğinden yola çıkarak, “*tevdi edilmiş bir şeyin iadesine ilişkin alacak*” olarak nitelendirip, bankanın mevduat üzerinde alacaklının muvafakati olmaksızın kendiliğinden takas dermeyeran edemeyeceğini ileri sürmektedirler²⁷⁸. Bir kısım yazar ise, mevduat sözleşmesinin ticari karz niteliği ağır basan sui generis bir akit tipi olduğundan hareketle, bankanın, hesap sahibi ile aralarında bu konuda bir anlaşma olmasa dahi, tek taraflı iradesi ile kanundan doğan takas hakkına sahip olduğunu ileri sürmektedir²⁷⁹.

Mevduat sözleşmesi, vadelerine göre türü ne olursa olsun; usulsüz tevdi, karz ve vekâlet sözleşmelerine ait unsurların ve edimlerin bir araya geldiği karma bir sözleşme olduğundan, Borçlar Kanununda yer alan “*tevdi edilmiş bir şeyin iadesine ilişkin alacak*” ifadesini kendi içerisinde

²⁷⁶ Eren, a.g.e., s.1226; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.462; Aral, Takas, s.28-29.

²⁷⁷ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.463.

²⁷⁸ Çeker, a.g.e., s.178; Erem/Altıok/Tandoğan, a.g.e., s.82, yazarlar aynı zamanda, takası kabil olmayan alacaklar üzerinde hapis hakkının da icra edilmesinin mümkün olmadığını belirtmiştir.

²⁷⁹ Reisoglu, Şerh, s.871; Yasan, a.g.e., s.152; Alıcı, a.g.e., s.695.

barındırmaktadır. Bu nedenle, tıpkı bankanın mevduat üzerinde hapis hakkı bulunmadığı gibi, kanuni takas hakkının da bulunmadığını düşünmekteyiz²⁸⁰.

Kanuni takastan ayrı olarak, tarafların anlaşarak akdi takas kararlaştırabileceklerinden hareketle; uygulamada bankalar müşterileri ile imzaladıkları sözleşmelere, muaccel olan ve olmayan bütün alacaklarını, müşterilerinin kendilerinde olan alacaklarıyla takas edebileceklerine ve takas ihbarında bulunmaksızın takası tatbik edeceklerine dair hükümler koymaktadırlar²⁸¹.

Tezimizin yukarıdaki kısımlarında izah ettiğimiz gibi, mevduat sahibinin banka ile aynı zamanda kredi sözleşmesi ilişkisi bulunduğu hallerde, bankada bulunan mevduatı açısından bankaya karşı alacaklı konumunda olan mevduat sahibi, kredi ilişkisi bakımından ise bankaya karşı borçlu konumunda olmaktadır. Böyle bir durumda, mevduat sahibi ile banka arasında akdi takas kararlaştırılmış olması halinde, mevduat sahibinin muvafakati ve hatta bankanın takas ihbarında bulunması dahi gerekmeyip, bankanın takas tatbik etmesi mümkündür²⁸². Borçlar Kanununun 122/2. maddesi uyarınca takas tatbiki sonucunda, bankanın kredi alacağı ile mevduat borcunun hangisi daha az ise, geriye doğru takas edilebilecekleri andan itibaren o sona erer, diğeri ise takas edilen borç nispetinde azalır²⁸³. Burada dikkat edilmesi gereken husus, karşılıklı alacaklar takas edilebilecekleri tarihten itibaren ortadan kalkacağından, takas işlemi daha sonraki bir tarihte yapılsa dahi, karşılıklı alacakların takas edilebileceği tarihten sonra müşteri mevduat faizi talep edemeyeceği gibi, banka da gecikme faizi isteyemez²⁸⁴. Yine bu hükümden doğan bir başka sonuç da, karşılıklı alacakların takas edilebileceği tarihten sonra takas ile sona ermiş

²⁸⁰ Taşdelen, vadesiz mevduatın daha çok usulsüz tevdi, vadeli mevduatın ise karz niteliğinden hareketle; vadesiz mevduatta takas için alacaklının rızasının gerektiğini, vadeli mevduatta ise takas için alacaklının rızasının aranmayacağını ileri sürmektedir. Bkz., Taşdelen, a.g.e., s.662.

²⁸¹ Reisoglu, Şerh, s.871; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.148; Aral, Takas, s.113.

²⁸² Reisoglu, Şerh, s.871; Yasan, a.g.e., s.153-154.

²⁸³ Reisoglu, Şerh, s.871; Alıcı, a.g.e., s.696; Yasan, a.g.e., s.154; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.148.

²⁸⁴ Reisoglu, Şerh, s.871; Alıcı, a.g.e., s.696.

olan mevduat üzerine konulan haciz, rehin gibi kısıtlamalar takas edilen miktar için hukuken bir hüküm ifade etmez²⁸⁵.

Mevduatın takastan önce temlik edilmiş olması halinde, alacağın temliki ile bankaya karşı alacaklı konumunda olan kişi değişeceğinden, diğer bir deyişle, temlik edilen mevduatın yeni sahibi ile bankanın takas hakkını kullanabileceği kredi borçlusu farklı olduğundan, artık takas mümkün olmayacaktır²⁸⁶.

Takas sonucunda mevduatın sona ermesi nedeniyle bankanın mevduatı iade borcu da sona ereceğinden, mevduatı çekmek için bankaya başvuran mevduat sahibine karşı banka mevduatın takas nedeniyle sona erdiğini ileri sürebilecek ve mevduatı iade edemeyecektir²⁸⁷.

Borçlar Kanununun 121. maddesi uyarınca, borçlunun iflası halinde alacaklılar, muaccel olmasa bile alacaklarını müflisin kendilerinde olan alacağı ile takas edebileceklerinden; mevduat sahibinin iflası halinde, banka kendi alacağı muaccel olmasa dahi alacağını müflis mevduat sahibinin alacağı ile takas etme hakkına sahiptir²⁸⁸.

F. Mevduatın Zamanaşımına Uğraması

1. Yasal Düzenlemeler

Bankacılık Kanununun 62. maddesinde, bankadaki mevduatın, hak sahibinin en son talebi, işlemi, herhangi bir yazılı talimatı tarihinden itibaren on yıl içinde aranmaması halinde mevduatın zamanaşımına uğrayacağı; banka tarafından hak sahibine ulaşılamaması halinde, yapılacak ilanı

²⁸⁵ Reisoğlu, Şerh, s.871; Alıcı, a.g.e., s.696; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.148-149.

²⁸⁶ Reisoğlu, Şerh, s.871.

²⁸⁷ Yasan, a.g.e., s.154-155.

²⁸⁸ Reisoğlu, Şerh, s.872; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.149.

müteakiben TMSF'ye gelir kaydedileceği belirtilmiştir. Maddenin son fıkrasında, maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından belirleneceği ifade edilmiştir.

Maddenin son fıkrası uyarınca BDDK tarafından çıkarılan Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in²⁸⁹ 8 ve 9. maddelerinde, zamanaşımına uğrayan mevduatın TMSF'ye intikal etmeden önce yapılması gereken işlemler ve zamanaşımı sürelerinin işlemeye başlayacağı ve duracağı tarihler düzenlenmiştir. Burada Kanun maddesi aynen tekrar edilmekle beraber; bankaların, bir takvim yılı içinde zamanaşımına uğrayan ve miktarı 50,00 TL ve üstündeki her türlü mevduatın hak sahiplerini, başvuruda bulunmadıkları takdirde hesaplarının TMSF'ye devredileceği hususunda izleyen takvim yılının Ocak ayı sonuna kadar iadeli taahhütlü mektupla uyarmak zorunda oldukları düzenlenmiştir (Yönt. md. 8/2). Bu mevduat ile miktarı 50,00 TL'nin altındaki her türlü mevduatın, Şubat ayının başından itibaren üç ay süreyle bankanın kendi internet sitesinde ilan edileceği; ilan edilen zamanaşımına uğramış her türlü mevduattan Mayıs ayının on beşinci gününe kadar hak sahibi veya mirasçıları tarafından aranmayanların, faiz ve kar payları ile birlikte TMSF'nin TCMB nezdindeki hesaplarına devredileceği ve devir tarihi itibarıyla TMSF tarafından gelir kaydedileceği belirtilmiştir (Yönt. md. 8/2, 8/3, 8/4).

2. Zamanaşımına Uğrayacak Mevduatın Vade ve Türleri

Kanunda ve Yönetmelik hükümlerinde her türlü mevduatın zamanaşımına uğrayacağı öngörüldüğünden, yalnız tasarruf mevduatı değil, ticari kuruluşlar mevduatı, bankalar mevduatı, diğer kuruluşlar mevduatı gibi

²⁸⁹ 01.11.2006 tarih ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

mevduat türleri de zamanaşımına uğrayacaktır²⁹⁰. Keza, vadesiz mevduatın yanı sıra, vadeli ve ihbarlı mevduatın da zamanaşımına uğraması mümkündür²⁹¹. Resmi kuruluşlar mevduatının tamamı o yıl içerisinde kullanılacağından, zamanaşımına uğrayacak mevduat türleri arasında saymak mümkün ise de pratik açıdan bir değeri yoktur²⁹².

Döviz tevdiat hesapları da bir mevduat hesabı olduğundan, zamanaşımı hükümlerinin döviz tevdiat hesapları açısından da geçerli olacağı kuşkusuzdur²⁹³.

3. Mevduatın Zamanaşımına Uğramasının Şartları

a. Mevduat Sahibi Tarafından İşlem Yapılmaması

Mevduatın zamanaşımına uğraması için, mevduat sahibi -ya da mevduat sahibini temsile yetkili kişi- tarafından hesapta işlem yapılmaması gerekmektedir²⁹⁴. Mevduat sahibi tarafından hesapta her işlem yapılışında zamanaşımı kesilir ve süre yeniden işlemeye başlar²⁹⁵.

Banka tarafından hesap ile ilgili olarak faiz tahakkuk ettirilmesi, hesap özeti gönderilmesi gibi tek taraflı yapılan işlemlerin zamanaşımı süresine bir etkisi yoktur²⁹⁶.

²⁹⁰ Rüzgar, Yurdağül; *Mevzuat, Yargıtay Kararları ve Doktrin Işığında Mevduatta Zamanaşımının Değerlendirilmesi Mevduatın İade Edilmemesinin Hukuki Sonuçları*, Bankacılar Dergisi 2007, S:63, s.73; Çeker, a.g.e., s.329.

²⁹¹ Rüzgar, a.g.m., s.73.

²⁹² Rüzgar, a.g.m., s.73.

²⁹³ Y. 11.HD, 08.12.2003 t., 2003/4649 E. ve 2003/11525 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 16.05.2011); Ulusoy, Erol; *Banka Mevduatının Zamanaşımı ve Anayasa'ya Aykırılık Sorunu*, Banka ve Finans Hukuku Panel ve Seminer Notları, İstanbul 2009, s.525; Reisoğlu, Şerh, s.889.

²⁹⁴ Çeker, a.g.e., s.331; Eyüpgiller, Servet; *Banka İşletmeciliği Bilgisi* (Banka İşletmeciliği), Ankara 1986, s.77.

²⁹⁵ Battal, Ahmet; *Mevduatta Zamanaşımı Konusundaki Mevzuatın Ve Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi*, Banka Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler Tartışmalar, Ankara 2007, s.174; Çeker, a.g.e., s.331; Rüzgar, a.g.m., s.73.

²⁹⁶ Çeker, a.g.e., s.332; Rüzgar, a.g.m., s.74; Eyüpgiller, Banka İşletmeciliği, s.77.

Kanundaki düzenlemenin amacı doğrultusunda, mevduat hesabı sahibi tarafından yapılan işlemlerin veya verilen talimatların içeriğine ya da büyüklüğüne bakılmaksızın, yapılan en küçük işlem veya verilen en küçük talimat dahi zamanaşımının kesilmesi için yeterli kabul edilir²⁹⁷. Buna paralel olarak, mevduat hesabına ilişkin olarak internetten yapılan bankacılık işlemlerinin de, hesap bakiyesinde bir değişiklik yaratmasa dahi, zamanaşımını kesmeye yeterli olduğu belirtilmiştir²⁹⁸.

Mevduat hesabı sahibinin değil de, üçüncü kişinin hesapta işlem yapmasının, örneğin hesaba para yatırmasının, zamanaşımı kesen bir işlem olup olmadığı doktrinde tartışılmıştır. *Battal*, üçüncü kişi tarafından hesaba para yatırılması, hesap sahibinin bilgisi dışında olabileceğinden, üçüncü kişinin işleminin zamanaşımı kesmeyeceğini savunmuştur²⁹⁹. *Çeker* ise, mevduat sahibinin bilgisi veya isteği olarak yapılan işlemlerin, kim tarafından yapıldığını bakılmaksızın zamanaşımını keseceğini savunmaktadır³⁰⁰.

b. Zamanaşımı Süresinin Dolması

Yukarıda yer verdiğimiz yasal düzenlemeler uyarınca, mevduatta zamanaşımı süresi on yıldır. Bu süre, mevduat sahibinin en son talep, işlem veya herhangi bir yazılı talimatı tarihinden itibaren işlemeye başlar. Mevduat hesabı sahibinin hesapta işlem yapması, hesaba ilişkin bir talepte bulunması, bankaya yazılı bir talimat vermesi, mevduatın temlik edilmesi, mevduat hesabının rehnedilmesi hallerinde zamanaşımı süresi kesilecek ve her bir işlem, talep ya da yazılı talimattan sonra yeniden işlemeye başlayacaktır³⁰¹.

²⁹⁷ Çeker, a.g.e., s.332.

²⁹⁸ Battal, a.g.m., s.174.

²⁹⁹ Battal, a.g.m., s.174.

³⁰⁰ Çeker, a.g.e., s.335-336.

³⁰¹ Rüzgar, a.g.m., s.76-77; Battal, a.g.m., s.174; Eyüpgiller, Banka İşletmeciliği, s.77.

c. Mevduat Hesabı Sahibine Bildirim Yapılması ve Mevduatın Hak Sahibi Tarafından Aranmaması

Bankacılık Kanununun 62. maddesinde ve ilgili Yönetmelikte, zamanaşımına uğrayan mevduatlar ile ilgili olarak banka tarafından hak sahibine ulaşılması gerektiği öngörülmüştür³⁰². Bankanın bu yükümlülüğünü yerine getirmeksizin hesaptaki parayı TMSF'ye devretmesi halinde sorumluluğu doğacaktır³⁰³. Bildirim ve ilanların, yukarıda yer verdiğimiz Yönetmelik hükümlerine uygun olarak yapılması gerekmektedir. Bu usullere uyulmadan, mevduatın zamanaşımına uğradığından bahisle mevduat hesabı sahibine iade edilmemesinin hukuka aykırı olduğu, Yargıtay'ın yerleşik kararlarında da benimsenmiştir³⁰⁴.

Mevduat hesabı sahibine banka tarafından bildirim yapılmasına ve ilanlara rağmen, hak sahibi veya mirasçıları tarafından aranmayan mevduat, TMSF'nin TCMB nezdindeki hesaplarına devredilir ve bu mevduat devir tarihi itibarıyla TMSF tarafından gelir kaydedilir (Yönt. md. 8/3-4).

4. Düzenlemenin Amacı

Mevduatın zamanaşımına uğraması halinin, TMK.'nın 501. maddesinde yer verilen, mirasçısı olmadan ölen kimsenin mirasının Devlete geçeceği kuralındaki gibi, alacaklısı belirsiz olarak bankada kalan bir borcun kamuyu temsilen TMSF'ye geçmesi hali olduğu belirtilmiştir³⁰⁵. Kanun koyucu bankada unutulmuş paraları bankada bırakmayı uygun görmeyerek, bankaya yatırılmak suretiyle bir nevi kamu düzenine terk edilen paraların artı değer olarak borçlu bankada kalmasını önlemek istemiştir³⁰⁶.

³⁰² Rüzgar, a.g.m., s.77.

³⁰³ Rüzgar, a.g.m., s.77.

³⁰⁴ Y. 11.HD, 23.06.1997 t., 1997/3652 E. ve 1997/4675 K.; Y. 11.HD, 08.12.2003 t., 2003/4649 E. ve 2003/11525 K.; Y. 11.HD, 18.10.2004 t., 2004/820 E. ve 2004/9907 K.; Y. 11.HD, 22.05.2006 t., 2005/6186 E. ve 2006/5945 K.; Y. 11.HD, 25.01.2007 t., 2005/13871 E. ve 2007/802 K.; Y. 11.HD, 11.01.2010 t., 2008/8695 E. ve 2010/154 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 16.05.2011).

³⁰⁵ Battal, a.g.m., s.150; Rüzgar, a.g.m., s.72.

³⁰⁶ Battal, a.g.m., s.149.

Maddede öngörülen zamanaşımı süresi de gerçek bir zamanaşımı süresi değildir³⁰⁷. Burada amaç, uzun yıllar aranılmayan mevduatın bankaların eline geçmesini önlemektir³⁰⁸. Nitekim on yıllık süre geçmiş olsa dahi, ilan süresi içerisinde talep edilen alacakların mevduat sahiplerine iade edilmesi de hükmün amacının bu olduğunu göstermektedir³⁰⁹.

5. Mevduatın Zamanaşımına Uğramasının Sonuçları ve Hükmün Eleştirisi

Mevduatın zamanaşımına uğramasıyla, mevduat sahibinin hesaptaki parayı talep hakkı sona erer³¹⁰. Mevduat zamanaşımına uğradıktan sonra mevduat sahibinin mevduatın iadesini talep etmesi halinde, banka, mevduatın zamanaşımına uğradığını ve TMSF'ye intikal ettiğini belirterek ödeme yapamayacaktır³¹¹. Mevduat sahibi, usulüne uygun olarak TMSF'ye aktarılan mevduatını, banka ve TMSF'den geri isteyemez³¹². Banka, zamanaşımına uğramış mevduatı, mevduat sahibine öderse, ödediğini mevduat sahibinden geri alabilir, zira bu ödeme, borç olmayan bir şeyin ödenmesi niteliğini taşır³¹³. Burada Borçlar Kanununda düzenlenen zamanaşımından farklı bir düzenleme vardır³¹⁴. Borçlar Kanununa göre bir alacağın zamanaşımına uğraması borcu sona erdirmemekte, borçluya bir def'i ileri sürme hakkı vermekte; buna karşılık borçlu borcunu öderse de, alacağın varlığı devam ettiğinden, bu ödeme geçerli bir borcun ödenmesi sayılmaktadır³¹⁵. Oysa Bankacılık Kanununun 62. maddesinde düzenlenen

³⁰⁷ Battal, a.g.m., s.169.

³⁰⁸ Battal, a.g.m., s.169.

³⁰⁹ Battal, a.g.m., s.169.

³¹⁰ Rüzgar, a.g.m., s.81; Eyüpgiller, Banka İşletmeciliği, s.77-78.

³¹¹ Rüzgar, a.g.m., s.72.

³¹² Rüzgar, a.g.m., s.81.

³¹³ Rüzgar, a.g.m., s.72.

³¹⁴ Reisoğlu, Seza; Bankacılık Yönünden Borçlar Hukuku Kuralları (Borçlar Hukuku), Ankara 1977, s.124-125; Rüzgar, a.g.m., s.72.

³¹⁵ Reisoğlu, Borçlar Hukuku, s.115; Rüzgar, a.g.m., s.72; Ulusoy, a.g.m., s.524.

mevduatın zamanaşımına uğraması, borçlu konumundaki bankanın mevduatı iade etme borcunu ortadan kaldırmaktadır³¹⁶.

Bankacılık Kanunundaki mevduatın zamanaşımına uğramasına ilişkin düzenlemenin, Anayasanın mülkiyet hakkını düzenleyen 35. maddesine aykırı olduğu savunulmuştur³¹⁷.

Mevduatın zamanaşımına uğramasının, Anayasa ile hüküm altına alınan mülkiyet hakkına aykırılık teşkil ettiği görüşüne iştirak etmemekteyiz. Tezimizin başından beri savunduğumuz ilke uyarınca, mevduatın bankaya tevdi edilmesi ile birlikte paranın mülkiyeti bankaya geçmektedir. Türk Medeni Kanununun taşınırlarda kazandırıcı zamanaşımını düzenleyen 777. maddesine göre, başkasının taşınır bir malını davasız ve aralıksız beş yıl iyi niyetle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran kimse, zamanaşımı yoluyla o şeyin maliki olur. Banka mevduatının zamanaşımına uğraması yoluyla TMSF'ye intikal etmesi durumunda da, Türk Medeni Kanunundaki düzenlemeye paralel bir durum olduğunu; nasıl taşınırı zamanaşımı yoluyla iktisap etmek mümkünse, aynı şekilde kendisine tevdi edilen mevduatı on yıl süreyle aralıksız olarak elinde bulunduran bankanın da mevduatı iktisap edebileceğini, bunun Anayasaya aykırılık teşkil etmediğini düşünmekteyiz.

6. Zamanaşımı Süresinin İşlemesine İlişkin Özel Haller

a. Küçükler Adına Açılan Hesaplar ve Bloke Hesaplar

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından çıkarılan Mevduat ve Katılım Fonunun Kabulüne, Çekilmesine ve Zamanaşımına Uğrayan Mevduat, Katılım Fonu, Emanet ve Alacaklara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in 9. maddesinin ikinci fıkrasında, ergin olmayanlar adına ve yalnızca bunlara ödeme yapılmak kaydıyla açtırılan

³¹⁶ Rüzgar, a.g.m., s.72; Ulusoy, a.g.m., s.524.

³¹⁷ Ulusoy, a.g.m., s.524, 529.

hesaplarda, zamanaşımı süresinin kişinin ergin olduğu tarihte işlemeye başlayacağı belirtilmiştir. Maddenin üçüncü fıkrasında ise, blokeli hesaplarda zamanaşımı süresinin bloke konulduğu tarihte duracağı, blokenin kaldırıldığı tarihten itibaren işlemeye devam edeceği belirtilmiştir.

Yönetmelik'in anılan hükmü uyarınca, doktrinde de küçükler adına ve küçük ergin oluncaya kadar başkalarına ödeme yapılmaması kaydıyla açılan hesaplarda zamanaşımının küçükün ergin olduğu tarihte işlemeye başlayacağı kabul edilmektedir³¹⁸.

Blokeli ve rehinli hesaplarda *Reisoğlu* bloke veya rehinin, on yıllık süre geçtikten sonra da devam etmesi halinde bu hesaplardaki mevduatın TMSF'ye devredilemeyeceğini belirtmektedir³¹⁹. Uygulamada banka müşterilerinin, kredi sözleşmeleri nedeniyle bankadaki mevduatını banka lehine rehnettiği ancak bu rehine rağmen bankanın hesap sahiplerinin hesapları üzerindeki tasarruf haklarını engellemediğinden hareketle; on yıllık zamanaşımı süresi geçtikten sonra durumun gözden geçirilerek, bankanın mevduat hesabı sahibinden alacaklı olması halinde rehinli/blokeli mevduatın TMSF'ye devredilmeyeceği, on yıllık sürenin sonunda bankanın alacağının olmadığı tespit edilmesi halinde devrin yapılabileceği kabul edilmektedir³²⁰. Çeker ise, blokeli ve rehinli mevduat hesaplarında bu işlemlerin sona erdirildiği tarihten itibaren zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağını savunmaktadır³²¹.

Mevduat sahibinin kural olarak blokeli ve rehinli hesap -en azından blokeli ve rehinli miktar- üzerinde işlem yapması mümkün olmadığından, bu kısım üzerinde zamanaşımının blokenin veya rehinin kaldırıldığı tarihten itibaren işlemeye devam edeceği şeklindeki Yönetmelik düzenlemesinin uygun olduğunu düşünmekteyiz.

³¹⁸ Reisoğlu, Şerh, s.896; Çeker, a.g.e., s.333; Battal, a.g.m., s.173.

³¹⁹ Reisoğlu, Şerh, s.897.

³²⁰ Reisoğlu, Şerh, s.897.

³²¹ Çeker, a.g.e., s.333.

b. Vadeli ve İhbarlı Mevduat Hesapları

Vadeli mevduat hesaplarına ilişkin olarak; *Reisoğlu* tarafından, vade sonuna kadar zamanaşımı süresinin işlemeyeceği, her defasında aynı süre için vadenin uzatılması hakkında başlangıçta bir kere verilen talimatın ilk vade uzatımı için zamanaşımını durduracağı, yazılı talimatla uzatılan vade bitiminde zamanaşımı süresinin işlemeye başlayacağı, daha sonraki otomatik vade uzatmalarının ise mevduat hesabı sahibi tarafından verilen ayrı bir yazılı talimat olmadığından, zamanaşımı süresinin işlemesini etkileyemeyeceği ileri sürülmüştür³²².

Doktrinde *Çeker* tarafından ise, mevduat sözleşmesinde yer almadığı halde vadenin banka tarafından otomatik olarak yenilendiği haller hariç olmak üzere, vade her yenilendiğinde mevduatın işlem görmüş sayılacağı ve zamanaşımının kesileceği savunulmuştur³²³. *Çeker*'in bu görüşü, mevduatı zamanaşımına uğratmadan mevduat sahibinin lehine korumaya çalışmak yaklaşımına³²⁴ dayalıdır. Ancak Kanunda “hesap sahibi”nin talebi, işlemi ya da yazılı talimatı aranmaktadır. “Banka”nın vade yenilediği hallerde hesap sahibinin bir işleminden bahsetmek mümkün olmadığından, mevduat sözleşmesinde bankanın bu yönde bir yetkisi olsa dahi, bankanın otomatik bir işlemi ile zamanaşımının kesileceğini söylemek mümkün değildir. Konuya ilişkin olarak *Battal* da, vadeli hesapta zamanaşımının vadenin bitiminden itibaren başlayacağını; bankanın ister sözleşme hükmü uyarınca olsun ister kendiliğinden olsun vadeyi yenilemesinin zamanaşımını kesmeyeceğini belirtmiştir³²⁵.

İhbarlı mevduat hesaplarında on yıllık zamanaşımı süresi, ihbar süresi sonundan itibaren işlemeye başlayacaktır³²⁶.

³²² Reisoğlu, Şerh, s.897-898.

³²³ Çeker, a.g.e., s.333.

³²⁴ Çeker, a.g.e., s.332.

³²⁵ Battal, a.g.m., s.174.

³²⁶ Reisoğlu, Şerh, s.898.

c. Mevduat Hesabı Üzerinde Haciz veya Tedbir Bulunması

Doktrinde *Reisoğlu*, mevduat üzerindeki haciz ve tedbirlerin zamanaşımı süresinin işlemesini etkilemeyeceğini; on yıllık süre geçtikten sonra haciz veya tedbir halen devam ediyorsa mevduatın TMSF'ye devrine imkân olmadığını belirtmektedir³²⁷. *Battal* da hacizli veya üzerinde tedbir bulunan mevduat hesaplarına ilişkin olarak, hacizden veya tedbirden önce işlemeye başlamış olan zamanaşımı süresinin işlemeye devam edeceğini; ancak paranın hak sahibine ödenmesi imkânı olmadığından, hak sahibinin belirlenmesini, yoksa hesaptaki meblağın önce mahkemeye veya icra dairesine, sonra TMSF'ye bildirilmesinde fayda olduğunu savunmaktadır³²⁸. *Çeker* ise, tedbir ve haciz işlemlerine konu mevduatta zamanaşımı süresinin, bu işlemlerin ortadan kalktığı tarihten itibaren işlemeye başlayacağını savunmaktadır³²⁹.

Mevduat sahibinin kural olarak üzerinde haciz veya tedbir bulunan hesapta işlem yapması mümkün olmadığından, bu hesaplar üzerinde zamanaşımının haczin veya tedbirin kaldırıldığı tarihten itibaren işlemeye başlamasının daha uygun olacağını düşünmekteyiz

³²⁷ Reisoğlu, Şerh, s.896.

³²⁸ Battal, a.g.m., s.173.

³²⁹ Çeker, a.g.e., s.333.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVDUATIN İSTENİLDİĞİNDE ÇEKİLEBİLMESİ SERBESTİSİNİN DİĞER İSTİSNALARI

I. MEVDUAT HESABI ÜZERİNDE İNTİFA HAKKI BULUNMASI

İntifa hakkı, başkasına ait bir malvarlığı veya hak üzerinde belirli bir kişiye o maldan veya haktan tam yararlanma yetkisi sağlayan bir sınırlı ayni haktır³³⁰.

İntifa hakkı, ferden belirli bir kişi lehine tanınabilen bir haktır³³¹. İntifa hakkı, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye tanınabilir³³². Birden çok kişi lehine kurulan intifa hakkı paylı olabileceği gibi elbirliği halinde de kurulabilir³³³.

İntifa hakkı, hak sahibine bağlı olan, devredilemeyen ve mirasçıya geçmeyen bir haktır³³⁴. Ancak sözleşmede aksine hüküm yoksa veya duruma göre hakkın sahibi tarafından şahsen kullanılması gerektiği anlaşılmıyorsa, intifa hakkının kullanılması başkasına devredilebilir (TMK md. 806).

Türk Medeni Kanununun 794. maddesi uyarınca, haklar üzerinde intifa hakkı tesis edilmesi mümkündür ve aksine bir düzenleme olmadıkça intifa hakkı, sahibine konusu üzerinde tam yararlanma yetkisi sağlar. Türk Medeni Kanununun 820. ve 822. maddeleri arasında ise alacak üzerinde intifa hakkı özel olarak düzenlenmiştir³³⁵. Alacak üzerinde intifa hakkı tesis edilebilmesi

³³⁰ Tekinay, Selahattin Sulhi; Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar, İstanbul 1994, s.39; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.627.

³³¹ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.627; Karahasan, a.g.e., s.123, 125.

³³² Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.95-96; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.627.

³³³ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.95-96; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.627.

³³⁴ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.95-96; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.627; Karahasan, a.g.e., s.125; Tekinay, a.g.e., s.39.

³³⁵ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.652.

için, alacağın temlik edilebilir bir alacak olması gerekmektedir³³⁶. Mevduat, yukarıda izah ettiğimiz üzere, hesap sahibinin bankaya karşı temlike elverişli bir “alacak hakkı”nı teşkil etmektedir. Bu nedenle mevduat üzerinde intifa hakkı tesisi mümkündür. İntifa hakkının kurulması, TMK’nın 795. maddesi uyarınca, alacağın devri suretiyle olacaktır.

Bankadaki mevduat üzerinde intifa hakkı tesisi için, intifa amacını taşıyan yazılı bir devir sözleşmesi düzenlenmesi gereklidir³³⁷. Banka nezdindeki mevduat alacağının intifa amaçlı devir edilmesi ile birlikte, lehine devir yapılan kişi bu hakkı kazanır³³⁸. Burada asıl hak alacaklıda kalmakta, ancak alacaktan tam yararlanma, onun getirisini edinme yetkisi intifa hakkı sahibine geçmektedir³³⁹. Bankanın intifa hakkından haberdar edilmesi gerekmektedir³⁴⁰. Mevduat üzerinde intifa hakkı tesis edildiği bankaya bildirilmezse, intifa hakkından haberdar olmayan banka, hesap sahibine mevduatını iade etmekle borcundan kurtulmuş olur³⁴¹.

Haklar ve alacaklar üzerinde intifa hakkı, hak ve alacak hakkı sahibinin alacaklılarının haklarına göre önceliği haizdir³⁴². Bu nedenle, hesap sahibinin alacaklılarının, intifa hakkı konusu mevduata haciz koyması, intifa hakkı sahibinin durumuna hâlel getirmez³⁴³.

İntifa hakkı sahibi, mevduatı kullanma ve ondan yararlanma yetkilerine sahip olmaktadır (TMK md. 803). Mevduatın yönetimi alacaklı ve intifa hakkı sahibine birlikte aittir³⁴⁴. İntifa hakkı sözleşmesi ile birlikte mevduatı kullanma ve ondan yararlanma hakkı intifa hakkı sahibine geçtiğinden, şayet bankaya

³³⁶ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.652.

³³⁷ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.116; Reisoğlu, Şerh, s.869; Alıcı, a.g.e., s.698; Yasan, a.g.e., s.155; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.631, 652.

³³⁸ Alıcı, a.g.e., s.698; Yasan, a.g.e., s.155.

³³⁹ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.95-96; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.652; Tekinay, a.g.e., s.41; Serozan, Eşya Hukuku, s.331.

³⁴⁰ Yasan, a.g.e., s.155.

³⁴¹ Yasan, a.g.e., s.155.

³⁴² Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.106.

³⁴³ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.106.

³⁴⁴ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.107; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.653.

bildirilen intifa hakkına ilişkin temlik sözleşmesinde, bankanın mevduat sahibine tek başına ödeme yapabileceğine ilişkin bir hüküm yoksa; mevduat sahibinin mevduatın iade edilmesine dair talebi banka tarafından reddedilecektir³⁴⁵.

Yine bankaya bildirilen intifa hakkı sözleşmesinde, bankanın mevduat sahibine veya intifa hakkı sahibine tek başına ödeme yapabileceğine ilişkin bir hüküm yoksa; mevduatın yönetimi alacaklıya ve intifa hakkı sahibine birlikte ait olduğundan, banka mevduatı mevduat sahibine ve intifa hakkı sahibine birlikte ödemek veya intifa hakkı çekişmeli ise hakimin belirleyeceği bir yere tevdi etmek zorundadır (TMK md. 821)³⁴⁶. Banka, intifa hakkı sözleşmesi ile kendisine bu yetki tanınmadığı halde, mevduatı yalnız hesap sahibine veya intifa hakkı sahibine öderse, diğerine karşı borcundan kurtulmuş olmaz³⁴⁷.

Alacak üzerinde intifa hakkı, sahibine, alacağın getirisini elde etme hakkı vermektedir³⁴⁸. Bu getirilere örnek olarak faiz, temettü, kara katılma gibi dönemli gelirlerin sayılması mümkündür³⁴⁹. İntifa hakkının devam ettiği süre boyunca elde edilen tüm faiz ve getiriler, intifa hakkı sahibine aittir³⁵⁰. Dolayısıyla, örneğin vadeli mevduat hesabı üzerinde bir intifa hakkı tesis edilmesi durumunda, aylık dönemler itibarıyla işleyecek faizin alacaklısı mevduat hesabı sahibi değil, lehine intifa hakkı tanınan kişi olacak ve banka da faizleri hesap sahibine değil, intifa hakkı sahibine ödemekle yükümlü olacaktır. Faiz ve getirilerin intifa hakkının başladığı tarihten sonra muaccel olmalarının bir önemi yoktur (TMK md. 805)³⁵¹.

³⁴⁵ Yasan, a.g.e., s.156; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.653.

³⁴⁶ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.107; Alıcı, a.g.e., s.698; Yasan, a.g.e., s.156; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.654; Tekinay, a.g.e., s.42; Serozan, Eşya Hukuku, s.331.

³⁴⁷ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.654.

³⁴⁸ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.136; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.653; Serozan, Eşya Hukuku, s.331.

³⁴⁹ Köprülü/Kaneti, a.g.e., s.136; Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.653; Reisoğlu, Şerh, s.870; Tekinay, a.g.e., s.42; Serozan, Eşya Hukuku, s.331.

³⁵⁰ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.653; Tekinay, a.g.e., s.42.

³⁵¹ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.653; Tekinay, a.g.e., s.42.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kurulu'nun bir kararında³⁵², “İntifa hakkı, bir şahsa başkasına ait bir malın veya sermayenin faydalanmasını sağlayan bir irtifak hakkıdır. Faiz, bir sermayenin belli zamanlarda getirdiği nemadan ve muntazam gelirden ibarettir. İkramiye ise, miktar ve niteliği belli olmayan ve tamamen tesadüfe bağlı bankanın mevduatı teşvik için mevduat sahiplerine karşı kuraya iştirak ettirileceği yolundaki bir vadin konusundan ibarettir ki ancak kurada isabet eden hesaba ödenir. ... İntifa yalnız hukuki semerelere sahip olma hakkını verir. İkramiye, intifa hakkı sahibi ile banka arasında mevcut zımni bir sözleşmeden doğan fayda (gelir) sayılamaz. ... Banka ikramiyeleri faiz gibi “belirli” zamanlarda ve mutlaka beklenen bir fayda değildir. ... ikramiyelerin çıkması tamamen bir tesadüfe bağlıdır. Bu takdirde gelir vasfını taşımaktan yoksundur. ... İntifa hakkı, mütemmim cüzülden dahi faydalanma hakkını sağlar. İkramiye kuru mülkiyetin bir cüzü sayılabileceğinden intifa sahibinin bu cüzün gelirinden faydalanması en doğru ve adil bir çözüm olur.” gerekçeleriyle, intifa hakkı sahibinin banka ikramiyesinden yararlanma hakkının olmadığı, ancak bu ikramiyenin gelirinden faydalanılabilmesinin mümkün olduğu belirtilmiştir.

Vadeli mevduat hesabı üzerinde intifa hakkı tesis edilmiş olduğu hallerde, hesabın vade süresi dolduğunda vadeyi kimin yenileyeceği intifa hakkına ilişkin temlik sözleşmesinde belirtilmemişse, bu yetki TMK md. 820/2 uyarınca mevduat hesabı sahibi ile intifa hakkı sahibine müştereken ait olacaktır³⁵³.

İntifa hakkının konusu alacağın hukuki semerelerinden yararlanmak olduğu için, niteliği gereği bu hakkın daha çok vadeli, ihbarlı veya birikimli mevduat hesapları üzerinde kurulduğu görülmektedir³⁵⁴. Ancak vadesiz mevduat hesabı üzerinde de intifa hakkı kurulmasına bir engel bulunmamaktadır³⁵⁵.

³⁵² Y. İBK., 07.02.1968 t., 1966/18 E. ve 1968/2 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 25.01.2011); Tekinay, a.g.e., s.42.

³⁵³ Çeker, a.g.e., s.175.

³⁵⁴ Çeker, a.g.e., s.175.

³⁵⁵ Çeker, a.g.e., s.175.

Türk Medeni Kanununun 822. maddesinde, intifa hakkı sahibine, intifa hakkının kurulduğu tarihten itibaren üç ay içerisinde intifa hakkının konusu olan alacağın temlikini isteme yetkisi tanınmıştır³⁵⁶. İntifa hakkı sahibinin bu yetkisini kullanarak intifaya konu alacağı temellük etmesi halinde, hakkın sahibi artık o olur; dolayısıyla tasarruf yetkisi artık ona geçer³⁵⁷. Mevduat hesabı üzerinde lehine intifa hakkı tesis edilen kişinin bu hakkını kullanarak alacağı temellük etmesi halinde, yukarıda mevduat hesabının temlik edilmesinde belirttiğimiz kurallar geçerli olacaktır.

Alacağın sona ermesi halinde, alacak üzerindeki intifa hakkı da kendiliğinden sona erer (TMK md. 796). İntifa hakkı süresinin dolması, hak sahibinin vazgeçmesi, intifa hakkı sahibi gerçek kişinin ölmesi, tüzel kişinin ise tüzel kişiliğinin ortadan kalkmasıyla intifa hakkı son bulur (TMK md. 796, 797).

II. BANKANIN MEVDUAT HESABINDAN MAHSUP YETKİSİ

Uygulamada takas ile bir arada ve hatta eş anlamlı olarak kullanılan “mahsup”, esasen takastan farklıdır³⁵⁸. Mahsup, bir alacaktan, çeşitli sebeplerle indirim yapılmasıdır³⁵⁹. Takasta karşılıklı alacaklar söz konusu olduğu halde, mahsupta tek alacak vardır ve bu alacağın net miktarının tayini için alacakta birtakım hesaplar yapılmaktadır³⁶⁰. Bu hesaplamalar alacağın miktarına tesir etmekte, onu azaltmaktadır³⁶¹.

Mevduat hesabından çeşitli nedenlerle yapılan indirimler, mahsuptur³⁶². Bu indirimler kanundan veya sözleşmeden doğabilir³⁶³.

³⁵⁶ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.652-653.

³⁵⁷ Oğuzman/Seliçi/Özdemir, a.g.e., s.653.

³⁵⁸ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.1013; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.463.

³⁵⁹ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.1013; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.463; Aral, Takas, s.23.

³⁶⁰ Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop, a.g.e., s.1013; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.463; Alıcı, a.g.e., s.696.

³⁶¹ Alıcı, a.g.e., s.696.

³⁶² Alıcı, a.g.e., s.696.

³⁶³ Alıcı, a.g.e., s.696; Çeker, a.g.e., s.179.

Sözleşmede kararlaştırılmayan bir nedenden dolayı mahsup yapılması hukuka aykırıdır³⁶⁴.

Mevduat hesabına işletilen faizlerden ödenecek vergilerin, mevduat hesabından mahsup edilmesi, kanundan doğan bir mahsup sebebidir³⁶⁵. Mevduat hesabından, müşterinin verdiği otomatik ödeme talimatına bağlı olarak ödemeler yapılması, mevduat hesabındaki paranın sözleşmeye dayalı mahsubudur³⁶⁶. Mevduat hesabına gelen havaleler nedeniyle alınan masraflar da sözleşmeye dayalı olarak mevduatın mahsup edilmesidir³⁶⁷. Mevduat sahibinin kredi kartı işlemleri için ayrı bir hesap açılmadığı durumlarda da, kredi kartı borcunun mevduat hesabından mahsup edileceği kararlaştırılabilir³⁶⁸.

Bankaların, hesap sahibi ile imzaladıkları mevduat sözleşmelerine koydukları hükümler çerçevesinde, mevduat hesaplarından hesap işletim ücreti olarak kesinti yapması da bankanın mevduat hesabı üzerinde sözleşmesel mahsup yetkisini gösteren bir diğer örnektir³⁶⁹. Türkiye Bankalar Birliği'nin 12 Temmuz 2007 tarihli Kamuoyu Duyurusu'nda, *hesap işletim ücretinin, müşterinin vadesiz hesap açılması talebi ile başlayıp kullanım süresi boyunca devam eden ve banka tarafından karşılanan operasyonel faaliyetler ve çeşitli hizmetlerin bedeli olarak hesap sahibine yansıtılan bir bedel* olduğu ifade edilmiştir³⁷⁰. Söz konusu duyuruda, bankalar için kendilerinde bir hesap açılmasının kendilerine önemli maliyetler getiren sistemlerin oluşturulmasını gerektirdiği; vadesiz hesap sahiplerinin mevduatlarına kolay ulaşabilmelerini teminen kendilerine ayrıca banka kartı tahsis edildiği ve bunun için de bir bedel ödediği; bankaların hesap işletim ücreti tahsil ederek bu masrafların karşılığını aldığını; 6762 sayılı Türk Ticaret

³⁶⁴ Alıcı, a.g.e., s.696; Çeker, a.g.e., s.179.

³⁶⁵ Alıcı, a.g.e., s.696.

³⁶⁶ Alıcı, a.g.e., s.696; Çeker, a.g.e., s.180.

³⁶⁷ Alıcı, a.g.e., s.696.

³⁶⁸ Çeker, a.g.e., s.180.

³⁶⁹ Çeker, a.g.e., s.179-180; Alıcı, a.g.e., s.696.

³⁷⁰ <http://www.tbb.org.tr/dosyalar/duyurular/12072007.doc>, (31.01.2011).

Kanunu uyarınca bankaların tacir olduğu ve buna dayalı olarak “ücret isteme hakkı”nın bulunduğu, Bankacılık Mevzuatı uyarınca da bu bedelin alınmasının mümkün olduğu; Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da hesap işletim ücreti alınmasını engelleyen bir hüküm bulunmadığı; Borçlar Kanunu uyarınca tarafların sözleşme hükümlerini serbestçe belirleyebildikleri ifade edilerek, bankaların müşterilerinden aldıkları hesap işletim ücretinin yasal dayanağı olmadığı yönündeki haberlerin gerçeği yansıtmadığı vurgulanmıştır³⁷¹.

III. BANKA NEZDİNDEKİ ORTAK MEVDUAT HESAPLARI

Ortak hesaplar, banka nezdindeki mevduat hesabına birden fazla kişinin birlikte sahip olduğu, diğer bir deyişle, hesabın alacaklısının birden fazla olduğu mevduat hesaplarıdır³⁷².

Ortak hesap ilişkisi sözleşmeden doğabileceği gibi, kanundan da doğabilir³⁷³. Mevduat hesabı sahibinin ölümü üzerine, mirasçılar arasında meydana gelen ortak hesap ilişkisi, kanundan doğan ortak hesap ilişkisine verilebilecek en tipik örneklerden biridir (TMK md. 640)³⁷⁴. Borçlar Kanunumuzun adi ortaklığı düzenleyen hükümleri uyarınca da, adi ortaklık tüzel kişiliği haiz olmadığından, adi ortaklık adına hesap açılması mümkün değildir³⁷⁵. Bu nedenle adi ortaklığın tüm ortakları adına ortak bir hesap açılması kanundan doğan bir zorunluluktur (BK. md. 534)³⁷⁶. Sözleşmeden

³⁷¹ <http://www.tbb.org.tr/dosyalar/duyurular/12072007.doc>, (31.01.2011).

³⁷² Çeker, Mustafa; *Bankalarda Açtırılan Ortak Hesaplara İlişkin Bazı Sorunlar ve Yargıtay Uygulaması*, Banka Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu, Ankara 2007, s.209; Atabek, Reşat; *Banka Nezdinde Müşterek Hesap*, BATİDER 1985, C:XIII, S:2, s.103; Yüksel, a.g.m., s.239.

³⁷³ Çeker, a.g.m., s.209.

³⁷⁴ Çeker, a.g.m., s.209; Even, Sevin; *Mirasçıların Mevduatta Tasarruf Yetkisi*, BATİDER 1970, C:V, S:4, s.796; Yüksel, a.g.m., s.239.

³⁷⁵ Çeker, a.g.m., s.209.

³⁷⁶ Çeker, a.g.m., s.209.

doğan ortak hesap ilişkisinde ise, aynı hesap üzerinden işlem yapmak isteyen birden çok kişi, birlikte bankada hesap açarlar³⁷⁷.

Ortak mevduat hesapları da bireysel yani münferit mevduat hesapları hükümlerine tabidir³⁷⁸. Bu hesaplar da tıpkı münferit hesaplar gibi vadeli veya vadesiz mevduat hesabı şeklinde açılabilir³⁷⁹. Ortak mevduat hesapları ile bireysel mevduat hesapları arasındaki fark, hesap sahibinin ve hesapta tasarruf yetkilisinin birden fazla olmasıdır³⁸⁰.

A. Hukuki Niteliği

Doktrinde *Atabek*, müşterek hesaplarda birden fazla alacaklı durumunda kişi olduğundan hareketle, müşterek hesap sözleşmelerine BK.'nın müteselsil alacaklılara ilişkin 148. maddesinin uygulanması gerektiğini; banka ile müşterileri arasında vekâlet veya vedia akdi bulunmasının taraflar arasındaki borcun yerine getirilmesini farklı şekilde etkilemeyeceğini savunmaktadır³⁸¹. Borçlar Kanununun anılan hükmü alacaklılar arasında teselsül düzenlemektedir. Doktrinde *Atabek*'in görüşü eleştirilmektedir³⁸². Yazarlar, ortak hesap sözleşmelerinin alacaklı tarafında birden fazla kişinin bulunmasının yalnız dışa karşı alacaklılar arasında bir teselsül ilişkisi meydana getirdiğini; bunun hesap sahipleri arasındaki ilişkiyi açıklamadığını; alacaklılar arasındaki ilişkinin ise sözleşmenin hukuki niteliğini etkilemediğini savunmaktadırlar.

Kanaatimizce ortak hesapların hukuki niteliğinin BK. md. 148 uyarınca “müteselsil alacaklılık” olarak nitelendirilmesi yerinde değildir. Zira başta da

³⁷⁷ Çeker, a.g.m., s.210; Kaplan, Banka Hesabı, s.283.

³⁷⁸ Tekinalp, a.g.e., s.455; Acar, Faruk; Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül, Ankara 2003, s.167-168.

³⁷⁹ Çeker, a.g.m., s.209; Tarhan, M.Umur; *Müşterek ve Müteselsil Hesaplara İlişkin İşlemler İle Mirisin Mirasçılar Yönünden Mevduatının Akıbeti*, Bankacılar Dergisi 2011, S:76, s.89.

³⁸⁰ Tekinalp, a.g.e., s.455; Acar, a.g.e., s.168; Çeker, a.g.m., s.209.

³⁸¹ *Atabek*, a.g.m., s.105.

³⁸² Reisoglu, Borçlar Hukuku, s.87; Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.230; Çeker, a.g.m., s.215.

belirttiğimiz gibi, ortak mevduat hesapları bireysel mevduat hesaplarının hükümlerine tabidirler. Ortak mevduat hesaplarının bu hesaplardan tek farkı, bankaya karşı alacaklı konumunda olan kişi sayısının birden fazla olmasıdır. Bu ise yalnızca bankanın hesap sahiplerine mevduatı iade ederken, ortak hesap sahiplerinin bankaya bildirdikleri iradeleri -teselsüllü ya da teselsülsüz müşterek hesap olması- uyarınca bankanın ödeme yükümlülüğüne ve şekline ilişkin bir durum olup, mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin bir durum değildir. Ortak mevduat hesapları da mevduatın vadesine ve türüne göre tıpkı bireysel mevduat hesapları gibi karz, usulsüz tevdi ve vekâlet sözleşmelerinin unsurlarını barındırdığından; ortak mevduat sözleşmelerinin hukuki niteliğini de isimsiz sözleşmelerden “karma sözleşme” olarak tespit etmenin doğru olacağını düşünmekteyiz.

B. Ortak Mevduat Hesabı Türleri

Ortak hesap sahiplerinin mevduat hesabında tasarruf etme yetkisi ve şekline göre ortak mevduat hesapları ikiye ayrılmaktadır.

1. Teselsülsüz Ortak Hesaplar

Bu ortak hesap türü, hesap sahiplerinin mevduat hesabı üzerinde ancak hep birlikte tasarruf edebildikleri hesap türüdür³⁸³. Bu hesap türüne, TMK.’nın 701. vd. maddelerindeki “elbirliği mülkiyeti” hükümleri uygulanır³⁸⁴.

Burada hesap sahiplerinin her biri tek başına işlem yapmaya yetkili olmadığından, mevduatın iadesi talebinin bankaya karşı hesap sahiplerinin tümü tarafından ileri sürülmesi gerekmektedir³⁸⁵. Banka, mevduatın iadesini talep eden hesap sahiplerinin müşterek imzalarını gözetmek zorundadır.

³⁸³ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.5; Tekinalp, a.g.e., s.457; Çeker, a.g.m., s.212; Yüksel, a.g.e., s.280; Kaplan, Banka Hesabı, s.284.

³⁸⁴ Çeker, a.g.m., s.216.

³⁸⁵ Çeker, a.g.m., s.212; Çeker, a.g.e., s.59; Tekinalp, a.g.e., s.457.

Teselsülsüz ortak hesap sahiplerinin müşterek imzası, imzaların aynı anda atılmasını gerektirmeyip, imzaların farklı zamanlarda da olsa tamamlanması geçerlidir³⁸⁶. Banka mevduatı iade borcundan ancak teselsülsüz ortak hesap sahiplerinin tamamına ödeme yaparak kurtulabilir³⁸⁷. Hiç kuşkusuz, hesap sahiplerinin tamamının aralarından tayin ettiği bir temsilci veya üçüncü kişi bir vekil varsa, banka bu temsilci ya da vekile ödeme yaparak da borcundan kurtulur³⁸⁸.

Bankacılık uygulamasında bu tür hesapların sahiplerine banka (ATM) kartı ya da internet veya telefon aracılığıyla işlem yapma izni verilmemektedir³⁸⁹. Bundaki amaç, hesap üzerinde ortak hesap sahiplerinden sadece bir kişinin banka kartı ya da internet veya telefon vasıtasıyla işlem yaparak hesaptan para çekmesinin önlenmesidir³⁹⁰.

Teselsülsüz ortak hesap ilişkisi, miras nedeniyle meydana gelmiş ya da ortak hesap sahiplerinin kendi iradeleriyle kurulmuş veyahut da kanundan doğmuş olabilir³⁹¹.

Aralarında güçlü bir bağ ve güven olmayan, birbirlerinden habersiz hesaptan para çekmek istemeyen kişiler, banka ile yaptıkları sözleşmede ortak olarak açtıracakları mevduat hesabının teselsülsüz olmasını tercih etmektedirler³⁹².

Doktrin ve Yargıtay kararları uyarınca, banka ile müşterileri arasında yapılan mevduat sözleşmesinde, hesap sahiplerinin hep birlikte mi yoksa tek başına mı tasarrufa yetkili oldukları hususunda bir açıklama yoksa, hesap

³⁸⁶ Çeker, a.g.m., s.216.

³⁸⁷ Tekinalp, a.g.e., s.458; Kaplan, Banka Hesabı, s.284.

³⁸⁸ Kaplan, Banka Hesabı, s.284.

³⁸⁹ Çeker, a.g.e., s.59.

³⁹⁰ Çeker, a.g.e., s.59.

³⁹¹ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.5; Çeker, a.g.m., s.216; Yüksel, a.g.m., s.239; Yüksel, a.g.e., s.281; Tekinalp, a.g.e., s.458.

³⁹² Çeker, a.g.e., s.59; Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.5.

“teselsülsüz müşterek hesap” olarak kabul edilir³⁹³. Bu durumda hesap sahiplerinin ortak mevduat hesabında sahip oldukları pay da gösterilmemişse, hesap sahiplerinin hesapta eşit oranda pay sahibi oldukları kabul edilir³⁹⁴. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da verdiği bir kararda, “*Dava konusu somut olayda, banka hesap kartonunda ve davacılar ..., ..., ... ve ... tarafından davacı ...’a verdikleri ... tarihli vekaletnamede, hesabın, teselsüllü müşterek hesap olduğu yolunda bir kayıt bulunmamaktadır. Cari Hesap ve Bankacılık Hizmetleri Genel Sözleşmesi de sadece ... tarafından imzalanmış olup, diğer davacılar tarafından imzalanmadığı gibi, onlar adına vekaleten imzalandığına dair bir kayıt da bulunmamaktadır. Bu durumda dava konusu hesap, teselsüllü müşterek hesap olmayıp, bölünebilir müşterek hesap olduğundan, davacı ... ve diğer davacıların paranın tamamında tek başına tasarruf yetkisi bulunmadığı ve tüm hesap sahiplerinin hesaptaki parada eşit oranda pay sahibi olduklarının kabulü gerekir.*” gerekçesini taşıyan özel daire bozma ilamını benimseyerek buna göre karar vermiştir³⁹⁵. Buna karşılık yüksek Yargıtay’ın, birden fazla kimsenin bankada açtırdıkları müşterek hesabın sözleşmeye dayanan müteselsil alacaklılık tipini oluşturduğu, sözleşmede açıklık bulunmaması halinde teselsüllü hesabın varlığının kabul edileceği ve hesap sahiplerinden her birinin diğerinin onayı olmaksızın müşterek hesapta tasarrufta bulunabileceğini belirten kararları da vardır³⁹⁶.

³⁹³ Atabek, a.g.m., s.106; Reisoğlu, Şerh, s.874; Çeker, a.g.m., s.219, 221; Y. 11.HD, 18.03.1999 t., 1998/9017 E. ve 1999/2308 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 05.03.2011); Y. 11.HD, 20.09.2005 t., 2005/5813 E. ve 2005/8367 K. (Tarhan, a.g.m., s.91 ve dn. 12). Aksi yönde görüş için bkz. Tekinalp, a.g.e., s.456; Kaplan, Banka Hesabı, s.283; Alıcı, a.g.e., s.675.

³⁹⁴ Atabek, a.g.m., s.112; Reisoğlu, Şerh, s.874 ve yukarıda atıf yapılan Yargıtay kararları.

³⁹⁵ Y.HGK, 30.05.2007 t., 2007/11-312 E. ve 2007/309 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 05.03.2011 ve Tarhan, a.g.m., dn. 14).

³⁹⁶ Y. 3.HD, 23.06.2005 t., 2005/5882 E. ve 2005/6878 K. (İstanbul Barosu Dergisi 2009, S:6, C:83, s. 3235-3236); Y.HGK, 12.07.2006 t., 2006/3-517 E. ve 2006/525 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 05.03.2011).

2. Teselsüllu Ortak Hesaplar

Bu ortak hesap türü, mevduat hesabı üzerinde hesap sahiplerinin her birinin tek başına tasarruf etmeye yetkili oldukları hesap türüdür³⁹⁷. Hesap sahiplerinden her biri tek başına hesap üzerinden para çekme, havale-EFT yapma, virman talimatı verme yetkilerine sahiptir³⁹⁸.

Burada hesap sahiplerinden her biri hesapta tek başına işlem yapmaya yetkili olduğundan, banka, hesap sahiplerinden biri tarafından mevduatın iadesi talep edildiğinde diğer hesap sahibinin iznini aramayacaktır³⁹⁹. Banka, hesap sahiplerinden birine ödeme yaparak diğerlerine karşı da borcundan kurtulur⁴⁰⁰. Bu hesap türünde hesap sahiplerinden her biri bankaya karşı BK md. 148 uyarınca müteselsil alacaklı konumundadır⁴⁰¹.

Teselsüllu müşterek hesap açılırken tüm hesap sahiplerinin imzasının şart olup olmadığı doktrinde tartışılmıştır. Hesap sahiplerinden biri tarafından tek imza ile hesap açılabilirliği, bu durumda diğer ortaklardan imza alınana kadar sözleşmenin onlar için tek taraflı bağlamazlık hukuki statüsünde olduğu, icazet vermedikleri takdirde sözleşmenin yalnızca imza atan hesap sahibi açısından geçerli olacağı savunulmuştur⁴⁰². *Kaplan* ise, teselsüllu müşterek hesabı açan ve parayı bankaya yatıran hesap sahibinin banka ile sözleşmeyi imzalaması durumunda, sözleşmenin banka ile diğer hesap sahipleri arasında da kurulmuş olacağını, imza yokluğu nedeniyle

³⁹⁷ Çeker, a.g.m., s.217; Tekinalp, a.g.e., s.456; Yüksel, a.g.m., s.239; Acar, a.g.e., s.168; Tarhan, a.g.m., s.90.

³⁹⁸ Çeker, a.g.e., s.63; Tekinalp, a.g.e., s.456; Yüksel, a.g.m., s.239.

³⁹⁹ Çeker, a.g.e., s.63; Alıcı, a.g.e., s.673.

⁴⁰⁰ Çeker, a.g.m., s.217; Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.10-11; Tekinalp, a.g.e., s.457; Reisoğlu, Şerh, s. 872; Yüksel, a.g.m., s.240; Kaplan, Banka Hesabı, s.283.

⁴⁰¹ Atabek, a.g.m., s. 105; Tekinalp, a.g.e., s.457; Yüksel, a.g.m., s.240; Reisoğlu, Borçlar Hukuku, s.86; Acar, a.g.e., s.171; Tarhan, a.g.m., s.90; Kaplan, Banka Hesabı, s.283; Alıcı, a.g.e., s.673; Tandoğan, banka ile hesap sahipleri arasındaki sözleşme üzerinde hesap sahipleri arasında yer alan bir kişinin gerçekte iç ilişkide hiç alacaklı olmayabileceğinden hareketle, alacaklılar arası teselsül görüşüne iştirak etmemektedir (bkz. Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.3).

⁴⁰² Çeker, a.g.m., s.218.

sözleşmenin kurulmadığını iddia etmenin doğruluk ve dürüstlük kuralına uygun düşmeyeceğini savunmuştur⁴⁰³. Yargıtay da Kaplan'ın görüşünü aynen benimseyerek, “... *teselsüllü müşterek hesabın açılması sırasında hesabı açtırmanın dışındaki hesap sahiplerinin imzalarının bulunmaması ancak, teselsüllü müşterek hesap sözleşmesinde tüm hesap sahiplerinin sözleşmeyi imzalamaları halinde sözleşmenin yürürlüğe gireceği yönünde bir hüküm mevcutsa, sözleşmenin kuruluşuna engel olur*” gerekçesiyle, sözleşmede bu yönde bir hüküm olmadığı takdirde teselsüllü ortak hesap sözleşmelerinin, hesap sahiplerinden birinin imzasıyla diğer hesap sahipleri için de geçerli olarak kurulmuş olacağı sonucuna varmıştır⁴⁰⁴.

Teselsüllü ortak hesaplarda hesap sahiplerinden her biri hesapta işlem yaparken kendi payı oranında kendi adına, diğer hesap sahiplerinin payı oranında ise onların temsilcisi sıfatıyla işlem yapmış olur⁴⁰⁵. Ortak hesap sahiplerinin hesapta hangi oranlarla pay sahibi oldukları sözleşmede belirtilmemişse, TMK'nın 688/2. maddesi uyarınca eşit oranda pay sahibi sayılırlar⁴⁰⁶. Teselsüllü hesap sahiplerinden birinin borçlu bankadan paranın tamamını çekmesi halinde, diğer hesap sahipleri kendi paylarına düşen miktarı ondan talep edebilecektir⁴⁰⁷.

Alacaklılar arasında teselsül olan bu hesap türünde banka mevduatı iade ederken, parayı çekmeyi talep eden hesap sahibine talep ettiği miktarda parayı iade etmekte, alacaklı konumunda olan hesap sahipleri arasında bir ayırım yapmamaktadır⁴⁰⁸. Bankanın bu serbestisi, hesap sahiplerinden biri tarafından mahkemeye veya icra dairesine müracaat edilerek bankaya bu hususta bildirimde bulunuluncaya kadar devam eder (BK md. 148/3)⁴⁰⁹.

⁴⁰³ Kaplan, Banka Sözleşmesi, s.233. Aynı yönde görüş için bkz. Alıcı, a.g.e., s.673-674.

⁴⁰⁴ Y.HGK, 12.07.2006 t., 2006/3-517 E. ve 2006/525 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 05.03.2011).

⁴⁰⁵ Çeker, a.g.m., s.217; Y. 3.HD., 05.04.2005 t., 2005/3579 E. ve 2005/3645 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 05.03.2011).

⁴⁰⁶ Reisoğlu, Borçlar Hukuku, s.87; Alıcı, a.g.e., s.674.

⁴⁰⁷ Reisoğlu, Borçlar Hukuku, s.87.

⁴⁰⁸ Tekinalp, a.g.e., s.457; Kaplan, Banka Hesabı, s.284.

⁴⁰⁹ Tekinalp, a.g.e., s.457; Yüksel, a.g.m., s.240; Atabek, a.g.m., s.105.

Böyle bir bildirimi alan banka, artık sadece bildirimi yaptırana mevduatı iade edecektir⁴¹⁰.

Teselsüllü müşterek hesap bakiyesinin pasif (borçlu) bakiye vermesi halinde, tüm hesap sahiplerinin bankaya karşı müteselsil borçlu olduğu kabul edilmektedir⁴¹¹.

Tasarruf mevduatı, mevduat bankaları nezdinde açtırılan, gerçek kişilere ait özel ve münhasıran çek keşide edilmesi dışında ticari işlemlere konu olmayan mevduat olarak tanımlandığından, mevduat hesaplarında çek keşide edilebilmektedir. Peki, ortak mevduat hesapları üzerinden de çek keşide edilebilecek midir? Doktrinde bu soru teselsüllü ortak hesaplar bakımından olumlu yanıtlanarak, teselsüllü ortak hesaplar üzerine çek keşide edilebileceği, bu takdirde münferiden yetkili her bir hesap sahibine çek karnesi verileceği belirtilmiştir⁴¹². Teselsülsüz ortak hesaplarda ise hesap sahiplerinin hesap üzerinde tek başına tasarruf yetkisi olmadığından, bu hesaplara çek karnesi verilmemektedir⁴¹³.

IV. MEVDUAT HESABININ HACZEDİLMESİ

İcra ve İflas Kanununun 85. maddesi, “*Borçlunun kendi yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır mallarıyla taşınmazlarından ve alacak ve haklarından alacaklının ana, faiz ve masraflar da dahil olmak üzere bütün alacaklarına yetecek miktarı haczolunur*” hükmünü amirdir. Buna göre, borçluların, takip alacaklısı bakımından üçüncü şahıs konumunda olan bankalardaki alacak haklarını teşkil eden mevduatlarının haczi mümkündür⁴¹⁴.

⁴¹⁰ Tekinalp, a.g.e., s.457; Yüksel, a.g.m., s.240; Atabek, a.g.m., s.105

⁴¹¹ Tekinalp, a.g.e., s.457; Kaplan, Banka Hesabı, s.284; Tarhan, a.g.m., s.94.

⁴¹² Çeker, a.g.m., s.226; Tarhan, a.g.m., s.93.

⁴¹³ Çeker, a.g.m., s.226; Tarhan, a.g.m., s.93.

⁴¹⁴ Kuru, Baki; Bankalardaki Mevduatın ve Diğer Alacakların Haczi (Mevduat Haczi), İstanbul 2002, s.7; Kuru, Baki; *İcra ve İflas Kanununun 89. Maddesinde Yapılan Değişiklikler* (Tebliğ), Bankacılar Dergisi 2003, S:47, s59.

A. Vadesiz Mevduat Hesaplarının Haczedilmesi

İcra ve İflas Kanununun 89. maddesi uyarınca, borçlunun üçüncü kişiler nezdinde bulunan ve bir kıymetli evraka bağlı olmayan, yani hamiline ait olmayan veya cirosu kabil bir senede müstenit bulunmayan, bütün alacaklarının haczinin istenmesi mümkündür⁴¹⁵. Borçlunun üçüncü kişilerdeki haczedilebilecek alacaklarına ve haklarına verilecek örneklerin başında, borçlunun bir bankadaki mevduatı (parası) gelmektedir⁴¹⁶.

Borçlunun banka nezdindeki vadesiz mevduat hesabı ister Türk Lirası olsun ister yabancı para cinsinden olsun, İİK md. 89'un tatbiki mümkündür⁴¹⁷.

Borçlunun bankadaki mevduatı, alacaklının talebi üzerine icra dairesi tarafından haczedilir⁴¹⁸. İcra dairesi tarafından hazırlanıp üçüncü kişiye (bankaya) gönderilen bu haciz ihbarnamesine "birinci haciz ihbarnamesi" denir⁴¹⁹. İcra dairesinde düzenlenen haciz tutanağına borçlunun da imzasının alınması pratikte mümkün olmadığından, bankadaki mevduatın haczedildiği borçluya ayrıca bildirilir (İİK md. 86)⁴²⁰. Bankadaki mevduatının haczedildiği kendisine bildirilen borçlu, henüz birinci haciz ihbarnamesi bankaya tebliğ edilmemiş olsa dahi, bankadaki mevduatı üzerinde tasarruf edemez, parasını çekemez⁴²¹. Borçlunun buna aykırı davranışının TCK md. 289 uyarınca cezalandırılacağı, borçluya gönderilen bildirimde açıkça ihtar edilmesi gerekmektedir⁴²².

⁴¹⁵ Kuru, Tebliğ, s.59-60; Kuru, Mevduat Haczi, s.12; Yüksel, a.g.m., s.242.

⁴¹⁶ Kuru, Tebliğ, s.59-60; Öztekin, Selçuk; *Banka Mevduatının Haczi*, Banka ve Finans Hukuku Panel ve Seminer Notları, İstanbul 2009, s.532; Arslan, Ramazan; *Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi*, Dr. A.Recai Seçkin'e Armağan 1974, s.94.

⁴¹⁷ Kuru, Tebliğ, s.75; Öztekin, a.g.m., s.534.

⁴¹⁸ Kuru, Tebliğ, s.60.

⁴¹⁹ Kuru, Tebliğ, s.61; Uyar, Talih; *Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki -Kıymetli Evraka Bağlanmamış Olan- Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi*, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi 1981, S:2, s. 207-208.

⁴²⁰ Kuru, Tebliğ, s.61; Öztekin, a.g.m., s.537; Kuru, Mevduat Haczi, s.15.

⁴²¹ Kuru, Tebliğ, s.61; Öztekin, a.g.m., s.537; Kuru, Mevduat Haczi, s.15.

⁴²² Kuru, Tebliğ, s.61; Öztekin, a.g.m., s.537; Kuru, Mevduat Haczi, s.15.

Borçlunun, takip alacaklısının bildirdiği bankada mevduatının olup olmadığı ve varsa ne miktarda olduğu, icra dairesi tarafından bankaya gönderilen haciz ihbarnamesi neticesinde anlaşılacaktır⁴²³. Haciz ihbarnamesine, borçlunun bankadaki mevduatının ancak takip konusu anapara, faiz ve masrafların toplamına yetecek kadarının haczedildiğinin açıkça belirtilmesi zorunludur⁴²⁴. Birinci haciz ihbarnamesinde bankaya, bundan böyle borcunu ancak icra dairesine ödeyebileceği (yani takip borçlusunun üzerine haciz konulan mevduatını ancak icra dairesine iade edebileceği), takip borçlusuna yapılacak ödemenin geçerli olmadığı, aksi takdirde borcu icra dairesine tekrar ödemek zorunda kalacağı, borcu olmadığı veya haciz ihbarnamesinin tebliğinden önce borcun ödendiği veya alacağın borçluya veya emrettiği yere verildiği iddiasında ise durumu haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde icra dairesine yazılı veya sözlü olarak bildirmesi gerektiği, aksi halde borcun zimmetinde sayılarak borcu icra dairesine ödemek zorunda kalacağı ihtar olunur (İİK md. 89/1,2,3,4)⁴²⁵.

Birinci haciz ihbarnamesini tebellüğ eden banka, kayıtlarını derhal kontrol ederek, borçlunun bankada mevduatının olup olmadığını araştıracaktır⁴²⁶. Borçlunun bankada mevduatının olduğunun anlaşılması üzerine haczi tatbik ederek, durumu mevduat sahibine ve icra dairesine bildirecektir⁴²⁷. Birinci haciz ihbarnamesinin tebliğinden sonra, takip borçlusunun kendi nezdinde mevduatı olduğunu tespit eden banka, kendi alacaklısı konumunda olan takip borçlusuna ödeme yaparak borcundan kurtulmayacak, borcu icra dairesine tekrar ödemek zorunda kalacaktır⁴²⁸.

⁴²³ Kuru, Tebliğ, s.60; Öztekin, a.g.m., s.538.

⁴²⁴ Kuru, Tebliğ, s.61; Öztekin, a.g.m., s.538; Kuru, Mevduat Haczi, s.15.

⁴²⁵ Kuru, Tebliğ, s.62; Kuru, Mevduat Haczi, s.23-24; Arslan, a.g.m., s.98; Uyar, a.g.m., s.208; Yavaş, Murat; Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi, İstanbul 2005, s.20-21.

⁴²⁶ Kuru, Tebliğ, s.62; Kuru, Mevduat Haczi, s.31.

⁴²⁷ Kuru, Tebliğ, s.62; Kuru, Mevduat Haczi, s.31-32; Yüksel, a.g.m., s.243.

⁴²⁸ Öztekin, a.g.m., s.537; Yavaş, a.g.e., s.16, 55.

Banka, birinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde, itiraz edebilir (İİK md. 89). Bankanın nezdinde takip borçlusunun mevduatının hiç olmaması veya mevduatın miktarının haciz ihbarnamesinde yazılı olan miktar kadar olmaması halinde, bankanın haciz ihbarnamesine itiraz etmesi gereklidir⁴²⁹. Kısmi itirazda itiraz edilen kısmın açıkça belirtilmesi lazımdır (İİK md. 62/4)⁴³⁰. Bankanın borca itiraz sebepleri, İİK md. 89/2’de sayılan sebeplerle sınırlı değildir⁴³¹. Banka, haciz ihbarnamesine karşı zamanaşımı, takas, rehin, intifa hakkı gibi def’i ve itirazlarını da ileri sürebilir⁴³². Haciz ihbarnamesine süresi içerisinde itiraz edildiği takdirde banka borcu ödemekten kurtulacaktır⁴³³. Aksi takdirde, borç zimmetinde sayılacak ve banka bu parayı icra dairesine ödemek zorunda kalacaktır⁴³⁴. Bankanın itirazının doğruluğuna inanmayan alacaklının İİK md. 89/4 uyarınca ceza ve tazminat davası açma hakkı vardır.

Banka birinci haciz ihbarnamesine süresi içerisinde itiraz etmezse, borç bankanın zimmetinde sayılır⁴³⁵. Borcun bankanın zimmetinde sayılması kesin bir karine olmadığından, bankaya bu karineyi çürütmesi için bir şans daha verilerek “ikinci haciz ihbarnamesi” gönderilir⁴³⁶.

İkinci haciz ihbarnamesine geçmeden evvel, bankanın birinci haciz ihbarnamesine karşı sergileyebileceği bir diğer davranıştan söz etmekte fayda vardır. Banka, birinci haciz ihbarnamesine süresi içerisinde itiraz etmez fakat borcu kabul ettiğini bildirirse, bankaya ikinci ve üçüncü haciz ihbarnamelerinin gönderilmesine gerek kalmaz; banka, kabul ettiği borcu icra

⁴²⁹ Kuru, Tebliğ, s.62; Kuru, Mevduat Haczi, s.32.

⁴³⁰ Öztekin, a.g.m., s.540.

⁴³¹ Kuru, Tebliğ, s.69; Öztekin, a.g.m., s.541; Üstündağ, Saim; İcra Hukukunun Esasları (İcra Hukuku), İstanbul 2004, s.197; Uyar, Şerh, s.7623; Yavaş, a.g.e., s.79.

⁴³² Kuru, Tebliğ, s.69; Öztekin, a.g.m., s.541; Reisoğlu, Şerh, s.880.

⁴³³ Kuru, Tebliğ, s.63.

⁴³⁴ Kuru, Tebliğ, s.62; Uyar, a.g.m., s.210; Öztekin, a.g.m., s.539; Reisoğlu, Şerh, s.880; Yüksel, a.g.m., s.242.

⁴³⁵ Kuru, Tebliğ, s.63; Arslan, a.g.m., s.102; Öztekin, a.g.m., s.539; Uyar, Şerh, s.7610.

⁴³⁶ Kuru, Tebliğ, s.64; Öztekin, a.g.m., s.539.

daireesine ödeme yükümlülüğü ile karşı karşıya kalır⁴³⁷. Ödemezse alacak icra dairesi tarafından zorla tahsil edilir⁴³⁸. Bankanın bu bildirimden evvel, takip borçlusunun bankadan olan alacağını bir başka kişiye temlik ettiği anlaşılırsa, mesela alacağı temellük eden bunu ispatlayan temliknameyi icra dairesine gösterirse durum ne olacaktır? Bu takdirde alacağı temellük eden kişi alacağı yedinde bulunduran kişi sayılacak ve icra müdürü, takip alacaklısına, temellük edene karşı istihkak davası açması için süre verecektir⁴³⁹. Takip alacaklısı temellük edene karşı istihkak davası açmazsa, temellük edenin iddiasını kabul etmiş sayılacak ve bankadaki mevduat üzerindeki haciz kalkacak, banka mevduatı temellük eden üçüncü kişiye ödeyecektir⁴⁴⁰. Takip alacaklısı temellük edene karşı istihkak davası açarsa, banka, bu dava sonuçlanıncaya kadar mevduatı ne temellük edene ne de icra dairesine ödeyecek, davanın sonucuna göre ödeme yapacaktır⁴⁴¹.

Birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmeyen bankaya gönderilen ikinci haciz ihbarnamesinde bankaya, birinci haciz ihbarnamesine itiraz etmemesi nedeniyle borcun zimmetinde sayıldığı, ikinci haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren yedi gün içerisinde ikinci fıkrada belirtilen sebeplerle borca itiraz edebileceği, aksi takdirde zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemesi istenir (İİK md. 89/3)⁴⁴².

İkinci haciz ihbarnamesini alan banka, tebellüğ tarihinden itibaren yedi gün içinde itiraz etmezse, borcun zimmetinde sayılması karinesi kesinleşir⁴⁴³. Bankanın kesinleşen borcunu icra dairesine ödememesi halinde, bankaya “üçüncü haciz ihbarnamesi” gönderilir⁴⁴⁴. Üçüncü haciz ihbarnamesinde

⁴³⁷ Kuru, Tebliğ, s.73; Öztekin, a.g.m., s.539; Kuru, Mevduat Haczi, s.109-110; Uyar, Şerh, s.7609; Yavaş, a.g.e., s.59.

⁴³⁸ Kuru, Tebliğ, s.73; Öztekin, a.g.m., s.539; Kuru, Mevduat Haczi, s.110; Uyar, Şerh, s.7609; Yavaş, a.g.e., s.60.

⁴³⁹ Kuru, Mevduat Haczi, s.110.

⁴⁴⁰ Kuru, Mevduat Haczi, s.111.

⁴⁴¹ Kuru, Mevduat Haczi, s.111.

⁴⁴² Kuru, Tebliğ, s.64; Yavaş, a.g.e., s.69-70; Arslan, a.g.m., s.102-103; Üstündağ, İcra Hukuku, s.198.

⁴⁴³ Kuru, Tebliğ, s.64; Arslan, a.g.m., s.103.

⁴⁴⁴ Kuru, Tebliğ, s.64; Öztekin, a.g.m., s.543.

bankaya, zimmetinde sayıldığı kesinleşen borcu, ihbarnamenin tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde icra dairesine ödemesi veya aynı süre içerisinde takip alacaklısı aleyhine menfi tespit davası açması, aksi takdirde zimmetinde sayılan borcu ödemeye zorlanacağı bildirilir (İİK md. 89/3)⁴⁴⁵.

Banka, üçüncü haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde menfi tespit davası açmazsa ve bu süre içerisinde borcu icra dairesine ödemezse, zimmetinde olduğu kesinleşen paranın cebri icra kanalıyla tahsili yoluna gidilerek, parayı icra dairesine ödemesi için zorlanır⁴⁴⁶. Burada, sanki takip alacaklısı ile banka arasında bir icra takibi varmış da bu takip kesinleşmiş gibi bir durum ortaya çıkmaktadır⁴⁴⁷. Takip alacaklısının, on beş günlük sürenin bitiminden itibaren bir sene içerisinde bankanın zimmetindeki borcun zorla tahsilini talep etmemesi halinde, bankanın zimmetindeki alacak üzerindeki haciz düşer⁴⁴⁸.

Banka, icra dairesine ödemek zorunda kaldığı paranın iadesini ancak alacaklı kötü niyetli ise isteyebilir (İİK md. 89/5)⁴⁴⁹. Bankanın takip borçlusuna borcu olmadığını bildiği halde bankaya haciz ihbarnameleri gönderterek, borcun bankanın zimmetinde sayılmasını sağlayan alacaklının kötü niyetli olduğu varsayılacaktır⁴⁵⁰. Banka istirdat davasını, takip borçlusuna ve kötü niyetli alacaklıya karşı ayrı ayrı açabileceği gibi, birlikte de açabilir⁴⁵¹.

Banka, üçüncü haciz ihbarnamesinin tebliğinden itibaren on beş gün içerisinde menfi tespit davası açarsa, bu davada verilen hüküm kesinleşinceye kadar zimmetinde sayılan borcu ödemeye zorlanamaz⁴⁵². Ancak bunun için bankanın, menfi tespit davası açtığına dair belgeyi, üçüncü

⁴⁴⁵ Kuru, Tebliğ, s.64; Öztekin, a.g.m., s.543; Üstündağ, İcra Hukuku, s.199.

⁴⁴⁶ Kuru, Tebliğ, s.65; Öztekin, a.g.m., s.544; Yavaş, a.g.e., s.124.

⁴⁴⁷ Kuru, Tebliğ, s.65-66.

⁴⁴⁸ Öztekin, a.g.m., s.544.

⁴⁴⁹ Kuru, Tebliğ, s.65; Öztekin, a.g.m., s.545-546.

⁴⁵⁰ Kuru, Tebliğ, s.65; Öztekin, a.g.m., s.545-546.

⁴⁵¹ Kuru, Tebliğ, s.65; Öztekin, a.g.m., s.545.

⁴⁵² Kuru, Tebliğ, s.68; Öztekin, a.g.m., s.543.

haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden itibaren yirmi gün içerisinde icra dairesine götürmesi gerekmektedir⁴⁵³. Bu davada davacı bankanın, takip borçlusuna borcu olmadığını ispat etmesi gerekmektedir⁴⁵⁴. Banka bu iddiasını takip borçlusunun bankada hiç veya haczi talep edilen miktar kadar parasının olmadığı, birinci haciz ihbarnamesinin kendisine tebliğinden önce mevduatın takip borçlusuna iade edildiği veya mevduatın zamanaşımı, takas ve benzeri nedenlerle son bulunduğu gerekçeleriyle ispat edecektir⁴⁵⁵. Banka menfi tespit davasını kazanırsa, zimmetinde sayılan borcu icra dairesine ödemekten kurtulur⁴⁵⁶. Davayı kaybetmesi halinde ise, banka zimmetinde sayılan borcu ödemek zorunda kalacağı gibi, dava konusu alacağın yüzde kırkıdan az olmamak üzere tazminat ödemeye de mahkum olur (İİK md. 89/3)⁴⁵⁷.

Takip borçlusunun banka nezdindeki mevduatının haczedilmesinden sonra, başka bir alacak için haciz ihbarnamesi gönderilmesi halinde banka, bu ikinci icra dairesine vereceği cevapta, takip borçlusunun kendisinden bir alacağı olduğunu ancak bu alacağın daha önce haczedilmiş olduğunu, bu alacak üzerine yeniden haciz konulduğunu bildirir⁴⁵⁸. Bu halde banka, takip borçlusunun alacağını, alacak üzerine daha önce haciz koyduran icra dairesine öder⁴⁵⁹.

Haciz ihbarnamesini tebellüğ eden bankanın, takip borçlusunun banka nezdinde bulunan alacağı üzerinde rehin hakkına sahip olması, bankanın icra dairesine süresi içerisinde cevap verme yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz⁴⁶⁰. Rehin hakkına sahip olan bankanın, alacağını öncelikle elde etme hakkına sahip olup; haciz ihbarnamesini tebellüğ ettikten sonra hesaptaki paraya

⁴⁵³ Kuru, Tebliğ, s.68; Öztekin, a.g.m., s.543.

⁴⁵⁴ Kuru, Tebliğ, s.68; Yavaş, a.g.e., s.109-110.

⁴⁵⁵ Kuru, Tebliğ, s.68.

⁴⁵⁶ Kuru, Tebliğ, s.68; Öztekin, a.g.m., s.544; Yavaş, a.g.e., s.121.

⁴⁵⁷ Kuru, Tebliğ, s.68; Öztekin, a.g.m., s.544; Üstündağ, İcra Hukuku, s.199.

⁴⁵⁸ Kuru, Tebliğ, s.74.

⁴⁵⁹ Kuru, Tebliğ, s.74.

⁴⁶⁰ Yasaman, a.g.e., s.178-179.

kendi rehin alacağına karşılık olmak üzere el atamayacağı savunulmuştur⁴⁶¹. Ancak doktrinde Reisoğlu'nun belirttiği gibi, banka lehine kurulan geçerli bir rehin hakkına dayanarak, gönderilen haciz ihbarnamesine karşılık bankanın rehin hakkını ileri sürmesi mümkündür⁴⁶². Yargıtay da yerleşik içtihatlarında, borçlunun bankadaki mevduatına ilişkin olarak gönderilen haciz ihbarnamesine karşı, bankanın, mevduat üzerinde rehin hakkı bulunduğunu ileri sürmesinin mümkün olduğu ve bu takdirde İcra ve İflas Kanununun 99. maddesinde belirtilen prosedür uygulanmadan paranın bankadan istenmesinin kanuna aykırı olduğu belirtilmiştir⁴⁶³.

B. Vadeli-İhbarlı Mevduat Hesaplarının Haczedilmesi

Vadeli ve ihbarlı mevduat hesaplarının da vadesiz mevduat hesapları gibi haczedilmesi mümkündür⁴⁶⁴. Vadesiz mevduat hesaplarından farklı olan mesele, bu hesaplarda vade süresinin dolması beklenilmeden veya ihbar sürelerine riayet edilmeden paranın icra dairesine ödenmesinin istenip istenemeyeceğidir. Doktrinde çoğunlukla, vadeli ve ihbarlı mevduat hesaplarında vade ve ihbar sürelerine uyulmadan mevduatın iadesi talep edildiğinde bankaların vade ve ihbar defilerini ileri sürmeyererek mevduatı iade ettiklerinden hareketle, vade ve ihbar sürelerinden önce paranın icra dairesine ödenmesinin bankalardan istenebileceğini ve bankaların da bu takdirde vade veya ihbar sürelerinden önce parayı icra dairelerine ödemeleri gerektiği savunulmaktadır⁴⁶⁵. Bankaların uygulamada genellikle vade ve ihbar defilerini ileri sürmeyererek mevduatı iade etmeleri, onlara tanınan vade ve ihbar defini ileri sürme hakkını ortadan kaldırmadığından; bankaların, vade ve ihbar sürelerini beklemeksizin icra dairelerine ödeme yükümlülüğü yoktur⁴⁶⁶. İcra ve İflas Kanununun 90. maddesinde yer alan, “İcra dairesi

⁴⁶¹ Yasaman, a.g.e., s.178-179.

⁴⁶² Reisoğlu, Şerh, s.868.

⁴⁶³ Bkz. yukarıda 182. dn.de yer alan Yargıtay kararları.

⁴⁶⁴ Kuru, Tebliğ, s.75; Reisoğlu, Şerh, s.878; Öztekin, a.g.m., s.534.

⁴⁶⁵ Kuru, Tebliğ, s.75; Öztekin, a.g.m., s.534.

⁴⁶⁶ Reisoğlu, Şerh, s.878; Arslan, a.g.m., s.96.

haczedilen hakların muhafazasına ve alacaklardan günü gelenlerin tahsiline çalışır ...” hükmü gereği, mahcuz alacakların vadesinden önce yatırılmayacağı da savunulmuştur⁴⁶⁷.

C. Mevduat Hesabına Gelecek Müstakbel Alacakların Haczedilmesi

İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre mevduatın haczedilebilmesi için kural olarak takip borçlusunun banka nezdinde mevcut bir alacağının bulunması gereklidir⁴⁶⁸.

Takip borçlusu ile banka arasında mevcut olan bir hukuki ilişkiye dayanan, henüz doğmamış olmakla beraber ileride doğması muhtemel olan alacakların -müstakbel alacakların- da haczinin mümkün olduğu, doktrin ve Yargıtay uygulamasında kabul edilmektedir⁴⁶⁹. Müstakbel alacakların haczedilebilmesi için, haciz ihbarnamesinin gönderildiği tarihte banka ile takip borçlusu arasında bir hukuki ilişkinin veya müstakbel alacağın doğumunu ihtimal dâhilinde gösteren bir hukuki temelin bulunması gereklidir⁴⁷⁰. Takip borçlusu ile banka arasında mevcut olan bir hukuki ilişkiye veya temele dayanmayan, sırf ümit ve ihtimale dayanan alacaklar müstakbel alacak olarak nitelendirilemeyeceğinden, haczi kabil değildir⁴⁷¹.

Müstakbel alacakların haczinin mümkün kılınması, doktrinde tartışılmıştır⁴⁷². Zira bu durum bankayı süresi belirli olmayan bir şekilde yükümlülük altına sokmakta, banka ileride mevduat hesabına yatırılacak

⁴⁶⁷ Yüksel, a.g.m., s.242.

⁴⁶⁸ Kuru, Tebliğ, s.76; Reisoğlu, Şerh, s.876.

⁴⁶⁹ Kuru, Tebliğ, s.76; Öztekin, a.g.m., s.535; Reisoğlu, Şerh, s.876; Üstündağ, İcra Hukuku, s.196; Uyar, Şerh, s.7604; Arslan, a.g.m., s.97; Yavaş, a.g.e., s.168; Y. 19.HD., 20.04.2000 t., 2000/964 E. ve 2000/2997 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 10.03.2011).

⁴⁷⁰ Kuru, Tebliğ, s.76; Öztekin, a.g.m., s.535; Reisoğlu, Şerh, s.876; Arslan, a.g.m., s.97.

⁴⁷¹ Kuru, Tebliğ, s.76; Öztekin, a.g.m., s.535.

⁴⁷² Reisoğlu, Şerh, s.878; Öztekin, a.g.m., s.535; Yavaş, a.g.e., s.170.

parayı süresi belirli olmayan bir şekilde takip ederek haciz altına alma yükümlülüğü ile karşı karşıya kalmaktadır⁴⁷³.

Uygulamada bankalar, icra daireleri tarafından gönderilen ve müstakbel alacakların da haczinin talep edildiği haciz ihbarnamelerine karşı, *“ileride doğacak hak ve alacaklar üzerinde haciz tatbiki mümkün değildir”* şeklinde cevap vermektedir. Bankaların, belirsiz bir süre için kendilerini yükümlülük altına sokan bu taleplere karşı anılan şekilde cevap vermekte haklı olduklarını düşünmekteyiz. Zira, her ne kadar doktrin ve yargı içtihatlarında müstakbel alacakların haczinin mümkün olduğu kabul edilmekte ise de; haciz tatbikinin belirsiz bir süre için takibi bankalar açısından çok güç olacağından, bunun pratik açıdan mümkün olmadığını düşünmekteyiz.

D. Ortak Mevduat Hesaplarının Haczedilmesi

Ortak hesap sahiplerinin mevduat hesabı üzerinde ancak hep birlikte tasarruf edebildikleri hesap türü olan teselsülsüz hesaplarda, hesap sahiplerinden birinin alacaklısı tarafından hesaba haciz konulması durumunda bankanın ne yapacağı doktrinde tartışılmıştır.

Yüksel, teselsülsüz hesaplarda ancak bütün hesap sahiplerinin müşterek borçları için sorumluluk kabul edileceğini, hesap sahiplerinin bir kısmının alacaklıları tarafından haciz konulması halinde haciz alacaklısının ancak diğer hesap sahipleri ile birlikte hesapta tasarrufta bulunabileceğini savunmuştur⁴⁷⁴. *Tandoğan* ve *Kuru* ise, teselsülsüz ortak hesap sahiplerinden birinin borcu için hesaptaki hissesinin İİK md. 94 ve 121'e göre haczedileceğini, haciz ihbarnamesini alan bankanın icra dairesine takip borçlusunun başkaları ile birlikte iştirak halinde, teselsülsüz, ortak hesabının

⁴⁷³ Reisoğlu, Şerh, s.878; Öztekin, a.g.m., s.535; Yavaş, a.g.e., s.170.

⁴⁷⁴ Yüksel, a.g.m., s.244.

bulunduğunu ve para miktarını bildirmesi gerektiğini belirtmiştir⁴⁷⁵. İcra ve İflas Kanununun 121. maddesine göre, iştirak halinde tasarruf olunan bir mal hissesinin paraya çevrilmesinde satışın nasıl yapılacağı icra müdürlüğünce icra mahkemesine sorulacağından, bankadan bu cevabı alan icra dairesi, takip borçlusunun teselsülsüz ortak hesaptaki hissesinin icra dairesine ödenmesini isteyemez⁴⁷⁶. Bu takdirde icra müdürü, takip borçlusunun teselsülsüz ortak hesaptaki hissesine düşen paranın icra dairesine ödenmesini icra mahkemesinden ister⁴⁷⁷. İcra mahkemesi, diğer ortak hesap sahiplerini dinledikten sonra, takip borçlusunun teselsülsüz ortak hesaptaki hissesine düşen paranın icra dairesine ödenmesine karar verebilir⁴⁷⁸.

Ortak hesap sahiplerinin her birinin hesap üzerinde tek başına tasarruf etmeye yetkili oldukları hesap türü olan teselsüllü hesaplarda, hesap sahiplerinden birinin alacaklısı tarafından hesaba haciz konulması durumunda, bankanın haciz ihbarnamesine vereceği cevapta, borçlunun banka nezdinde başkaları ile birlikte teselsüllü ortak hesabı bulunduğunu, aksinin kararlaştırıldığına dair bankada bir kayıt olmadığı için payların eşit sayıldığını, takip borçlusunun payına düşen miktarı ve bu miktar üzerine haciz şerhi işlendiğini bildirecektir⁴⁷⁹. Bu takdirde banka kalan kısmı diğer hesap sahiplerine ödeyebilecektir⁴⁸⁰.

E. Amme Alacağından Dolayı Bankadaki Mevduatın Haczedilmesi

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsili Usulü Hakkında Kanun, devlete ait vergi, resim, harç, ceza tahkik ve takiplerine ilişkin alacakları düzenlemektedir. Buna göre, amme alacağı borçlusunun bankadaki

⁴⁷⁵ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.12; Kuru, Mevduat Hacı, s.126. Aynı yönde görüş için bkz. Uyar, Şerh, s.7634.

⁴⁷⁶ Kuru, Mevduat Hacı, s.126.

⁴⁷⁷ Kuru, Mevduat Hacı, s.126; Uyar, Şerh, s.7634.

⁴⁷⁸ Kuru, Mevduat Hacı, s.126.

⁴⁷⁹ Reisoğlu, Şerh, s.875-876; Kuru, Mevduat Hacı, s.124; Reisoğlu, Borçlar Hukuku, s.88.

⁴⁸⁰ Reisoğlu, Şerh, s.875-876; Kuru, Mevduat Hacı, s.124.

mevduatının haczi, İİK'nın 89. maddesine göre değil, 6183 sayılı Kanunun 79. maddesine göre yapılır⁴⁸¹.

6183 sayılı Kanunun 79. maddesi uyarınca bankadaki mevduatın haczi, bankaya haciz keyfiyetinin tebliği suretiyle yapılır. Tahsil dairesi tarafından tebliğ edilecek haciz bildirisi ile; bundan böyle borcunu ancak tahsil dairesine ödeyebileceği ve amme borçlusuna yapılacak ödemenin geçerli olmayacağı, aksi takdirde amme borçlusuna yapılan ödemeler ile malın bedelini tahsil dairesine ödemek zorunda kalacağı bankaya bildirilir. Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri, alacaklı tahsil dairelerince ya da alacaklı amme idaresi vasıtasıyla, posta yerine elektronik ortamda tebliğ edilebilir ve bu tebligatlara elektronik ortamda cevap verilebilir (6183 sa. Kanun md. 79/1).

Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri; amme borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bankaların şubelerine doğrudan veya mahallindeki tahsil dairesi aracılığı ile tebliğ edileceği gibi Maliye Bakanlığınca belirlenecek tutarın üzerindeki alacaklar için doğrudan bankaların genel müdürlüklerine de tebliğ edilebilir. Haciz bildirisi bankanın genel müdürlüğüne de tebliğ edilmiş ise tüm şubelerini kapsayacak şekilde beyanda bulunma yükümlülüğü bankanın genel müdürlüğüne aittir (6183 sa. Kanun md. 79/2). Oysa ki amme alacakları dışındaki alacakların tahsili için mevduat üzerine gönderilen haciz ihbarnameleri, şubelerine tebliğ edilmek üzere genel müdürlüğe gönderilmeleri halinde geçersiz olur⁴⁸². İcra ve İflas Kanunun 89. maddesinin 7. fıkrasına göre, *“Haciz ihbarnamesi, bir hükmi şahsın ... merkez ve şubelerinden hangisine tebliğ edilmiş ise, beyanda bulunma mükellefiyeti yalnız ihbarnameyi tebellüğ eden merkez veya şubeye aittir”*. Buna göre haciz ihbarnamesi banka genel müdürlüğüne gönderildiyse, genel

⁴⁸¹ Kuru, Tebliğ, s.80; Yavaş, a.g.e., s.150.

⁴⁸² Reisoglu, Şerh, s.881.

müdürlük şubelerine sormaksızın takip borçlusunun genel müdürlük nezdinde mevduat hesabının bulunmadığı şeklinde cevap verebilecektir⁴⁸³.

Haciz bildirisi tebliğ edilen banka; borcu olmadığı veya malın yedinde bulunmadığı veya haczin tebliğinden önce borcun ödendiği veya malın tüketildiği ya da kusuru olmaksızın telef olduğu veya alacak borçluya veya emrettiği yere verilmiş olduğu gibi bir iddiada ise durumu, haciz bildirisinin kendisine tebliğinden itibaren yedi gün içinde tahsil dairesine yazılı olarak bildirmek zorundadır. Bankanın süresinde itiraz etmemesi halinde, mal elinde ve borç zimmetinde sayılır ve hakkında 6183 sayılı Kanun hükümleri uygulanır (6183 sa. Kanun md. 79/3).

Herhangi bir nedenle itiraz süresinin geçirilmesi halinde banka, haciz bildirisinin tebliğinden itibaren bir yıl içinde genel mahkemelerde menfi tespit davası açmak ve haciz bildirisinin tebliğ edildiği tarih itibarıyla amme borçlusuna borçlu olmadığını veya malın elinde bulunmadığını ispat etmek zorundadır. Menfi tespit davası açılması halinde mahkemece teminat karşılığında takip işlemlerinin durdurulmasına karar verilebilir. Teminat, alacaklı tahsil dairesine verilir ve haciz varakasına dayanılarak haczedilir. Taraflar arasında teminata ilişkin olarak çıkan anlaşmazlıklar, takip işlemlerinin durdurulması hakkında kararı veren mahkeme tarafından çözümlenir. Davasında haksız çıkan üçüncü şahıs aleyhine, haksız çıktığı tutarın %10'u tutarında ayrıca inkâr tazminatına hükmedilir (6183 sa. Kanun md. 79/4).

Üçüncü şahıs, haciz bildirisi üzerine yedi gün içinde alacaklı tahsil dairesine itiraz ettiği takdirde, alacaklı amme idaresi bir yıl içinde, üçüncü şahsın yaptığı itirazın aksini genel mahkemelerde açacağı davada ispat ederek, üçüncü şahsın İcra ve İflas Kanununun 338/1. maddesine göre

⁴⁸³ Reisoglu, Şerh, s.881; Yavaş, a.g.e., s.21-22; Arslan, a.g.m., s.102.

cezalandırılmasını ve borçlu bulunduğu tutarın ödenmesine hükmedilmesini isteyebilir.

V. MEVDUAT HESABI ÜZERİNDE İHTİYATİ HACİZ BULUNMASI

İcra ve İflas Kanununun 257. maddesi “*Rehinle temin edilmemiş ve vadesi gelmiş bir para borcunun alacaklısı, borçlunun yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır ve taşınmaz mallarını ve alacaklar ile diğer haklarını ihtiyaten haczettirebilir*” hükmünü içermektedir.

Takip borçlusunun bankadaki alacağı üzerine kesin haciz konulurken uygulanan hükümler, ihtiyati haciz konulması durumunda da geçerlidir⁴⁸⁴. Takip borçlusunun bankadan olan alacağının ihtiyaten haczedilmesine karar verildiği takdirde, bankaya kesin hacizde olduğu gibi birinci, duruma göre ikinci ve üçüncü haciz ihbarnameleri gönderilir⁴⁸⁵.

İhtiyati hacizde de bankanın birinci haciz ihbarnamesine yedi gün içinde itiraz etmesi halinde alacaklının ceza ve tazminat davası açmaya hakkı vardır ancak, ihtiyati haciz kesin hacze dönüşmedikçe alacaklı bu davayı açamaz⁴⁸⁶.

Banka haciz ihbarnamesine itiraz etmeyip takip borçlusunun bankadan alacağı -mevduatı- olduğunu bildirirse, bu alacağı artık mevduat sahibine değil, icra dairesine öder⁴⁸⁷. Ancak ihtiyati haciz kesin hacze dönüşmedikçe, para takip alacaklısına ödenmez⁴⁸⁸. Bu nedenle, ihtiyati haciz kesin hacze dönüşünce paranın icra dairesine ödeneceğinin bankaca taahhüt edilmesi

⁴⁸⁴ Kuru, Tebliğ, s.74.

⁴⁸⁵ Kuru, Tebliğ, s.74.

⁴⁸⁶ Kuru, Tebliğ, s.74; Kuru, Mevduat Haczi, s.115.

⁴⁸⁷ Kuru, Tebliğ, s.75.

⁴⁸⁸ Kuru, Tebliğ, s.75.

halinde, ihtiyati haciz kesin hacze dönüşünceye kadar paranın bankada bırakılmasının mümkün olduğu savunulmuştur⁴⁸⁹.

VI. MEVDUAT HESABI ÜZERİNDE İHTİYATİ TEDBİR BULUNMASI

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 389. maddesi ihtiyati tedbirleri düzenlemektedir.

Mevduat hesabındaki paranın kime ait olduğu konusunda bir anlaşmazlık olduğu takdirde, mahkeme tarafından mevduat üzerine ihtiyati tedbir konulmasına karar verilebilir⁴⁹⁰. Bu kararı tebellüğ eden banka, hesap üzerine tedbir şerhi düşer ve mevduat sahibinin bu hesapta işlem yapmasına izin vermez⁴⁹¹. İhtiyati tedbir kararı devam ettiği sürece, hesap sahibinin hesap üzerindeki tasarruf yetkisi ortadan kalkar⁴⁹². Mahkemece tedbir kararının kaldırılmasına karar verilirse, mevduat sahibi hesap üzerinde tekrar tasarruf yetkisini elde eder⁴⁹³.

Vadeli mevduat hesaplarına ihtiyati tedbir konulması halinde, tedbir kararının devam ettiği müddet içerisinde vadenin dolması halinde nasıl hareket edileceği tartışılmıştır⁴⁹⁴. Uygulamada ihtiyati tedbir kararları uzun yıllar devam edebilmekte, bu süre içerisinde mevduat sahibinin hesap üzerinde tasarruf yetkisi de sona erdiğinden, verdiği talimatların banka tarafından dikkate alınması mümkün olmamaktadır⁴⁹⁵. Bu durumda mahkemece aksi yönde bir karar alınmadığı sürece, mevduat sahibinin

⁴⁸⁹ Kuru, Tebliğ, s.75; Kuru, Mevduat Haczi, s.116-117.

⁴⁹⁰ Çeker, a.g.e., s.174.

⁴⁹¹ Çeker, a.g.e., s.174.

⁴⁹² Çeker, a.g.e., s.174.

⁴⁹³ Çeker, a.g.e., s.174.

⁴⁹⁴ Çeker, a.g.e., s.174.

⁴⁹⁵ Çeker, a.g.e., s.174.

iradesinin vadeyi yenileme yönünde olduğu farz edilerek, vadenin banka tarafından otomatik olarak yenilenmesinin yerinde olacağı belirtilmiştir⁴⁹⁶.

VII. BLOKE HESAPLAR

Hesap sahibinin hesap üzerindeki tasarruf yetkisinin kanundan, sözleşmeden veya idari bir karardan doğan sebeplerle kısıtlandığı hesaplara bloke hesap denilmektedir⁴⁹⁷. Hesabın blokeli olması demek, o hesaptaki bakiyenin tamamının veya bir miktarının belirli bir ödemeye karşılık tutulması demektir⁴⁹⁸.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı İç Ticaret Genel Müdürlüğü'nün Anonim ve Limited Şirketlerin Kuruluş ve Ana Sözleşme Değişikliği İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliği'nin⁴⁹⁹ 6. maddesi uyarınca, anonim veya limited şirketlerde kuruluş ve sermaye artırımlarında ortakların nakdi sermaye taahhütlerine ilişkin ödemeler, şirket tarafından bir bankada şirket adına açılan hesaplara yapılır. Bu amaçla açılan hesaplar, kanundan doğan bloke hesaplara verilebilecek örnekler arasındadır⁵⁰⁰. Ortakların nakdi sermaye taahhütlerine ilişkin olarak açılan bloke hesaplardaki bakiye banka tarafından sonradan ya şirkete ya da parayı yatıranlara ödenir⁵⁰¹.

04.02.2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda, bloke hesaplara örnek teşkil edecek bir hüküm yer almaktadır. Yürürlükteki Borçlar Kanunumuzda yer almayıp da Türk Borçlar Kanunu ile yeni ihdas edilen bu hüküm, "Kiracının güvence vermesi" başlığını taşımaktadır (Türk Borçlar Kanunu md. 342). Buna göre, konut ve çatılı işyeri kiralari hakkında

⁴⁹⁶ Çeker, a.g.e., s.174.

⁴⁹⁷ Kaplan, Banka Hesabı, s.282.

⁴⁹⁸ Yüksel, a.g.m., s.241.

⁴⁹⁹ 25.07.2003 tarih ve 25179 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵⁰⁰ Yüksel, a.g.m., s.241.

⁵⁰¹ Yüksel, a.g.m., s.241.

sözleşmeyle kiracıya güvence verme borcu getirilmişse ve güvence olarak para verilmesi kararlaştırılmışsa, kiracı, kiraya verenin onayı olmaksızın çekilmemek üzere güvence parasını bir banka nezdinde vadeli tasarruf mevduatı hesabı açtırarak bu hesaba yatırmak zorundadır. Banka bu güvenceyi ancak iki tarafın rızasıyla veya icra takibinin kesinleşmesiyle ya da kesinleşmiş mahkeme kararına dayanarak iade edebilir (Türk Borçlar Kanunu md. 342/2). Kiracı, bir banka nezdinde vadeli mevduat hesabı açtırarak güvence parasını bu hesaba yatırmakla, parayı bu hesapta bloke etmektedir. Hesapta blokeli olan bu parayı banka ancak belirli şartların gerçekleşmesi halinde ve kiracı ile kiraya verenin müşterek imzalarına iade edebilecektir. Maddenin son fıkrası *“Kiraya veren, kira sözleşmesinin sona ermesini izleyen üç ay içinde kiracıya karşı kira sözleşmesiyle ilgili bir dava açtığını veya icra ya da iflas yoluyla takibe girdiğini bankaya yazılı olarak bildirmemişse banka, kiracının istemi üzerine güvenceyi geri vermekle yükümlüdür.”* şeklinde ise de, maddenin ikinci fıkrasında bu paranın ancak kiracı ve kiraya verenin rızasıyla geri verilebileceği belirtildiğinden, uygulamada hiçbir bankanın kiraya verenin talebi üzerine mevduatı iade etmeyeceğini düşünmekteyiz. Söz konusu maddenin yürürlüğü, iş yeri kiralari için 01.07.2017 tarihine kadar ertelenmiştir⁵⁰².

Hesap sahibi ile banka arasındaki sözleşmede yer alan hükümler uyarınca, hesap sahibinin çek defterini, bankamatik veya kredi kartını, hesap cüzdanını kaybettiğini veya çalındığını bildirmesi hallerinde hesaba bloke konulur ve söz konusu aksaklık giderilinceye kadar hak sahibi de dahil olmak üzere hesaptan hiç kimseye ödeme yapılmaz⁵⁰³.

Banka müşterisi tarafından iradi olarak da bloke hesap açılması mümkündür⁵⁰⁴. Müşterinin, bankadan alacağı teminat mektubu karşılığı olarak banka tarafından talep edilen meblağı bir hesaba depo etmesi;

⁵⁰² 14.04.2011 tarih ve 27905 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 6217 sayılı Kanunun Geçici 2. Maddesi ile yürürlük 01.07.2017 tarihine kadar ertelenmiştir.

⁵⁰³ Kaplan, Banka Hesabı, s.282.

⁵⁰⁴ Yüksel, a.g.m., s.241.

tarafların bir miktar para üzerinde ilgililerin tasarruflarını önlemek amacıyla ve tarafsız saklamacı sıfatıyla parayı bankaya bloke hesap şeklinde yatırmaları iradi bloke hesap açmaya örnek verilebilir⁵⁰⁵.

Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri IV, No:28 sayılı Kaydileştirilen Sermaye Piyasası Araçlarına İlişkin Kayıtların Tutulmasının Usul ve Esasları Hakkında Tebliğ'in⁵⁰⁶ 20. maddesinde de, Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdindeki yatırımcı, katılımcı ve ortak hesaplara, ilgili üyenin tasarruf yetkisini sınırlamaya yönelik olarak yatırımcılar tarafından blokaj konulmasının mümkün olduğu ve bu konudaki esasların MKK tarafından belirleneceği ifade edilmiştir. MKK da, "Merkezi Kaydi Sistem – İş ve Bilişim Uygulama İlke ve Kuralları" başlıklı kamuya açık belgesinde, yatırımcı blokajının nasıl uygulanacağını düzenlemiştir⁵⁰⁷.

VIII. KÜÇÜKLER ADINA AÇILAN MEVDUAT HESAPLARI

Türk Medeni Kanununun 11. maddesi uyarınca erginlik, on sekiz yaşın doldurulmasıyla başlar⁵⁰⁸. Hukukumuzda göre on sekiz yaşını doldurmamış olan kişilere "küçük" adı verilir⁵⁰⁹.

Aşağıda küçüklerin durumu velayet altında olmaları, vesayet altında olmaları, ergin kılınma şekilleri ve muamele ehliyetlerine göre ayrı ayrı incelenecektir.

⁵⁰⁵ Yüksel, a.g.m., s.241.

⁵⁰⁶ Anılan Tebliğ, 22.12.2002 tarih ve 24971 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Tebliğ'in 20. maddesinde değişiklik yapan Tebliğ ise 31.07.2004 tarih ve 25539 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁵⁰⁷ <http://www.mkk.com.tr/wps/wcm/connect/e684d01c-974a-4ae5-a7df-8a41440cb2b1/is+ve+bilisim+uygulama+ilke+ve+kurallar%C4%B1.pdf?MOD=AJPERES>, (23.04.2011).

⁵⁰⁸ Öztan, Bilge; Medeni Hukukun Temel Kavramları (Temel Kavramlar), Ankara 2009, s.248; Dural, Mustafa / Ögüz, Tufan; Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, İstanbul 2009, s.49.

⁵⁰⁹ Özsunay, Ergun; Bankalarda Çocuklar Adına Açılan Hesaplar ve Bu Hesaplara İlişkin Güncel Sorunlar, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, s.5.

A. Velayet Altında Bulunan Küçüklerin Durumu

Türk Medeni Kanununun 335. maddesi uyarınca, ergin olmayan çocuk, ana ve babasının velayeti altındadır. Yine aynı madde uyarınca, kısıtlanmış ergin çocuklar da ayrı bir vasi atanmasına karar verilmedikçe ana ve babanın velayeti altındadır.

Türk Medeni Kanununun 336. maddesine göre, evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar. Türk Medeni Kanununun 342. maddesinde de, ana ve babanın velayetleri çerçevesinde üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisi oldukları, devamla, iyiniyetli üçüncü kişilerin eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayabilecekleri belirtilmiştir. Bu hüküm uyarınca, ana veya babadan biri tek başına, bankalarda çocuk adına hesap açtırma hakkına sahiptir⁵¹⁰. Ana veya babadan biri, küçük adına açılan hesap üzerinde tek başına tasarrufta bulunma hakkını da haizdir⁵¹¹. Eski Medeni Kanunun 263. maddesinde, ana ve babanın velayeti icra ederlerken anlaşamamaları halinde babanın oyunun geçerli olduğu belirtilmişti⁵¹². Bu nedenle bankacılık uygulamasında küçük adına açılan hesaplarda ananın tek başına tasarruf etmesine izin verilmiyor, baba ise tek başına hesap açıp hesapta tek başına tasarruf edebiliyor, para çekebiliyordu⁵¹³. Yürürlükteki Türk Medeni Kanununda bu hükme yer verilmemiştir.

Banka, ana veya babadan birinin çocuk adına açılan hesapta tek başına tasarruf etmesine diğerinin rızası olmadığını biliyorsa veya bilebilecek durumda ise, iyi niyetini ileri süremez⁵¹⁴. Ana veya babadan birinin itiraz

⁵¹⁰ Reisoğlu, Şerh, s.869; Reisoğlu, Seza; *Yeni Medeni Kanunun Bankaları İlgilendiren Başlıca Farklı Düzenlemeleri* (Medeni Kanun Düzenlemeleri), Bankacılar Dergisi 2002, S:40, s.71; Serozan, Rona; Çocuk Hukuku, İstanbul 2005, s.272-273.

⁵¹¹ Reisoğlu, Şerh, s.869; Serozan, Çocuk Hukuku, s.273.

⁵¹² Reisoğlu, Medeni Kanun Düzenlemeleri, s.71.

⁵¹³ Reisoğlu, Medeni Kanun Düzenlemeleri, s.71; Özsunay, a.g.e., s.21-22.

⁵¹⁴ Reisoğlu, Medeni Kanun Düzenlemeleri, s.71.

etmesi üzerine banka, küçük adına açılan hesabı eşlere birlikte kullanılabılır⁵¹⁵.

Küçükün ergin olması ile velayet kendiliğinden sona ereceğinden, ana ve babanın hesap üzerinde tasarruf yetkisi sona erecek, para çekme yetkisi, adına hesap açılan çocuğa geçecektir⁵¹⁶.

Küçük adına, “ergin olduktan sonra hesaptan para çekilebileceği” koşuluyla açılan hesaplarda, ana ve babanın hesap üzerinde tasarruf etme hakları yoktur⁵¹⁷. Ana ve babanın hesaptan para çekme hakkı olmadığı gibi, hesaptaki paranın gelirini isteme -faiz gibi- hakları da yoktur⁵¹⁸. Bunun yanında, çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektiriyorsa, ana ve babanın hâkimin vereceği özel izinle, çocuk adına bankada açtırılan hesaptan, çocuğun bakım ve eğitime yetecek belli bir miktar sarf edebilecekleri belirtilmiştir⁵¹⁹.

Ana ve baba dışında, üçüncü kişi tarafından küçük adına hesap açılması da mümkündür⁵²⁰. Küçük adına açılan hesabı veli sıfatıyla kabul eden ana ve babanın, küçükün hesabı üzerinde serbestçe tasarruf etme hakkı vardır⁵²¹. Buna karşılık, üçüncü kişi hesabı açtırırken açıkça “ana ve babanın kullanmaması ve yönetim hakkına sahip olmaması koşuluyla” açtırdıysa, ana ve babanın hesap üzerinde tasarruf etme, para çekme, hesabı yönetme yetkisi bulunmamaktadır (TMK. md. 357)⁵²².

⁵¹⁵ Reisoğlu, Şerh, s.869.

⁵¹⁶ Öztan, Temel Kavramlar, s.248; Serozan, Çocuk Hukuku, s.251; Dural/Öğüz, a.g.e., s.59; Reisoğlu, Şerh, s.869.

⁵¹⁷ Reisoğlu, Şerh, s.869; Özsunay, a.g.e., s.23.

⁵¹⁸ Reisoğlu, Şerh, s.869; Özsunay, a.g.e., s.23.

⁵¹⁹ Özsunay, a.g.e., s.23.

⁵²⁰ Özsunay, a.g.e., s.24-25.

⁵²¹ Özsunay, a.g.e., s.25; Yüksel, a.g.m., s.229-230.

⁵²² Özsunay, a.g.e., s.25; Yüksel, a.g.m., s.229-230.

B. Ana Veya Babadan Birinin Velayeti Altında Bulunan Küçüklerin Durumu

Küçüğün, ana veya babasından yalnızca birinin velayeti altında olması da mümkündür⁵²³. Türk Medeni Kanununun 336. maddesi uyarınca ana ve babanın ortak hayatı sona ermiş veya ayrılık hali gerçekleşmişse, ana veya babadan biri ölmüşse veya eşler boşanmışsa, velayetin ana veya babadan birisine bırakılması mümkündür. Ana ve baba evli değil ise, velayet anaya aittir (TMK. md. 337)⁵²⁴.

Bu hallerde velayeti tek başına kullanan ana veya baba, bankada çocuk adına hesap açtırma hakkına sahiptir⁵²⁵. Velayeti kullanan ana veya baba, küçük adına açılan hesap üzerinde tek başına tasarrufta bulunma, para çekme hakkını da haizdir⁵²⁶.

Küçüğün ergin olması ile birlikte hesap üzerinde velayet hakkını haiz olan ana veya babanın tasarruf yetkisi sona erecek, para çekme yetkisi, adına hesap açılan çocuğa geçecektir⁵²⁷.

C. Muamele Ehliyeti Genişletilmiş Küçüklerin Durumu

Türk Medeni Kanununun 359. maddesi uyarınca, ana ve baba tarafından bir meslek veya sanat ile uğraşması için çocuğa kendi malından verilen kısmın veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bunlardan yararlanma hakkı çocuğa aittir⁵²⁸. Bu şekilde ana ve babasının rızasıyla aile birliği dışında yaşayan çocuk, kazandığı parayla bankada bir mevduat hesabı

⁵²³ Özsunay, a.g.e., s.27.

⁵²⁴ Velayetin sırf anaya bırakılmasının eleştirisi için bkz. Serozan, Çocuk Hukuku, s.255-256.

⁵²⁵ Özsunay, a.g.e., s.27.

⁵²⁶ Özsunay, a.g.e., s.27; Reisoğlu, Şerh, s.869.

⁵²⁷ Reisoğlu, Şerh, s.869.

⁵²⁸ Serozan, Çocuk Hukuku, s.268.

açtırabilir⁵²⁹. Bu takdirde hesap üzerinde tasarrufta bulunma yetkisi çocuğa aittir; ana ve babaya ait değildir⁵³⁰.

D. Mahkemece Ergin Kılınan Küçüklerin Durumu

Türk Medeni Kanununun 12. maddesi uyarınca, on beş yaşını dolduran küçüğün, kendi isteği ve velisinin rızasıyla ergin kılınması mümkündür. Yasal erginlik kararı, küçüğün yerleşim yerindeki asliye hukuk mahkemesi tarafından verilir⁵³¹. Mahkemece verilen kararda, erginliğin hangi tarihten itibaren hüküm ifade edeceği gösterilir ve bu karar ilan edilir⁵³². Yasal olarak erginliğine karar verilen küçük velayet ya da vesayetten kurtulacağı için, kanunda açıkça aksi düzenlenmedikçe, her türlü hukuki işlemi kendisi yapabilir⁵³³.

Buna göre, on beş yaşını doldurmuş fakat on sekiz yaşını doldurmamış bir küçüğün mahkeme kararıyla ergin kılınması halinde, ana ve babası olmaksızın bankada hesap açtırması ve bu hesap üzerinde tek başına tasarrufta bulunması, para çekmesi mümkündür. Çocuk mahkemece ergin kılınmadan önce ana ve babası tarafından adına hesap açtırılmışsa, mahkeme kararının hüküm ifade ettiği tarihten itibaren hesap üzerinde ana ve babanın tasarruf yetkisi ortadan kalkacak ve adına hesap açılan çocuğa geçecektir⁵³⁴. Bu tarihten sonra banka mevduatı ana ve babaya değil, hesap üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan çocuğa iade edecektir⁵³⁵. Bankanın, çocuğun ergin kılınmasına dair mahkeme kararını talep etmesi gerekli ve doğaldır⁵³⁶.

⁵²⁹ Yüksel, a.g.m., s.232-233.

⁵³⁰ Özsunay, a.g.e., s.26; Serozan, Çocuk Hukuku, s.269; Yüksel, a.g.m., s.233.

⁵³¹ Öztan, Temel Kavramlar, s.249.

⁵³² Öztan, Temel Kavramlar, s.249; Dural/Öğüz, a.g.e., s.53.

⁵³³ Öztan, Temel Kavramlar, s.249; Dural/Öğüz, a.g.e., s.53.

⁵³⁴ Özsunay, a.g.e., s.30.

⁵³⁵ Özsunay, a.g.e., s.30.

⁵³⁶ Özsunay, a.g.e., s.30.

E. Evlenme İle Ergin Kılınan Küçüklerin Durumu

Medeni Kanunumuz sisteminde kural olarak erkek veya kadın on yedi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak bazı olağanüstü durumların varlığı halinde ve pek önemli bir sebeple on altı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine hâkim izin verebilir (TMK. md. 124/2). Türk Medeni Kanununun 11. maddesi uyarınca, evlenme kişiyi ergin kılar. Evlenme ile birlikte, velayet veya vesayet kendiliğinden sona erer⁵³⁷.

Evlenme kişiyi ergin kıldığından, evlenen küçüğün ana ve babası olmaksızın bankada hesap açtırması ve bu hesap üzerinde tek başına tasarrufta bulunması, para çekmesi mümkündür. Çocuk evlenmeden önce ana ve babası tarafından adına hesap açtırılmışsa, evlenme ile birlikte hesap üzerinde ana ve babanın tasarruf yetkisi ortadan kalkacak ve adına hesap açılan çocuğa geçecektir⁵³⁸. Bu tarihten sonra banka mevduatı ana ve babaya değil, hesap üzerinde tasarruf yetkisine sahip olan çocuğa iade edecektir⁵³⁹.

F. Vesayet Altında Bulunan Küçüklerin Durumu

Türk Medeni Kanununun Vesayet başlıklı üçüncü kısmının ikinci ayırımında vesayeti gerektiren haller sayılmıştır. Bu hallerin başında 404. maddede yer verilen “küçüklük” hali gelmektedir⁵⁴⁰. Buna göre velayet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır (TMK. md. 404/1). Bu madde ile bağlantılı olan 348. maddede de, velayet ana ve babanın her ikisinden kaldırılırsa çocuğa bir vasi atanacağı ifade edilmiştir.

⁵³⁷ Özsunay, a.g.e., s.30; Öztan, Temel Kavramlar, s.248; Dural/Öğüz, a.g.e., s.50.

⁵³⁸ Özsunay, a.g.e., s.30.

⁵³⁹ Özsunay, a.g.e., s.30.

⁵⁴⁰ Dural, Mustafa / Öğüz, Tufan; Gümüş, Mustafa Alper; Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, İstanbul 2011, s.378.

Türk Medeni Kanununda vasinin görevleri arasında, vesayet altındaki kişinin kendisi veya malvarlığının yönetimi için gerekli olmayan paraları faiz getirmek üzere, vesayet makamı tarafından belirlenen milli bir bankaya yatırma zorunluluğu vardır (TMK. md. 441). Bu nedenle vasinin bir bankada küçük adına mevduat hesabı açtırması gereklidir⁵⁴¹. Yine vasinin görevleri arasında, vesayet altındaki küçüğün bakımı ve eğitimi için gereken önlemleri almak da sayılmıştır.

Yukarıda sayılan yasal görevler haricinde, vasinin, küçüğün kanuni temsilcisi sıfatıyla küçük adına bankada çocuk hesabı açması ve bu hesaptan para çekmesi mümkündür⁵⁴². Vasi, vesayet altındaki kişiyi bütün hukuki işlemlerde temsil eder (TMK. md. 448). Türk Medeni Kanununun 470. maddesi uyarınca, küçüğün ergin olmasıyla birlikte vesayet kendiliğinden sona ereceğinden, küçük ergin olduktan sonra hesap üzerinde tasarruf etme ve para çekme yetkisi, adına hesap açılan çocuğa geçer⁵⁴³.

Vesayet altındaki küçük adına bir üçüncü kişi tarafından hesap açılması halinde, ana ve babanın velayeti altındaki çocuklar adına üçüncü kişiler tarafından açılan hesaplar için yaptığımız açıklamalar geçerlidir⁵⁴⁴.

Vesayet altındaki küçüğe, vesayet makamı tarafından bir meslek veya sanatın yürütülmesi için izin verilmişse, küçük bununla ilgili her türlü olağan işlemi yapmaya yetkili olduğundan, küçük bankada kendi adına bir hesap açtırabileceği gibi, vasisi tarafından adına açılan hesap üzerinde tasarruf edebilir, hesaptan para çekebilir (TMK. md. 453)⁵⁴⁵.

Türk Medeni Kanununun 455. maddesi uyarınca, vesayet altındaki küçük kendi tasarrufuna bırakılan mallar ile vasisinin izniyle çalışarak

⁵⁴¹ Özsunay, a.g.e., s.28.

⁵⁴² Özsunay, a.g.e., s.28-29; Yüksel, a.g.m., s.235.

⁵⁴³ Özsunay, a.g.e., s.30; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.408.

⁵⁴⁴ Özsunay, a.g.e., s.29.

⁵⁴⁵ Özsunay, a.g.e., s.29.

kazandığı malları serbestçe yönetip kullanabileceğinden, küçüğün bu şekilde kazandığı paraları bankaya yatırabileceği kabul edilmektedir⁵⁴⁶.

IX. MEVDUAT HESABI SAHİBİNİN KISITLANMASI

Türk Medeni Kanununda vesayeti gerektiren haller arasında “kısıtlama” da yer almaktadır. Kısıtlama sebepleri kanunda sınırlı sayı ilkesi uyarınca sayılmış olup, kişinin bu hallerden başka sebeplerle kısıtlanması mümkün değildir⁵⁴⁷.

Kanunda sayılı olan kısıtlama sebepleri, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı; savurganlık, alkol veya uyuşturucu bağımlılığı, kötü yaşama tarzı, mal varlığını kötü yönetim; bir yıl veya daha uzun süreli özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkûmiyet; yaşlılık, sakatlık, deneyimsizlik veya ağır hastalık sebebiyle işlerini gerektiği gibi yönetemeyenlerin isteğidir (TMK md. 405-408)⁵⁴⁸. Bu hallerden birinin varlığı halinde kısıtlanan kişiye vasi atanır⁵⁴⁹. Kısıtlananın bir ergin çocuk olması halinde kural olarak vasi atanmayıp çocuk velayet altında bırakılır⁵⁵⁰.

Kısıtlama kararı kesinleşince kısıtlının yerleşim yeri ile nüfusa kayıtlı olduğu yerde ilan edilir. Kısıtlama, iyi niyetli üçüncü kişileri ilandan önce etkilemez (TMK. md. 410). Üçüncü kişinin iyi niyeti, kısıtlama kararının ilanına kadar korunur⁵⁵¹. Kesinleşen kısıtlama kararının ilanından sonra, üçüncü kişilerin iyi niyeti hiçbir şekilde korunmaz⁵⁵².

⁵⁴⁶ Özsunay, a.g.e., s.29-30.

⁵⁴⁷ Dural/Öğüz, a.g.e., s.59.

⁵⁴⁸ Dural/Öğüz, a.g.e., s.59-60; Yüksel, a.g.m., s.237.

⁵⁴⁹ Dural/Öğüz, a.g.e., s.58; Yüksel, a.g.m., s.235.

⁵⁵⁰ Dural/Öğüz, a.g.e., s.59.

⁵⁵¹ Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.385.

⁵⁵² Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.385.

Bankada hesap sahibi olan bir kişinin, yukarıda sayılı sebeplerden biri ile kısıtlanmasına karar verilmesi halinde hesap sahibi, hesap üzerindeki tasarruf yetkisini, kısıtlıyı kişiliği ve mal varlığı ile ilgili tüm menfaatlerini koruma ve hukuki işlemlerde onu temsil etme yetkisini haiz olan vasisi vasıtasıyla kullanır⁵⁵³. Kısıtlama kararının ilanından önce banka iyi niyetli olarak -kısıtlama kararından haberi olmaksızın- parayı kısıtlanan hesap sahibine iade ederse, borcundan kurtulmuş olur.

Ortak mevduat hesabı sahiplerinden birinin kısıtlanmasına karar verilmesi halinde, kısıtlanan kişi hesaptaki hakkını vasisi aracılığıyla kullanmaya devam eder⁵⁵⁴. Şayet mevduat hesabı sözleşmesinde, hesap sahiplerinden birinin fiil ehliyetini kaybetmesi halinde haklarını kanuni temsilcisi vasıtasıyla kullanmasını yasaklayan bir hüküm varsa, temsilci, kısıtlının haklarını bankaya karşı ileri süremeyecek, fakat iç ilişkide diğer hesap sahibine karşı ileri sürebilecektir⁵⁵⁵.

X. MEVDUAT HESABI SAHİBİNE KAYYIM ATANMASI

Türk Medeni Kanunu uyarınca kayyım, belirli işleri görmek veya malvarlığını yönetmek için atanır (TMK. md. Madde 403/2). İlgilisinin isteği üzerine de kayyım atanabilir (TMK. md. 428). Kanunda sayılı olan kayyımlığı gerektiren haller, ergin bir kişinin hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri bir sebeple acele bir işini kendisi görebilecek veya temsilci atayabilecek durumda olmaması; bir işte yasal temsilcinin menfaati ile küçüğün veya kısıtlının menfaatinin çatışması; yasal temsilcinin görevini yerine getirmesine bir engel olması; yönetimi kimseye ait olmayan mallar için gerekli önlemlerin alınması ve yönetim kayyımı atanmasını gerektiren Kanunda sayılı diğer haller, ilgilinin isteğidir.

⁵⁵³ Yüksel, a.g.m., s.237.

⁵⁵⁴ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.16.

⁵⁵⁵ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.16.

Bir kişiye kayyım atanması onun fiil ehliyetini etkilemez⁵⁵⁶. Bu nedenle kendisine kayyım atanan bir hesap sahibinin hesap üzerindeki tasarruf ve para çekme yetkisi devam eder⁵⁵⁷. Ancak kayyım belirli bir malvarlığının yönetimi ve gözetimi için görevlendirilmişse, o malvarlığının yönetimi ve korunması için gerekli olan işleri yapabileceğinden; bir kişinin bankadaki mevduatının gözetimi ve yönetimi için kayyım görevlendirilmişse, hesap sahibi bundan böyle hesap üzerinde ancak kayyım ile birlikte tasarruf edebilecektir⁵⁵⁸. Bu durumda banka parayı yalnızca hesap sahibine iade ederek borcundan kurtulmuş olmaz.

XI. MEVDUAT HESABI SAHİBİNE YASAL DANIŞMAN ATANMASI

Kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla birlikte, korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen ergin bir kişiye “ana parayı alma” hakkında görüşü alınmak üzere bir yasal danışman atanır (TMK. md. 429/1-6)⁵⁵⁹. Bu takdirde yasal danışmanın rolü sadece yol göstermek olduğundan, diğer bir deyişle, kendisine görüşü alınmak üzere yasal danışman atanan kişinin muamele ehliyeti devam ettiğinden, hesap sahibi hesabı üzerinde dilediği gibi tasarruf etme hakkına sahip olacaktır⁵⁶⁰.

Buna karşılık, kısıtlanması için yeterli sebep bulunmamakla birlikte, korunması bakımından fiil ehliyetinin sınırlanması gerekli görülen ergin bir kişinin malvarlığını yönetme yetkisi, gelirinde dilediği gibi tasarruf hakkı saklı kalmak üzere, kaldırılabilir (TMK. md. 429/2)⁵⁶¹. Bu takdirde de kişiye yasal danışman atanır. Bu halde kişinin ana parası üzerinde yönetim yetkisi kalkacağından, ana para üzerinde yapılacak tasarrufların yasal danışman ile

⁵⁵⁶ Yüksel, a.g.m., s.238.

⁵⁵⁷ Yüksel, a.g.m., s.238.

⁵⁵⁸ Yüksel, a.g.m., s.238.

⁵⁵⁹ Yüksel, a.g.m., s.238; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.436.

⁵⁶⁰ Yüksel, a.g.m., s.238

⁵⁶¹ Yüksel, a.g.m., s.238; Dural/Öğüz/Gümüş, a.g.e., s.436.

birlikte yapılması gerekmektedir⁵⁶². Bu nedenle mevduat sahibine, malvarlığının yönetilmesi için yasal danışman atıldığı takdirde, mevduat sahibi hesap üzerinde tek başına tasarruf edemeyecek, hesaptaki parayı tek başına çekemeyecektir.

Bankaların, yasal danışmanın görev sınırlarının tespiti bakımından, yasal danışman tayinine dair mahkeme kararını istemeleri gerekmektedir⁵⁶³.

XII. DÖVİZ TEVDİAT HESAPLARINA İLİŞKİN BAZI SORUNLAR

A. Banka Döviz Tevdiat Hesabı Sözleşme Hükümlerinin İncelenmesi

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar'ın⁵⁶⁴ 19. maddesinde, Merkez Bankası ve bankaların, Türkiye'de ve yurt dışında yerleşik kişiler adına döviz tevdiat hesapları açabilecekleri, bu hesaplar üzerinde sahiplerinin serbestçe tasarrufta bulunabileceği belirtilmiştir.

Geçmişte, döviz tevdiat hesaplarının mevduat sayılıp sayılmadığı tartışılmışsa da bugün artık döviz tevdiat hesaplarının yabancı para üzerinden açılmış mevduat hesabı olduğu tartışmasızdır⁵⁶⁵.

Döviz tevdiat hesapları da mevduat olduğu için, mevduatın vadelerine ve türüne göre yapılan ayırımlara konu olabilecektir.

Mevduatın hesap sahipleri tarafından kural olarak diledikleri anda çekilebilmesi serbestîsinin ve bu hakkın hiçbir şekilde sınırlandırılmayacağı konusundaki BankK.'nın 61. maddesinde mevduattan bahsedilirken Türk parası ya da yabancı para arasında bir ayırım

⁵⁶² Yüksel, a.g.m., s.238.

⁵⁶³ Yüksel, a.g.m., s.238.

⁵⁶⁴ 11.08.1989 tarih ve 20249 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵⁶⁵ Reisoğlu, Şerh, s.822-823.

yapılmamıştır. Bu nedenle, sözü geçen maddenin kapsamına yabancı para cinsinden açılan hesaplar da girmektedir. Diğer bir deyişle, mevduatın hesap sahipleri tarafından diledikleri anda çekilebilmesi serbestîsi döviz tevdiat hesapları için de geçerlidir.

Kural yukarıda belirtilen şekilde olmakla birlikte, uygulamada bazı bankalar tarafından müşterilere imzalattırılan Bankacılık Hizmetleri Sözleşmelerinde yer alan hükümler dikkat çekmektedir⁵⁶⁶.

Sözleşme hükümlerden birinde, bankanın yabancı para cinsinden açılan hesaptan ileri gelen tüm borçlarını *-ki mevduatı geri ödeme borcu bankanın en temel borcudur* - müşteriye o yabancı para cinsinden ve bankanın muhabiri üzerinden keşide edilmiş bir çek göndermek suretiyle tasfiye edebileceğinden, bu şekilde bankanın tüm borçlarını ödemiş olacağından bahsedilmektedir⁵⁶⁷. Bu hükümle banka, döviz tevdiat hesabı sahibine mevduatı iade ederken, mevduatı efektif olarak ödemek yerine çek ile iade edebileceğini ve böylece mevduatı geri ödeme borcunu yerine getirmiş olacağını ifade etmektedir⁵⁶⁸. Bu hüküm karşısında mevduat sahibi, mevduatını çekmek istediğinde, sözleşmede yer alan hüküm nedeniyle bankanın itirazıyla karşılaşabilecek; mevduatına kavuşabilmek için ya çekin keşide edildiği ülkedeki muhabir bankaya gidip çekin bedelini tahsil etmek ya da çeki tahsil etmesi için tahsil cirosuyla bankaya vermek zorunda kalacaktır⁵⁶⁹. Bu takdirde yine sözleşme hükmü karşısında, çekin tahsili için doğacak tüm masraflara da katlanacaktır⁵⁷⁰.

Bir başka sözleşme hükmünde ise, bankanın, döviz tevdiat hesaplarına ait borçlarından, yabancı paranın bulunduğu memleketteki

⁵⁶⁶ Akyazan, Halil Erol / Akyazan, Ahmet Emrah; *Bankalardaki Döviz Tevdiat Hesaplarının Sahiplerine Geri Ödenmesi İle İlgili Bazı Sorunlar* (Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi), Terazi Hukuk Dergisi, S:32, Nisan 2009, s.27-28.

⁵⁶⁷ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.28.

⁵⁶⁸ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.28.

⁵⁶⁹ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.28.

⁵⁷⁰ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.28.

banka, şube veya muhabirindeki alacağının temlikini içeren belgeleri hesap sahibine göndermek suretiyle borçlarından tamamen kurtulabileceğine, doğabilecek zararlardan bankanın sorumlu olmadığına dair ifadeler yer almaktadır⁵⁷¹. Buna göre banka, bir muhabirinden olan alacağını hesap sahibine temlik ederek ve temlik belgelerini de hesap sahibine vererek, hesap sahibine olan mevduatı iade borcundan kurtulmuş olacaktır⁵⁷². Her şeyden önce bu hüküm, Borçlar Kanununda düzenlenmiş olan alacağın temlikine aykırılık teşkil etmektedir. Zira, bankanın, alacağını temlik edebilmesi için, hesap sahibinin sarih ya da zımni bir irade beyanına ihtiyaç vardır⁵⁷³. Alacağı temellük eden konumunda olan döviz tevdiat hesabı sahibinin bu yönde bir irade beyanı olmadıkça alacağın temlikinden söz edilemez. Bankanın sözleşmeye koyduğu sorumsuzluk kaydı ise, Borçlar Kanununun 99. maddesi uyarınca batıldır.

Yine bir başka hükümde, hesap sahiplerinin yabancı para üzerinden mevcut alacak bakiyelerinin karşılığını, bankanın, o yabancı para biriminin dahil olduğu para sahası içinde veya dışında bulunan yurt dışı şubelerinde veya muhabirleri nezdinde, o yabancı para cinsinden, banka namına fakat hesap sahibi hesabına, riskleri hesap sahibine ait olmak üzere yatırarak mevduatı iade borcundan kurtulacağı ifade edilmektedir⁵⁷⁴. Bu hükümde de yine bankanın, hesaba ilişkin vergi ve sair yükümlülüklerden muaf olduğu ve bankanın konusu dışındaki hususlardan sorumlu olmadığı ifade edilmiştir⁵⁷⁵. Buradaki sorumsuzluk kaydının da Borçlar Kanununun 99. maddesi uyarınca batıl olduğu açıktır.

Yukarıda yer verilen sözleşme hükümlerinin, Bankacılık Kanunu karşısında değerlendirilmesi gerekmektedir. Bankacılık Kanununun 61. maddesi açıkça ve emredici olarak, bazı istisnalar haricinde, mevduat

⁵⁷¹ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.28-29.

⁵⁷² Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.29.

⁵⁷³ Oğuzman/Öz, a.g.e., s.928.

⁵⁷⁴ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.29.

⁵⁷⁵ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.29.

sahiplerinin paralarını geri alma haklarının hiçbir şekilde sınırlandırılmayacağını hükme bağlamıştır. Öyle ki Kanunun 151. maddesinde, 61. madde hükmüne aykırı davrananlara altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşyüz güne kadar adli para cezası verileceği öngörülmüştür. Yine Kanunun 146/1-o maddesinde de, 61. maddedeki yükümlülüğünü yerine getirmeyen kuruluşlara idari para cezası uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Yukarıda yer verdiğimiz sözleşme hükümleri, mevduat sahiplerinin paralarını bankadan diledikleri zaman serbestçe çekme haklarını açıkça sınırlandırmaktadır. Bu hükümler nedeniyle döviz tevdiat hesabı sahipleri, mevduatlarına serbestçe kavuşabilmek ilkesinden mahrum bırakılmakta, zora koşulmaktadır. Öyle ki, bu hükümler nedeniyle döviz tevdiat hesabı sahibinin parasına çok geç yahut hiç kavuşamaması dahi ihtimal dâhilindedir. Bu nedenle, sözleşmede yer alan hükümlerin, Bankacılık Kanununun 61. maddesini açıkça ihlal ettiği ve bu maddeye aykırı olduğu ortadadır⁵⁷⁶.

Sözleşmelerin geçerlilik koşullarının sayıldığı Borçlar Kanunumuzun 20. maddesine göre, bir sözleşmenin geçerli olabilmesi için gerekli olan koşullardan biri de sözleşmenin hukuka aykırı olmamasıdır. Bir sözleşmenin içeriği hukukun emredici kaideleriyle çatışıyorsa, o sözleşme hukuka aykırı addedilir⁵⁷⁷. Emredici hukuk kaidelerine aykırı hüküm barındıran sözleşmeler kesin hükümsüz, yani batıldır⁵⁷⁸.

Mevduat hesabı sözleşmelerinde bulunan ve mevduat sahibinin parasını dilediği zaman serbestçe çekme hakkını engelleyen bu tür hükümler, Bankacılık Kanununun emredici nitelikteki 61. maddesine aykırılık teşkil ettiğinden kesin olarak hükümsüzdür⁵⁷⁹. Bankanın, mevduatı iade yükümlülüğünden - kanunun emrettiği şekle aykırı olarak - döviz tevdiat

⁵⁷⁶ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi, s.29.

⁵⁷⁷ Eren, a.g.e., s.286; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altö, a.g.e., s.395; Öguzman/Öz, a.g.e., s.70-73.

⁵⁷⁸ Eren, a.g.e., s.300 vd.; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altö, a.g.e., s.395; Öguzman/Öz, a.g.e., s.137.

⁵⁷⁹ Akyazan, Halil Erol; Akyazan, Ahmet Emrah; *Bankalardaki Döviz Tevdiat Hesaplarının Sahiplerine Geri Ödenmesi İle İlgili Sorunların Borçlar Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi* (Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi Sorunlarının Değerlendirilmesi), Terazi Hukuk Dergisi, S:35, Temmuz 2009, s.44.

hesabı sahibine çek vererek, muhabirindeki alacağını temlik ederek, muhabiri nezdinde kendi adına ve mevduat sahibi hesabına hesap açarak kurtulması mümkün değildir⁵⁸⁰.

Banka ile imzaladığı mevduat hesabı sözleşmesinde bu tür hükümlerin bulunduğunu fark eden döviz tevdiat hesabı sahiplerinin, bankanın sözleşmede yer verilen şekilde mevduatı iade etmeyi teklif etmesi halinde bunu kabul etmemesi ve bu hükümlerin Kanunun emredici hükümlerine aykırılık teşkil etmesi nedeniyle batıl olduğunu bankaya bildirmesi gerekmektedir⁵⁸¹. Bu halde döviz tevdiat hesabı sahiplerinin, sözleşmenin ilgili hükümlerinin iptali için kısmi butlan itirazında bulunması gerekmektedir⁵⁸². Bu halde sözleşmenin diğer hükümleri geçerliliğini korumaya devam edecektir⁵⁸³.

Bankacılık Kanununun 61. maddesinde, maddenin uygulanmasına ilişkin usul ve esasların Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından belirleneceği belirtilmiştir. Bankacılık Kanununun 93. maddesinde de BDDK'nın görev ve yetkileri sayılmıştır. Buna göre, tasarruf sahiplerinin haklarını tehlikeye sokabilecek her türlü işlem ve uygulamaları önlemek de kurumun görev, yetki ve yükümlülükleri arasındadır (BankK md. 93/2)⁵⁸⁴. Bu yasal düzenlemeler karşısında BDDK'nın, Kanunun 61. maddesinde emredici olarak getirilen mevduat sahiplerinin mevduatlarını diledikleri zaman çekme serbestisini ortadan kaldıran hükümleri içeren bazı bankaların mevduat

⁵⁸⁰ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi Sorunlarının Değerlendirilmesi, s.44.

⁵⁸¹ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi Sorunlarının Değerlendirilmesi, s.44-45.

⁵⁸² Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi Sorunlarının Değerlendirilmesi, s.45.

⁵⁸³ Eren, a.g.e., s.303.

⁵⁸⁴ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi Sorunlarının Değerlendirilmesi, s.45; Reisoğlu, Şerh, s.1187.

(döviz tevdiat) hesabı sözleşmelerinden bu hükümlerin çıkarılması için gerekli denetimi yapması gerekmektedir⁵⁸⁵.

B. Konunun Borçlar Kanunu Açısından İncelenmesi

Tezimizin birinci bölümünde mevduatın; karz, usulsüz tevdi ve vekâlet sözleşmelerinin unsurlarını barındıran karma bir sözleşme olduğunu ifade etmiştik. Karz (tüketim ödöncü) sözleşmesi ile bir miktar paranın saklanması ile ilişkin usulsüz vedia (misli şeylerin saklanması) sözleşmelerinin konularını, doğrudan doğruya “para” oluşturmaktadır⁵⁸⁶.

Para borçlarının ifası ile ilgili olan Borçlar Kanunumuzun 83. maddesi⁵⁸⁷, konusu para olan bir borcun kural olarak memleket parasıyla ödeneceğini hükme bağlamıştır⁵⁸⁸. Yabancı memleket parasıyla ödeme, Borçlar Kanunumuzda iki halde ele alınmıştır⁵⁸⁹. Bunlardan birincisi, tarafların sözleşmede ödemeyi mutlaka yabancı para ile kararlaştırmamış olmaları halidir⁵⁹⁰. Bu tür yabancı para borçları, gerçek olmayan yabancı para borçlarıdır⁵⁹¹. Bu durumda borçlu asıl edim olarak yabancı para ile ödemeyi taahhüt etmiştir ancak dilerse Türk parasıyla ödeme yaparak da borcundan kurtulabilir⁵⁹². Yabancı para ile ödemenin düzenlendiği diğer bir durum ise, taraflar arasında ödemenin yabancı para ile “aynen” ya da bu anlama gelen bir ifade ile yapılmasının kararlaştırılmasıdır⁵⁹³. Bu durumda gerçek yabancı para borcu vardır ve borcun mutlaka yabancı para ile ödenmesi

⁵⁸⁵ Akyazan/Akyazan, Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi Sorunlarının Değerlendirilmesi, s.45.

⁵⁸⁶ Eren, a.g.e., s.931.

⁵⁸⁷ Anılan madde, 04.02.2011 tarih ve 27836 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan ve 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girecek olan 6098 sayılı Türk Borçlar Kanununun 99. maddesine karşılık gelmektedir.

⁵⁸⁸ Eren, a.g.e., s.933; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.231.

⁵⁸⁹ Eren, a.g.e., s.935.

⁵⁹⁰ Eren, a.g.e., s.935.

⁵⁹¹ Pekcanitez, Hakan; Yabancı Para Alacaklarının Tahsili, Ankara 1998, s.30.

⁵⁹² Eren, a.g.e., s.935; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.235.

⁵⁹³ Eren, a.g.e., s.936.

gerekmektedir⁵⁹⁴. Ancak borcun vadesinde ödenmemesi halinde, alacaklı borcun vade veya fiili ödeme günündeki rayice göre Türk parası ile ödenmesini talep edebilecektir⁵⁹⁵.

Mevduat sözleşmesinin unsurlarını taşıdığı karz akdinin tanımı, “... ödünç veren, bir miktar paranın ... mülkiyetini nakil ve bu kimse dahi buna karşı bir miktar ve vasıfta müsavî aynı neviden şeyleri geri vermekle mükellef olur” şeklindedir (BK md. 306). Mevduat sözleşmesinin kurulması ile birlikte, mudi bir miktar paranın mülkiyetini bankaya geçirmekte ve banka da aynı neviden şeyi mislen iade ile yükümlü olmaktadır. Buradaki “aynı neviden” ifadesi, kanımızca mevduatın türünü -yabancı memleket parası ya da Türk parası- ifade etmektedir. Bu nedenlerle, Borçlar Kanununun 83. maddesi hükmünün, döviz tevdiat hesaplarında uygulanamayacağını; bankanın, hangi yabancı para birimine ilişkin mevduat sözleşmesi yaptıysa ancak o yabancı para birimi üzerinden ödeme yaparak borcundan kurtulabileceğini düşünmekteyiz. Şayet bankaların döviz tevdiat sözleşmelerinde, Borçlar Kanununun 83. maddesinde belirtildiği üzere, Türk parası üzerinden ödeme yapılarak da mevduatı iade borcundan kurtulunabileceğine ilişkin hükümler yer alıyorsa, bu hükümlerin tüketici olan gerçek kişiler açısından 4077 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanunda belirtilen “haksız şart” kapsamında olduğunu; 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu açısından ise, Kanunun 20 ila 25. maddeleri arasında düzenlenen “genel işlem koşulları” kapsamında olduğunu ve bu hükümlerin geçersiz olduğunu düşünmekteyiz.

XIII. MÜFLİSE AİT MEVDUAT HESAPLARI

İflasın açılmasıyla birlikte müflisin haczi kabil malları bir masa teşkil eder ve bu mallar sadece alacakların ödenmesine tahsis olunur⁵⁹⁶. Borçlu, iflas açıldıktan sonra masaya ait olan mallar üzerinde tasarruf hakkını

⁵⁹⁴ Pekcanitez, a.g.e., s.31; Eren, a.g.e., s.936; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.236.

⁵⁹⁵ Eren, a.g.e., s.936; Oğuzman/Öz, a.g.e., s.236.

⁵⁹⁶ Üstündağ, Saim; İflas Hukuku, İstanbul 2002, s.63; Kuru, Baki; İflas ve Konkordato Hukuku (İflas Hukuku), İstanbul 1992, s.159-162.

kaybeder⁵⁹⁷. Borçlunun iflas masasına girecek malları arasında bankalardaki mevduatını saymak mümkündür⁵⁹⁸. İflas masasının alacaklarının tahsil ve takibi, iflas idaresine aittir⁵⁹⁹. Mevduat hesabı sahibinin iflas etmesi durumunda hesap üzerinde tasarruf etme yetkisi müflis hesap sahibine değil, iflas idaresine aittir⁶⁰⁰. İflas açıldıktan sonra müflise ödemede bulunan kişiler, kural olarak borçlarından kurtulamazlar. Müflise borçlu kişilerin ödedikleri para masaya girmişse müflisin alacaklılarına karşı bu kişiler ancak masaya giren para nispetinde borcundan kurtulur⁶⁰¹. İflasın ilanında önce müflise ödeme yapan borçlunun iflastan haberi yoksa yani borçlu iyi niyetli ise, borçlu borcundan kurtulur⁶⁰². Buna göre, iflas açıldıktan sonra müflis hesap sahibine mevduatı iade eden banka, borcundan kurtulmuş olmaz; mevduatı tekrar masaya ödemek zorunda kalır. Ancak bankanın, iflasın ilanından önce hesap sahibinin müflis olduğunu bilmeyerek -iyi niyetli olarak- mevduatı hesap sahibine iade etmesi halinde bu ödeme geçerli olur, banka mevduatı iade borcundan kurtulur.

Teselsüllü ortak mevduat hesabı sahiplerinden birinin iflas etmesi halinde, onun hesaptaki tasarruf yetkisi iflas idaresine geçer⁶⁰³. Bu takdirde diğer hesap sahibinin hesaptan para çekip çekemeyeceği tartışılmıştır. İflas dairesi tarafından bankaya diğer ortak hesap sahibine ödeme yapılmaması yönünde bir talimat gelmedikçe, diğer hesap sahibinin bankadan mevduatı çekebileceği savunulmuştur⁶⁰⁴. Kanımızca ortak hesap sahiplerinden birinin iflasına karar verilmesi halinde, hesap sahiplerinden birinin ölmesi halinde olduğu gibi, hesap iflasın açıldığı tarih itibarıyla eşit paya bölünerek müflisin payının ayrılması, diğer hesap sahibinin kendi payı üzerinde serbestçe tasarruf etmesine imkân tanınması uygun olacaktır.

⁵⁹⁷ Üstündağ, İflas Hukuku, s.61-62; Kuru, İflas Hukuku, s.179-180.

⁵⁹⁸ Kuru, İflas Hukuku, s.159-160.

⁵⁹⁹ Üstündağ, İflas Hukuku, s.133-134.

⁶⁰⁰ Yüksel, a.g.m., s.245; Kuru, İflas Hukuku, s.179.

⁶⁰¹ Kuru, İflas Hukuku, s.183-184.

⁶⁰² Kuru, İflas Hukuku, s.184.

⁶⁰³ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.16.

⁶⁰⁴ Tandoğan, Müşterek Hesaplar, s.16.

XIV. MEVDUAT HESABI SAHİBİNİN GAİPLİĞİNE KARAR VERİLMESİ

Türk Medeni Kanununun 32. maddesine göre, ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun süre haber alınamayan bir kişinin ölümü hakkında kuvvetli ihtimal olması halinde, o kişi hakkında gaiplik kararı verilebilir. Gaiplik kararı, kişiliğin hâkim kararıyla son bulması halidir⁶⁰⁵.

Bir kişinin gaipliğine karar verilebilmesi için, ölüm tehlikesi içinde kaybolma tarihinden itibaren en az bir yıl veya o kişiden son haber alma tarihinden itibaren en az beş yıl geçmiş olması gereklidir (TMK. md. 33/1)⁶⁰⁶.

Mahkemece bir kişinin gaipliğine karar verilmesi halinde, ölüme bağlı haklar aynen gaibin ölümü ispatlanmış gibi kullanılır (TMK. md. 33/1)⁶⁰⁷. Gaiplik kararı ile birlikte miras açılır ve gaip kılınan kişinin malvarlığı mirasçılarına geçer⁶⁰⁸. Gaiplik kararı, ölüm tehlikesi içinde kaybolma veya son haber alma tarihinden itibaren sonuç doğuracak şekilde geçmişe etkili olarak hüküm ifade eder⁶⁰⁹.

Mevduat hesabı sahibinin gaipliğine karar verilmesi halinde, bankadaki mevduatının sahibi, ölüm tehlikesi içinde kaybolma veya son haber alma tarihindeki mirasçıları olacaktır. Buna göre bankadaki mevduatı çekme yetkisi de o tarihteki mirasçıların tamamına ait olacaktır. Gaipliğine karar verilen mevduat hesabı sahibinin mirasçılarının hesaptan para çekmesi hususunda, yukarıda teselsülsüz müşterek hesaplar başlığı altında yer verdiğimiz, teselsülsüz müşterek hesap sahiplerinin hesaptan para çekerken bankanın uymakla yükümlü olduğu kurallar geçerli olacaktır.

⁶⁰⁵ Dural/Öğüz, a.g.e., s.27.

⁶⁰⁶ Dural/Öğüz, a.g.e., s.28-29.

⁶⁰⁷ Dural/Öğüz, a.g.e., s.31.

⁶⁰⁸ Dural/Öğüz, a.g.e., s.32; Akkanat; Halil; Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, İstanbul 2004, s.32-33.

⁶⁰⁹ Dural/Öğüz, a.g.e., s.32; Akkanat, a.g.e., s.33.

XV. MEVDUAT HESABI SAHİBİNİN ÖLÜMÜ

Kişiliği son erdiren ölüm ile birlikte, miras açılır⁶¹⁰. Ölüm ile birlikte, ölen kişinin malvarlığı ve alacak hakları, kanun gereği kendiliğinden ve küll halinde mirasçılara geçer⁶¹¹. Mirasçı sayısının birden fazla olması durumunda, mirasın paylaşılmasına kadar mirasçılar arasında bir miras ortaklığı meydana gelir ve mirasçılar tereke üzerinde elbirliği halinde mülkiyet hakkına sahip olurlar⁶¹². Bu nedenle mirasçıların tereke üzerinde ayrı ayrı payları yoktur; mirasçılar tereke üzerinde bir bütün olarak hak sahibidirler⁶¹³. Mirasçıların tereke üzerindeki ortaklığı; mirasın mirasçılar arasında paylaşılması, elbirliği halindeki hak sahipliğinin paylı hak sahipliğine dönüşmesi, miras ortaklığının başka bir ortaklığa dönüşmesi hallerinden biri ile sona erer⁶¹⁴. Miras ortaklığına tüm mirasçıları temsilen bir temsilci atanması da mümkündür⁶¹⁵. Kuşkusuz mirasçıların hep birlikte bir vekil tayin etmeleri de mümkündür.

Uygulamada mevduat hesabı sahibinin ölümü ile birlikte mirasçıları arasında meydana gelen miras ortaklığı, bankanın mevduatı iade borcu açısından önem kazanmaktadır. TMK. md. 640 uyarınca, birden çok mirasçı bulunması halinde, mirasın geçmesiyle birlikte paylaşmaya kadar, mirasçılar arasında bir ortaklık meydana gelir ve mirasçılar terekeye elbirliği ile sahip olurlar, terekeye ait bütün haklar üzerinde birlikte tasarruf ederler. Bankadaki mevduat da bir para alacağı olarak terekenin bir cüz'ünü teşkil etmektedir⁶¹⁶. Mirasçılar arasında bir miras taksim anlaşması yapıncaya kadar veya miras bir taksim ilamı ile taksim olununcaya kadar, mirasçılar mahkemeden veraset ilamı almış olsa dahi, mevduat hesabı üzerinde veraset ilamında belirtilen

⁶¹⁰ Dural, Mustafa / Öz, Turgut; Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, İstanbul 2009, s.347.

⁶¹¹ Dural/Öz, a.g.e., s.12-13; Akkanat, a.g.e., s.56-57.

⁶¹² Dural/Öz, a.g.e., s.436-437; Akkanat, a.g.e., s.162; Öztan, Bilge; Miras Hukuku, Ankara 2008, s.366-367.

⁶¹³ Dural/Öz, a.g.e., s.437; Öztan, Miras Hukuku, s.367.

⁶¹⁴ Dural/Öz, a.g.e., s.451-453; Öztan, Miras Hukuku, s.378-379.

⁶¹⁵ Dural/Öz, a.g.e., s.448-449; Öztan, Miras Hukuku, s.368-369.

⁶¹⁶ Even, a.g.m., s.797.

hisseleri üzerinde tasarruf edemezler⁶¹⁷. İşte bu nedenle, birden çok mirasçının bankaya karşı alacak haklarını ancak hep birlikte ileri sürmeleri gerekmektedir. TMK.'nın 640. maddesi uyarınca miras ortaklığına bir temsilci tayin edilmesi de mümkündür. Bu durumda bütün mirasçılar adına hareket eden temsilci olduğu için, bankanın mevduatı temsilciye iade etmesi de mümkündür⁶¹⁸. Bütün mirasçıların birlikte bir vekil tayin etmeleri de mümkündür. Yine TMK.'nın 644. maddesi uyarınca, elbirliği mülkiyetinin paylı mülkiyete dönüştürülmesi de mümkündür.

Miras ortaklığına bir temsilci atanmadığı, mirasçılar hep birlikte bir vekil tayin etmediği veya elbirliği mülkiyeti paylı mülkiyete dönüştürülmediği sürece, bütün mirasçıların birlikte hareket etmesi gerekmektedir⁶¹⁹. Buna göre, mirasçılar öncelikle mahkemeden alınmış veraset ilamını bankaya ibraz ederek, mirasçılık sıfatlarını ispat etmek zorundadırlar⁶²⁰. Ancak veraset ilamı, bankanın kendisine başvuran mirasçılara payları oranında ödeme yapması, yani mevduatı iade etmesi için yeterli bir belge değildir. Zira veraset ilamına rağmen mirasçıların tereke üzerindeki elbirliği ortaklığı devam etmektedir⁶²¹. Aksi görüşte olan yazarlar, bankanın müşterilere kolaylık sağlayarak veraset ilamı çerçevesinde her bir mirasçıya ilamda yazılı payı oranında ödeme yapmasının uygun olduğunu savunmaktadır⁶²².

Mirasçılık belgesine dayanarak mirasçılara payları oranında ödeme yapmanın uygun olduğu görüşüne katılmak mümkün değildir. Zira mirasçıların, mirasın paylaşılmasına kadar, terekenin bütünü üzerinde paylı değil, elbirliği halinde malik olduğuna ilişkin kanun maddeleri son derece açıktır. Mirasçılık belgesi ise tereke üzerindeki elbirliği mülkiyetini ortadan

⁶¹⁷ Even, a.g.m., s.797-798.

⁶¹⁸ Even, a.g.m., s.797; Yüksel, a.g.m., s.250.

⁶¹⁹ Erişgin, a.g.m., s.135-136; Reisoğlu, Şerh, s.883-884; Yüksel, a.g.m., s.250; Tarhan, a.g.m., s.93.

⁶²⁰ Erişgin, a.g.m., s.133; Reisoğlu, Şerh, s.883; Yüksel, a.g.m., s.249.

⁶²¹ Even, a.g.m., s.797.

⁶²² Çeker, a.g.e., s.62; Yüksel, a.g.m., s.249. Yüksel daha da ileri giderek, mevduat hesabındaki bakiye küçük bir meblağ ise ve mirasçı da bankaca tanınan ve bankada olumlu intiba bırakan bir kişi ise, veraset ilamı almasa dahi kendisine kolaylık sağlanarak ödemenin yapılabilmesi gerektiğini savunmaktadır.

kaldıran bir işlem değildir. Mahkemece verilen mirasçılık belgesinden ayrı olarak mirasçılarının aralarında bir miras taksim sözleşmesi yapmaları mümkündür. Mirasçılık belgesindeki mirasçılık paylarından farklı oranların kararlaştırıldığı miras taksim sözleşmesinin yapılması mümkün olduğundan, bu şekilde bir miras taksim sözleşmesi bankaya sunulduğunda, banka bu oranlarla mirasçılara ödeme yapmakla sorumlu olacaktır. Mirasçılık belgesinin hukuki niteliği de bu görüşümüzü destekler niteliktedir⁶²³. TMK.'nın 598. maddesi uyarınca mirasçılık belgesi, yalnızca yasal mirasçılık sıfatlarını ve paylarını gösteren bir belge olup, geçersizliği her zaman ileri sürülebilir. Bu belgenin aksinin veya geçersizliğinin ispatı her zaman mümkün olduğundan, basiretli birer tacir gibi davranması gereken bankaların bu belgeye dayanarak mirasçılara mevduatı iade etmeleri, kendilerinden beklenen özenin ve basiretin gösterilmediği bir davranış olacaktır.

Miras ortaklığının temsilcisine ya da hesap sahiplerinin müşterek imzalarına ödeme yapmayarak hesap sahiplerine münferiden ödeme yapan banka, ileride tekrar ödeme yapmak tehlikesiyle karşı karşıyadır⁶²⁴. Yargıtay da bir kararında “... miras ortaklığı mirasın tümü üzerinde söz konusu olduğundan, tereke paylara ayrılmaksızın ortaklığa dahil olan mirasçılara aittir. Tereke üzerinde ortaklık devam ettiği sürece, mirasçılarının somut ve bağımsız payları mevcut değildir. Bu durumda, tüm mirasçılarının birlikte bankaya müracaat ederek ödeme talebinde bulunmaları veya hazır olmayanların usulüne uygun şekilde vekâletname ibraz etmeleri ya da miras ortaklığına temsilci atanması; TMK.'nın 644. maddesi uyarınca iştirak halindeki mülkiyetin müşterek mülkiyete dönüştürülmesi gerekir. Aksi halde; ileride çıkacak bir anlaşmazlıkta davalı bankanın sorumluluğu söz konusu olabilir.” gerekçeleriyle, tereke üzerindeki miras ortaklığı

⁶²³ “Mirasçılarının, mirasçılık sıfatlarının belirtilmesi istemi ile hasımsız olarak açacakları dava nedeniyle verilen mirasçılık belgesi kararı, bir nizasız kaza (çekişmesiz yargı) kararı niteliğindedir. Bu hususta hukuk öğretisinde ve yargısal kararlarda tam bir görüş birliği mevcuttur. Nizasız kaza kararları, şekli bakımdan kesinleşmiş olsalar bile maddi hukuk açısından kesin hüküm teşkil etmezler. Bu nedenledir ki, kanuni bir gerçek olarak kabulleri mümkün değildir.” (Y.HGK, 05.12.1990 t., 1990/2-560 E. ve 1990/622 K., Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 05.03.2011).

⁶²⁴ Even, a.g.m., s.798; Atabek, a.g.m., s.106; Yüksel, a.g.m., s.250.

giderilmedikçe mirasçılarının paylarına ödeme yapılamayacağını, bu şekilde işlem yapan bankanın ileride tekrar ödeme yapmak zorunda kalabileceğini vurgulamıştır⁶²⁵. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun oluşturduğu bu gerekçe, diğer hukuk daireleri tarafında da benimsenerek uygulanmaktadır⁶²⁶.

Küçük adına, “ergin olduktan sonra hesaptan para çekilebileceği” koşuluyla açılan hesaplarda, para küçüğe ait olduğundan; hesabı açtıran kişinin ölmesi halinde hesaptaki para mirasa konu edilmeyecektir⁶²⁷.

Ortak hesap sahiplerinden birinin ölmesi durumunda, aksi kararlaştırılmamışsa, hesaptaki para hesap sahipleri açısından eşit hisselerle bölünür⁶²⁸. Bu durumda hayatta kalan mevduat sahibine kendi payına düşen mevduatı iade edilebilecektir⁶²⁹. Bu husus yerleşik Yargıtay kararlarında da benimsenmiştir⁶³⁰. Murisin payı ise, murisin mirasçılarına yukarıda belirlenen ilkelere göre iade edilir.

⁶²⁵ Y.HGK, 27.09.2006 t., 2006/19-552 E. ve 2006/589 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 05.03.2011).

⁶²⁶ Tarhan, a.g.m., s.93, dn. 21; Y. 11.HD, 23.02.2007 t., 2007/990 E. ve 2007/3317 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 28.01.2011).

⁶²⁷ Başbuğ, a.g.e., s.72.

⁶²⁸ Reisoğlu, Şerh, s.886.

⁶²⁹ Reisoğlu, Şerh, s.886.

⁶³⁰ Y. 3.HD, 05.04.2005 t., 2005/3579 E. ve 2005/3645 K.; Y. 3.HD, 15.09.2005 t., 2005/7177 E. ve 2005/8557 K.; Y. 3.HD, 27.09.2005 t., 2005/7170 E. ve 2005/9063 K. (Kazancı İçtihat Bilgi Bankası, 28.01.2011).

SONUÇ

Mevduatın tanımına, 5411 sayılı Bankacılık Kanununda açık bir şekilde yer verilmiştir. Buna göre mevduat, yazılı ya da sözlü olarak veya herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istendiğinde ya da belli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen parayı ifade etmektedir.

Mevduat sahipleri ile banka arasında imzalanan mevduat sözleşmesi, Borçlar Kanununda düzenlenen sözleşme tiplerinden hiçbirisine girmediğinden, atipik bir sözleşmedir. Ancak Kanunda düzenlenen sözleşme tiplerinden karz akdi, usulsüz vedia akdi ve vekâlet akdine ilişkin unsurlar mevduat sözleşmesinde kanunun öngörmediği tarzda bir araya getirildiğinden; mevduat sözleşmesinin hukuki niteliğini, isimsiz sözleşmelerden “karma sözleşme” olarak saptamamız mümkündür.

Mevduatın vade ve türleri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından çıkarılan 2007/1 sayılı Tebliğ ile belirlenmiştir. Mevduatın türlerinden tasarruf mevduatı, diğer mevduat türlerinden ayrı olarak, Tebliğin yanı sıra Bankacılık Kanununda da özel olarak düzenlenmiştir. Bunun sebebi, tasarruf sahiplerinin ve bankalara duyulan güvenin korunmasının amaçlanmasıdır.

Bankacılık Kanununun 61. maddesinde, Türk Medeni Kanununun rehinlere ve hapis hakkına, Borçlar Kanununun alacağın temlikine ve takasa dair hükümleri ile diğer kanunların verdiği yetkiler saklı kalmak kaydıyla mevduat sahiplerinin mevduatlarını geri alma haklarının hiçbir suretle sınırlandırılmayacağı emredici olarak hükme bağlanmıştır. Maddede, mevduat sahipleri ile kredi kuruluşları arasında vade ve ihbar süresi hakkında kararlaştırılan şartların saklı olduğu belirtilmiştir.

Bankacılık Kanununun 61. maddesi, vadeli ve ihbarlı mevduat hesapları hariç, mevduatın tüm vade ve türlerini kapsamaktadır. Ancak vadeli ve ihbarlı mevduat hesaplarında bankalar çoğu zaman vade ve ihbar sürelerinden önce, diğer bir deyişle bu şartlara uymaksızın mevduat sahiplerinin mevduatlarını çekmelerine müsaade etmektedir. Ancak bu husus tamamıyla bankanın kendi takdirinde olup, banka, vade ve ihbar sürelerine riayet edilmediği halde mevduatı iade etmek zorunda değildir.

Anılan maddede “*diğer kanunların verdiği yetkiler saklı kalmak kaydıyla*” denildiğinden, mevduatın çekilmesine engel haller maddede sayılanlarla sınırlı değildir. Maddede sayılan engel haller, mevduatın iade edilmesinde bankacılık uygulamasında en çok karşılaşılan durumlardır.

Mevduatın çekilmesine engel haller olarak Bankacılık Kanununda yer verilen hukuki müesseseler; vade ve ihbar sürelerine ilişkin kısıtlamalar, mevduat hesabının rehnedilmesi, mevduat hesabı üzerinde hapis hakkı bulunması, mevduat hesabının temlik edilmesi, takas edilmesidir. Mevduatın zamanaşımına uğraması da mevduat sahiplerinin banka nezdindeki alacaklarını sona erdiren ve mevduatın hazineye intikalini sağlayan bir hal olarak, tasarruf sahiplerinin mevduatlarını çekmelerine engel bir haldir.

Mevduat hesabı üzerinde hapis hakkı bulunması Kanunda bir engel hal olarak sayılmıştır. Oysa mevduat sözleşmesinde bir miktar para bankaya yatırılmakta ve paraların mülkiyeti bankaya geçmektedir. Banka daha sonra bu paraları mislen iade ile yükümlü olmaktadır. Hapis hakkının ise ancak zilyed olunan menkuller üzerinde kurulabilmesi mümkündür. Bir kişinin, kendi mülkiyetinde olan eşya üzerinde hapis hakkını kullanması mümkün olmadığından, bankanın, maliki olduğu mevduat hesabındaki para üzerinde hapis hakkı kurulmasının mümkün olmadığını düşünmekteyiz

Mevduat hesabındaki paranın banka tarafından takas edilmesi de mevduatın çekilmesine engel bir hal olarak sayılmıştır. Mevduat sözleşmesi,

usulsüz tevdi, karz ve vekâlet sözleşmelerine ait unsurların ve edimlerin bir araya geldiği karma bir sözleşme olduğundan, Borçlar Kanununun 123/1. maddesinde yer alan *“tevdi edilmiş bir şeyin iadesine ilişkin alacak”* ifadesini kendi içerisinde barındırmaktadır. Bu nedenle, tıpkı bankanın mevduat üzerinde hapis hakkı bulunmadığı gibi, kanuni takas hakkının da bulunmadığını düşünmekteyiz.

Miras Hukukuna göre mirasçısız olan malvarlığının hazineye intikalinde olduğu gibi, Bankacılık Kanununda da sahibi tarafından belirli bir süre aranmayan mevduatın hazineye -TMSF'ye- intikal edeceği Bankacılık Kanununun 62. maddesinde hükme bağlanmıştır. Mevduatın zamanaşımına uğraması, mevduat sahiplerinin banka nezdindeki alacaklarını ortadan kaldıran, böylece mevduatlarını çekmelerine engel teşkil eden bir haldir.

Bankacılık Kanunu dışında diğer kanunlarda sayılan ve mevduatın çekilmesine engel teşkil eden hallere; mevduat hesabı üzerinde intifa hakkı bulunması, mevduat hesabından bankanın mahsup yetkisi, mevduat hesabının haczedilmesi, mevduat hesabı üzerinde ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir bulunması, mevduat hesabı sahibinin kısıtlanması, mevduat hesabı sahibine kayyım veya yasal danışman atanması, mevduat hesabı sahibinin iflasına karar verilmesi, mevduat hesabı sahibinin gaipliğine karar verilmesi ve mevduat hesabı sahibinin ölümü örnek olarak verilebilir. Bankacılık Kanununda sayılan sebepler “sınırlı sayı” ilkesine göre olmadığından, diğer bir deyişle, maddede *“diğer kanunların verdiği yetkiler saklı kalmak kaydıyla”* denildiğinden, diğer kanunlarda yer alan hükümler bu çalışmada sıralanmaya çalışılmıştır. Kuşkusuz bu çalışmada yer verilen sebeplerin çoğaltılması mümkündür.

Mevduatın çekilmesi durumunda özellik arz eden bir hukuki durum olarak “müşterek mevduat hesapları”na da yer verilmesi gerekmektedir. Hesap sahiplerinden her birinin hesapta tek başına işlem yapma yetkisini haiz olduğu teselsüllü müşterek hesaplarda, müşterek hesap sahiplerinden

biri hesaptaki paranın tamamını çekerek hesabı kapatabilir. Bu tür hesaplarda banka mevduatı iade ederken diğer hesap sahibinin rızasını aramak mecburiyetinde değildir. Banka hesap sahiplerinden birine ödeme yapmakla borcundan kurtulmuş olur. Buna karşılık, hesap sahiplerinin ancak tamamının hesap üzerinde işlem yapmaya yetkili olduğu teselsülsüz müşterek hesaplarda banka ancak hesap sahiplerinin tamamının müşterek imzasına ödeme yapmakla borcundan kurtulur.

Bankalarda küçükler adına açtırılan mevduat hesapları, mevduatın iadesi bakımından özellik arz etmektedir. Kural olarak ergin olmayan küçük adına açılan hesaplarda velayet yetkisini haiz anne ve baba tasarruf hakkına -parayı çekme hakkına- sahiptir. Buna karşılık, küçük adına açılan hesap “ergin olduktan sonra hesaptan para çekilebileceği” koşuluyla açıldıysa, ana ve babanın hesap üzerinde tasarruf etme, para çekme hakları yoktur. Bu hesap üzerinde küçük ancak ergin olduktan sonra tasarruf edebilecektir. Küçükün ergin olması; on sekiz yaşını doldurmasıyla, mahkemece ergin kılınmasıyla veya evlenme ile olabilmektedir.

Bankacılık Kanununun 61. maddesinde emredici olarak belirtildiği üzere, mevduat sahiplerinin bankalardaki mevduatlarını diledikleri anda çekebilmeleri asıl olandır. Bu madde, mevduatın Türk Lirası cinsinden veya yabancı para cinsinden olması arasında bir fark öngörmemiştir. Buna karşılık, uygulamada bazı bankaların müşterileri ile imzaladıkları sözleşmelerde, yabancı para üzerinden açılan hesaplarda (döviz tevdiat hesaplarında) mevduat sahiplerinin mevduatlarına diledikleri anda kavuşmalarını zorlaştıracak ve hatta engelleyecek hükümlere yer verildiği görülmektedir. Bu hükümler döviz tevdiat hesabı sahiplerine mevduatı iade etmek yerine buna kaim olmak üzere çek verilmesi, bankanın bir başkasından olan alacağını hesap sahibine temlik ederek temlike ilişkin belgeleri hesap sahibine vermesi, hesap sahibinin hesabına bir başka bankada hesap açılması şeklinde hükümlerdir. Sözleşmelerde yer verilen bu hükümler, Kanunun emredici hükmüne açıkça aykırı olduğundan kesin olarak hükümsüzdür. Mevduat

sahiplerinin, banka tarafından sözleşme hükmüne dayanarak mevduatı bu yolla iade etmeyi teklif etmesi halinde sözleşme hükmünün batıl olduğunu ileri sürmeleri gerekmektedir. Bunun yanında, BDDK'nın, Kanunun 61. maddesinde emredici olarak getirilen mevduat sahiplerinin mevduatlarını diledikleri zaman çekme serbestisini ortadan kaldıran hükümleri içeren bazı bankaların döviz tevdiat hesabı sözleşmelerinden bu hükümlerin çıkarılması için gerekli denetimi yapması gerekmektedir.

Mevduat hesabı sahibinin ölümü ile birlikte mirasçıları arasında meydana gelen miras ortaklığı, bankanın mevduatı iade borcu açısından önem kazanmaktadır. TMK. md. 640 uyarınca, birden çok mirasçı bulunması halinde, mirasın geçmesiyle birlikte paylaşmaya kadar, mirasçılar arasında bir ortaklık meydana gelir ve mirasçılar terekeye elbirliği ile sahip olurlar. Miras ortaklığına bir temsilci atanmadığı, mirasçılar hep birlikte bir vekil tayin etmediği veya elbirliği mülkiyeti paylı mülkiyete dönüştürülmediği sürece, bütün mirasçıların birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Bu nedenle banka tarafından mevduatın, tıpkı teselsülsüz müşterek hesaplarda olduğu gibi, mirasçıların tamamının müşterek imzasına ödenmesi gerekmektedir. Mahkemece verilen veraset ilamına dayanarak mirasçılara payları oranında ödeme yapılması, banka açısından ihtiyata uygun bir davranış olmaz. Zira veraset ilamı, geçersizliği her zaman ileri sürülebilen bir belge niteliğindedir. Ayrıca veraset ilamından ayrı olarak mirasçılar arasında başka oranlarda bir miras taksim sözleşmesi yapılmış da olabilir. Bu nedenlerle, veraset ilamına dayanarak mirasçılara payları oranında ödeme yapan banka, daha sonra tekrar ödeme yükümlülüğü ile karşı karşıya kalabilecektir. Buna maruz kalınmaması için, -miras ortaklığına bir temsilci atanmadığı, mirasçılar hep birlikte bir vekil tayin etmediği veya elbirliği mülkiyeti paylı mülkiyete dönüştürülmediği sürece- bankanın tüm mirasçıların veya yetkili temsilcilerinin müşterek imzalarına ödeme yapması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk; Türk-İsviçre Medeni Hukukunda Alacaklılar Arası Teselsül, Ankara, 2003.
- AKCAN, Recep; *Medeni Usul Hukuku Açısından Faks Metinlerinin Önemi ve Delil Niteliği*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 9, Sayı 1-2, 2001, s.159-187.
- AKKANAT, Halil; Ölümün Özel Hukuk İlişkilerine Etkisi, İstanbul, 2004.
- AKYAZAN, Halil Erol, AKYAZAN Ahmet Emrah; *Bankalardaki Döviz Tevdiat Hesaplarının Sahiplerine Geri Ödenmesi İle İlgili Bazı Sorunlar* (Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi), Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 32, Nisan 2009, s.27-31.
- AKYAZAN, Halil Erol, AKYAZAN Ahmet Emrah; *Bankalardaki Döviz Tevdiat Hesaplarının Sahiplerine Geri Ödenmesi İle İlgili Bazı Sorunların Borçlar Hukuku Kapsamında Değerlendirilmesi* (Döviz Tevdiat Hesaplarının Geri Ödenmesi Sorunlarının Değerlendirilmesi), Terazi Hukuk Dergisi, Sayı 35, Temmuz 2009, s.41-45.
- ALICI, Yaşar; Bankacılık Kanunu Şerhi, İstanbul, 2007.
- ALIŞKAN, Murat; Türk Banka Hukukunda Mevduat Sigortası, İstanbul, 2004.
- ALTAŞ, Hüseyin; *Mevduat Hesabından Yetkisiz Para Çekilmesinde Bankanın Hukuki Sorumluluğu*, Ankara Barosu Dergisi, 2001/3, s.37-45.
- ARAL, Fahrettin; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Borçlar Hukuku), 5. baskı, Ankara, 2003.
- ARAL, Fahrettin; Türk Borçlar Hukukunda Takas (Takas), 2. baskı, Ankara, 2010.
- ARSLAN, Ramazan; *Borçlunun Üçüncü Kişilerde Bulunan Mal ve Alacaklarının Haczi*, Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları No:351, 1974, s.81-114.
- ATABEK, Reşat; *Banka Nezdinde Müşterek Hesap*, BATİDER, Cilt 13, Sayı 2, Aralık 1985, s.103-115.

- AYHAN, Rıza; *Tasarruf Mevduatı Sigortası ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'nun Hukuki Niteliği*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 2, Aralık 1997, s.31-40.
- BAŞBUĞ, Faik Y.; Bankalar Kanunu ve İlgili Mevzuat, İstanbul, 1985.
- BATTAL, Ahmet; Bankacılık Kanunu Şerhi (Şerh), Ankara, 2006.
- BATTAL, Ahmet; Güven Kurumu Nitelendirmesi Işığında Bankaların Hukuki Sorumluluğu (Bankanın Sorumluluğu), Ankara, 2001.
- BATTAL, Ahmet; *Mevduatta Zamanaşımı Konusundaki Mevzuatın Ve Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi*, Banka Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler Tartışmalar, Ankara, 2007/XI.
- BECKER, Herman; İsviçre Borçlar Kanunu Şerhi, İkinci Bölüm Çeşitli Sözleşme İlişkileri, Çev. A.Suat Dura, Bern, 1934.
- BİLGE, Necip; Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri, 3. baskı, Ankara, 1971.
- BİLGİN, Mahmut; İlmî ve Kazai İçtihatlar Işığında Faiz Hukuku Munzam Zarar ve İlgili Mevzuat, İstanbul, 2001.
- BİLGİN, Mahmut; *İnternet Bankacılığından Kaynaklanan Zararlarda Bankaların Sorumlulukları*, Bankacılar Dergisi, Sayı 71, 2009, s.78-96.
- CANSEL, Erol; Türk Hususi Hukukunda Hapis Hakkı, Ankara, 1961.
- ÇEKER, Mustafa; *Bankalarda Açtırılan Ortak Hesaplara İlişkin Bazı Sorunlar ve Yargıtay Uygulaması*, Banka Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu Bildiriler Tartışmalar (8 Haziran 2007), Ankara, 2007/XI, s.209-250.
- ÇEKER, Mustafa; Hukuki Yönüyle Banka Mevduatı, Adana, 2004.
- ÇEVİK, Kemal; Ekonomi Hukuku Yaklaşımı İle Banka Hukuku, 2. baskı, Ankara, 2009.
- DOĞANAY, İsmail; *Bankalardaki Mevduat Hesabından Kısmen Para Çekilirken Veya Hesap Kapatılırken, Bankaların Göstermek Yükümlülüğünde Oldukları Özen Borcu*, BATİDER, Cilt 17, Sayı 4, Aralık 1994, s.25-31.
- DURAL, Mustafa, ÖĞÜZ, Tufan; Türk Özel Hukuku Cilt II Kişiler Hukuku, 9. baskı, İstanbul, 2009.

- DURAL, Mustafa, ÖĞÜZ, Tufan, GÜMÜŞ, Mustafa Alper; Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, 4. baskı, İstanbul, 2011.
- DURAL, Mustafa, ÖZ, Turgut; Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku, 4. baskı, İstanbul, 2009.
- DUYGAN, Süleyman, TÜZÜN, Necat; Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara, 1964.
- EREM, Faruk, ALTIOK, Akın, TANDOĞAN, Haluk; Bankalar Kanunu Şerhi, Ankara, 1975.
- EREN, Fikret; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 8. baskı, İstanbul, 2003.
- ERİŞGİN, Nuri; *Birlikte Mirasçılarının Miras Bırakanın Banka Hesabı Üzerindeki Tasarruf Yetkisi*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 52, Sayı 3, 2003, s.121-143.
- EVEN, Sevin; *Mirasçılarının Mevduatta Tasarruf Yetkisi*, BATİDER, Cilt 5, Sayı 4, Aralık 1970, s.796-801.
- EYÜPGİLLER, Servet; Banka İşletmeciliği Bilgisi (Banka İşletmeciliği), 3. baskı, Ankara, 1986.
- EYÜPGİLLER, Servet; Bankalar Kanunu Şerhi (Şerh), Ankara, 1981.
- FEYZİOĞLU, N. Feyzi; Borçlar Hukuku, 2. Kısım, Akdin Muhtelif Nev'ileri, Cilt I, 4. baskı, İstanbul, 1980.
- GÖKYAYLA, K. Emre; *Telefaks Metinleriyle İspat*, Prof. Dr. Mahmut Tevfik Birsel'e Armağan, 2001, s.155-172.
- HATEMİ, Hüseyin, SEROZAN, Rona, ARPACI, Abdülkadir; Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 1992.
- İMREGÜN, Oğuz; Mevduatı Koruma Bakımından Bankalara Devlet Müdahalesi, Doktora Tezi, İstanbul, 1957.
- KANDİLLER, Rıza; Banka Hukuku ve Bankalar Kanunumuzun Başlıca Hükümleri, Ocak, 1986.
- KAPLAN, İbrahim; *Banka Hesabı Türleri, Hesap Sahibinin ve Hesap Türünün Tayininde Uygulanacak Kurallar* (Banka Hesabı), Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt 49, 1994, s.273-289.
- KAPLAN, İbrahim; Banka Sözleşmeleri Hukuku (Banka Sözleşmesi), Cilt I, Ankara, 1996.

- KAPLAN, İbrahim; *Banka Standart Sözleşmeleri ve Banka Genel İşlem Şartları* (Banka Sözleşmeleri ve GİŞ), BATİDER, Cilt 16, Sayı 2, Aralık 1991, s.51-89.
- KAPLAN, İbrahim; *Bankanın Hukuki Sorumluluğu* (Bankanın Hukuki Sorumluluğu), Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1990, s.449-460.
- KARAHASAN, Mustafa Reşit; *Yeni Türk Medeni Kanunu Eşya Hukuku*, Cilt 2, İstanbul, 2002.
- KIRCA, İsmail; *Escrow Sözleşmesi*, BATİDER, Cilt 19, Sayı 1, 1997, s.45-61.
- KOÇ, Nevzat; *İsviçre-Türk Hukukunda Bankaya Tevdi Sözleşmesi*, Prof. Dr. Şükrü Postacıoğlu'na Armağan, DEÜHF Yayınları, 1997, s.143-207.
- KONURALP, Haluk; *Banka Tasarruf Mevduatının Hukuki Niteliği*, Ankara Barosu Dergisi, Sayı 1, Yıl 1980, s.14-23.
- KÖPRÜLÜ, Bülent, KANETİ, Selim; *Sınırlı Ayni Haklar*, 2. baskı, İstanbul, 1982-1983.
- KURU, Baki; *Bankalardaki Mevduatın ve Diğer Alacakların Haczi (Mevduat Haczi)*, 2. baskı, İstanbul, 2002.
- KURU, Baki; *İcra ve İflas Kanununun 89. Maddesinde Yapılan Değişiklikler* (Tebliğ), Bankacılar Dergisi, Sayı 47, 2003, s.59-82.
- KURU, Baki; *İflas ve Konkordato Hukuku (İflas Hukuku)*, 3. Tıpkı Basım, İstanbul, 1992.
- KÜNEY, Hikmet; *Banka Tekniği*, 5. baskı, Ankara, 1986.
- OĞUZMAN, Kemal, ÖZ, Turgut; *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. baskı İstanbul, 2009.
- OĞUZMAN, M. Kemal, SELİÇİ, Özer, OKTAY ÖZDEMİR Saibe; *Eşya Hukuku*, 10. baskı, İstanbul, 2004.
- OSKAY, Mustafa, KOÇAK, Coşkun, DEYNEKLİ, Adnan, DOĞAN, Ayhan; *İİK Şerhi*, Ankara, 2007.
- ÖNDER, M. Fahrettin; *Banka Hukukunda Tasarruf Mevduatı Sözleşmesi*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 8, Sayı 1, 2003, s.91-102.

- ÖZMEN, E. Saba; *Telefaks Cihazları (Facsimilie) İle Gönderilen İrade Beyanlarının Medeni Hukuk ve Usul Hukuku Açısından Sonuçları*, Ankara Barosu Dergisi, 1990/1, s.72-84.
- ÖZSUNAY, Ergun; Bankalarda Çocuklar Adına Açılan Hesaplar Ve Bu Hesaplara İlişkin Güncel Sorunlar, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No:99.
- ÖZTAN, Bilge; *Medeni Hukuk'un Temel Kavramları (Temel Kavramlar)*, 29. baskı, Ankara, 2009.
- ÖZTAN, Bilge; *Miras Hukuku (Miras Hukuku)*, 3. baskı, Ankara, 2008.
- ÖZTEK, Selçuk; *Banka Mevduatının Haczi*, Banka ve Finans Hukuku Panel ve Seminer Notları, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2009, s.532-547.
- PEKCANITEZ, Hakan; *Yabancı Para Alacaklarının Tahsili*, 3. baskı, Ankara, 1998.
- PEKCANITEZ, Hakan, ERDÖNMEZ, Güray; *Bankacılık Kanununun İcra ve İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi*, Bankacılar Dergisi, Sayı 55, 2005, s.25-44.
- RADO, Türkan; *Roma Hukuku Dersleri Borçlar Hukuku*, İstanbul, 2001.
- REİSOĞLU, Seza; *Bankacılık Kanunu Şerhi (Şerh)*, Cilt 1-2, Ankara, 2007.
- REİSOĞLU, Seza; *Bankacılık Yönünden Borçlar Hukuku Kuralları (Borçlar Hukuku)*, 3. baskı, Ankara, 1977.
- REİSOĞLU, Seza; *Yeni Medeni Kanun'un Bankaları İlgilendiren Başlıca Farklı Düzenlemeleri (Medeni Kanun Düzenlemeleri)*, Bankacılar Dergisi, Sayı 40, 2002, s.67-74.
- RÜZGAR, Yurdağül; *Mevzuat, Yargıtay Kararları ve Doktrin Işığında Mevduatta Zamanaşımının Değerlendirilmesi Mevduatın İade Edilmemesinin Hukuki Sonuçları*, Bankacılar Dergisi, Sayı 63, 2007, s.71-96.
- SEROZAN, Rona; *Çocuk Hukuku (Çocuk Hukuku)*, 2. baskı, İstanbul, 2005.
- SEROZAN, Rona; *Taşınır Eşya Hukuku (Eşya Hukuku)*, 2. baskı, İstanbul, 2007.
- SUNGUR, Turgut; *Bankacılar İçin Banka Tekniği*, 4. baskı, Ankara, 1999.
- ŞENSÖZ, Ebru, ÖZBİLEN, Arif Barış, SAVAŞ, Burcu; *Alacak Rehninin Teminat Altına Alınan Alacak ve Rehin Yükü Bakımından Kapsamı*,

- İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl 4, Sayı 8, Güz 2005/2, s.233-252.
- ŞİRİN, Şerafettin; Ticaret Hukukunda Faiz ve Uygulaması, 2. baskı, İstanbul, 1994.
- TANDOĞAN, Haluk; Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri (Borçlar Hukuku), 3. baskı, Cilt I/2, Ankara, 1985.
- TANDOĞAN, Haluk; Müşterek Hesaplar (Müşterek Hesaplar), Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:14, Ankara, 1959.
- TARHAN, M.Umur; *Müşterek ve Müteselsil Hesaplara İlişkin İşlemler İle Murisin Mirasçılar Yönünden Mevduatının Akıbeti*, Bankacılar Dergisi, Sayı 76, 2011, s.89-95.
- TAŞDELEN, Servet; Bankacılık Kanunu Şerhi, 2. baskı, Ankara, 2006.
- TEKİNALP, Ünal; Ünal Tekinalp'in Banka Hukukunun Esasları, 2. baskı, İstanbul, 2009.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi, AKMAN, Sermet, BURCUOĞLU, Haluk, ALTOP, Atilla; Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 7. baskı, İstanbul, 1993.
- TEKİNAY, Selahattin Sulhi; Menkul Mülkiyeti ve Sınırlı Ayni Haklar II/3, İstanbul, 1994.
- TOLUN, Osman; Banka ve Borsa Hukuku, Ankara, 1959.
- TUNÇOMAĞ, Kenan; Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Borç İlişkileri, 3. baskı, İstanbul, 1977.
- TURANBOY, Asuman; Bankacılar için Banka Hukuku Bilgisi, 11. baskı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayın No:364, Ankara.
- TURANBOY, Kürşad Nuri; *Tasarruf Mevduatı Sözleşmesinin Niteliği*, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, 1997, s.254-264.
- Türkiye Bankalar Birliği, Gerekçeli 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, I. Cilt, Yayın No:243, Şubat 2006.
- ULUSOY, Erol; *Banka Mevduatının Zamanaşımı ve Anayasa'ya Aykırılık Sorunu, Banka ve Finans Hukuku Panel ve Seminer Notları*, İstanbul Barosu Yayınları, İstanbul, 2009, s.524-529.

- UYAR, Talih; *Borçlunun Üçüncü Kişilerdeki -Kıymetli Evraka Bağlanmamış Olan- Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi*, Dokuz Eylül Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2, 1981, s.205-227.
- UYAR, Talih; *İcra ve İflas Kanunu Şerhi (Şerh)*, 2. baskı, Cilt 10, İzmir, 2004.
- UYGUR, Turgut; *Açıklamalı-İçtihatlı Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri*, Cilt 7, Ankara, 1994.
- ÜNAL, Ahmet Cemil; *Mevduat Kabulü ve Katılım Bankaları*, Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e Armağan, Ankara, 2006, s.821-842.
- ÜNAY, Vecdi; *Bankalar Kanununun Doğrudan Doğruya Veya Dolayısıyla Mevduatı Himaye Edici Hükümleri*, Ankara, 1961.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; *İcra Hukukunun Esasları (İcra Hukuku)*, 8. baskı, İstanbul, 2004.
- ÜSTÜNDAĞ, Saim; *İflas Hukuku (İflas Hukuku)*, 6. baskı, İstanbul, 2002.
- VURAL, Güven; *Türk Banka Hukuku*, Ankara, 1991.
- YASAMAN, Hamdi; *Banka Hukuku ile ilgili Makaleler Hukuki Mütalaalar Birlikli Raporları*, İstanbul, 2005.
- YASAN, Mustafa; *Türk Banka Hukukunda Mevduat*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2001.
- YAVAŞ, Murat; *Borçlunun Üçüncü Şahıslardaki Mal, Hak ve Alacaklarının Haczi*, İstanbul, 2005.
- YAVUZ, Cevdet; *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, 7. baskı, İstanbul, 2009.
- YÜCEL, Yonca F.; *Tasarruf Sahiplerinin Hak ve Menfaatlerinin Korunmasına Dair Mevzuat*, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 87, Mart-Nisan 2010, s.464-487.
- YÜKSEL, Ali Sait; *Hesap Açılması ve Hesapta Tasarruf Yetkisi*, BATİDER, Cilt 3, Sayı 2, 1965, s.221-255.
- YÜKSEL, A. Sait, YÜKSEL, Aslı, YÜKSEL, Ülkü; *Bankacılık Hukuku ve İşletmesi*, 10. baskı, İstanbul, 2004.
- ZEVKLİLER, Aydın, AYDOĞDU Murat, PETEK, Hasan; *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 6. baskı, Ankara, 1998.

(Eriřim) www.kazanci.com

www.mkk.com.tr

www.tbb.org.tr

www.tcmb.gov.tr

ÖZET

VURALOĞLU Pınar, Mevduatın Çekilmesine Engel Haller, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Mevduat sahiplerinin bankalardaki mevduatlarını geri alma haklarının hiçbir şekilde sınırlandırılmayacağına, 5411 sayılı Bankacılık Kanununun 61. maddesinde emredici olarak yer verilmiştir. Aynı nitelikte hükme, 5411 sayılı Kanundan önceki bankalar kanunlarında da yer verilmiştir.

Mevduatın hesap sahipleri tarafından istenildiği zaman çekilebilmesi kural olandır. Bu kurala ilişkin bazı istisnalara, diğer bir deyişle mevduatın çekilmesine engel teşkil eden hallere Bankacılık Kanununda yer verilmiştir. Bankacılık Kanununda yer verilen haller, uygulamada en sık karşılaşılan hallerdendir. Ancak mevduatın çekilmesine engel haller, Bankacılık Kanununda sayılan sebeplerle sınırlı değildir. Başka kanunlarda düzenlenip de Bankacılık Kanunundan sayılmayan ancak mevduatın çekilmesine engel teşkil eden haller mevcuttur.

Mevduatın çekilmesine engel hallerin incelendiği bu çalışmada konu üç bölüm olarak incelenmiştir.

Birinci bölümde, mevduatın tarifi yapılarak unsurları tek tek ele alınmıştır. Bu unsurlardan en önemlisinin, tezimizin konusunu ilgilendiren mevduatın iade edilmesi olduğu vurgulanmıştır. Daha sonra doktrinde yer alan tartışmalarla birlikte yargı kararlarına da atıf yapılmak suretiyle mevduatın hukuki niteliğine ilişkin görüşlere ve en son da kendi görüşümüze yer verilmiştir. Mevduatın vade ve türleri de bu bölümde ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Son olarak mevduatın bankadan çekilebilme serbestisi incelenmiştir. Mevduatın bankadan çekilme şekilleri başlıklar altında incelenmiştir.

İkinci bölümde, Bankacılık Kanununun 61. maddesinde zikredilen ve tezimizin konusunu teşkil eden mevduatın çekilmesine engel hallere ayrı başlıklar altında yer verilmiştir. Bu haller gerek yasal dayanakları gerekse örnek yargı kararlarıyla ele alınarak incelenmiştir.

Bankacılık Kanununun 62. maddesinde düzenlenen mevduatın zamanaşımına uğramasına da, tasarruf sahiplerinin mevduatlarına kavuşmasını engelleyen diğer bir hal olarak ikinci bölümde yer verilmiştir.

Tezimizin üçüncü bölümünde, Bankacılık Kanununda yer almayıp da diğer kanunlarda yer alan ve mevduatın çekilmesine ve tasarruf sahibinin hesapta tek başına hareket etmesine engel teşkil eden haller ayrı başlıklar altında ve yine örnek yargı kararlarıyla ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler:

1. Banka
2. Mevduat
3. Mevduat hesabı
4. Mevduatın çekilmesi
5. Hesapta tasarruf yetkisi

ABSTRACT

VURALOĞLU Pinar, Restrictions Preventing the Withdrawal of Deposits, Master's Thesis, Ankara, 2011.

The Article 61 of the Banking Law No 5411 imperatively states that the right of account holders to withdraw their deposits shall not be restricted in any way whatsoever. The previous banking legislations before the Law No 5411 included such a provision in parallel with the Article 61.

In principle, the account holders may withdraw their deposits freely and whenever they would like to do. The exceptions of this principle, in other words the obstructive matters related to the withdrawal of deposits are stated in the Banking Law. The exceptions stated in the Banking Law are the ones that are mostly met in practice. However, the exceptions related to the withdrawal of deposits are not limited as it is stated in the Banking Law. There exist other exceptions related to the withdrawal of deposits stated in other laws but not in the Banking Law.

The subject matter of this thesis, restrictions preventing the withdrawal of deposits, is examined under three chapters.

In the first chapter, the deposit is defined and elements of deposit are examined one by one. It is underlined that the most important element is to pay back the deposit which concerns the subject matter of this thesis directly. Afterwards, the legal opinions in the doctrine concerning the judicial nature of deposit are indicated together with the references to jurisprudences and then we indicated our opinion concerning this matter. The maturity and the types of deposits are examined in this chapter under a different topic. Finally, the freedom of withdrawal of deposits is examined. Various ways of withdrawal of deposits are examined under different topics.

In the second chapter, the restrictions preventing the withdrawal of deposits stated in the Article 61 of Banking Law are examined under different topics with their legal basis and making references to the jurisprudences.

The prescription under the Article 62 of Banking Law is examined in the second chapter as a restriction that prevents the account holders to withdraw their deposits.

In the third chapter, the restrictions, which prevent the withdrawal of deposits and prevent the account holders to make transactions in their accounts solely, stated in other regulations except Banking Law, are examined under different topics with references to the related jurisprudences

Key Words:

1. Bank
2. Deposit
3. Bank account
4. Withdrawal of the deposit
5. Authority in a bank account

